şehir

EYLÜL-EKİM

kültür sanat

ISSN: 2548-0391

KAYSERİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ 1869

36

Seyyid İsa

Tavlusun

Kayseri Ninnileri

Kayseri'de

İlk Matbaanın Hikâyesi

KAYSERİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

www.kayseri.bel.tr

Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları

KAYSERİ YERALTI YAPILARI ENVANTERİ
BEŞİNCİ ARA RAPOR

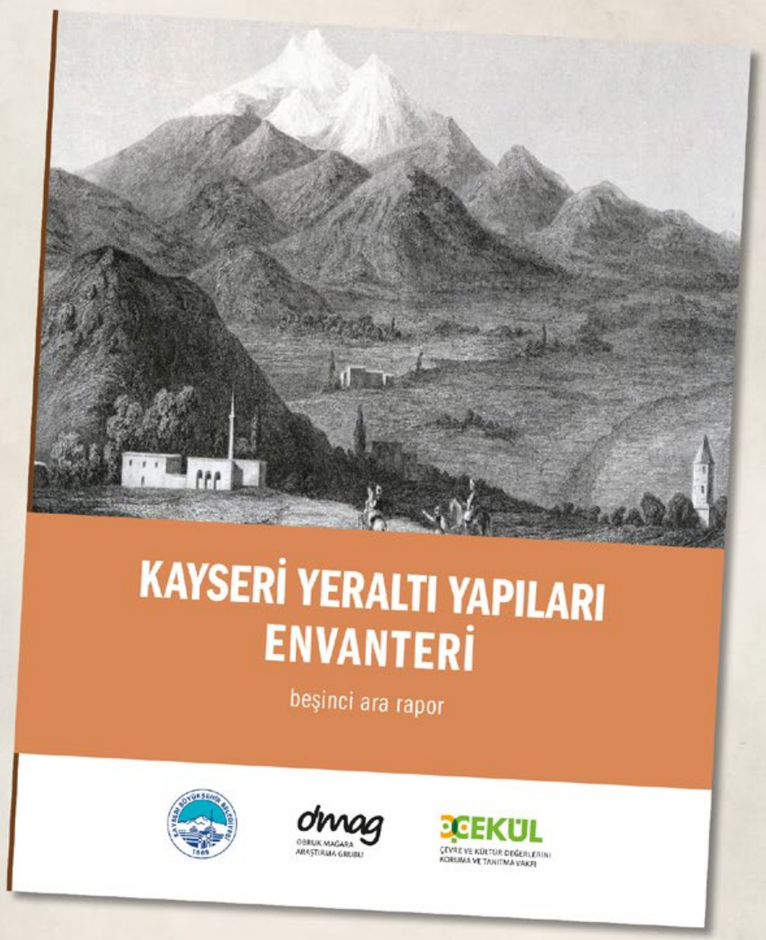

ŞEHİR KÜLTÜR SANAT
2020 SAYI: 36 (Eylül-Ekim)
Ücretsizdir
Yerel Süreli Yayın
ISSN: 2548-0081
E-ISSN: 2564-7113

İMTİYAZ SAHİBİ
Kayseri Büyükşehir Belediyesi adına
Kayseri Büyükşehir Belediyesi Genel Sekreteri
Hüseyin BEYHAN

GENEL YAYIN DANIŞMANI
Yusuf YERLİ

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
Dursun ÇİÇEK

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Salih ÖZGÖNCÜ

YAYIN KURULU
Ahmet Selman AKYURT
Dursun ÇİÇEK
Fehmi GÜNDÜZ
Erkan KÜP
Ayşe ÖNDER
Salih ÖZGÖNCÜ
Gürcan SENEM
Yusuf YERLİ

FOTOĞRAF KURULU
Dursun ÇİÇEK
Ali SARAÇOĞLU
Abdullah KOÇ
Faik ÇİFTÇİ
Fatih S. Mehmet ÇOLAK

YAYIN KOORDİNATÖRÜ
Ahmet Deniz DOĞAN

GÖRSEL YÖNETMEN
Ali SARAÇOĞLU

REDAKSİYON
Rumeysa ERSÖZLÜ

KAPAK FOTOĞRAFI
Dursun ÇİÇEK

KAPAK TASARIMI
Ali SARAÇOĞLU

İLETİŞİM
Milli Mücadele Müzesi
Tacettin Veli Mah. İnönü Bulvarı No.72
38050 Melikgazi / KAYSERİ
t: (0352) 220 70 50 - 90
sehir38@kayseri.bel.tr
www.kayseribusam.com

şehir kültür sanat

YAPIM
bilge tasarım atölyesi

Barbaros Mahallesi Oymak Caddesi
Sümer Hukuk Plaza A-Blok No: 8 Kat: 10/55
Kocasinan - Kayseri
t: +90 352 221 16 16
bilgi@bilgegrafik.com

TASARIM
Ahmet Deniz DOĞAN
Şerife BOZDAĞ

İLLÜSTRASYON
Şerife BOZDAĞ (sf. 6)

BASKI
M GRUP MATBAACILIK
Kayseri Organize Sanayi Bölgesi
8. Cadde No: 7 38070
Melikgazi-Kayseri

Bu dergide yer alan yazı, makale, fotoğraf ve illüstrasyonların elektronik ortamlar da dahil olmak üzere çoğaltılma hakları yalnızca Kayseri Büyükşehir Belediyesine aittir. Yazılı izin olmadıkça makul alıntılar dışında bir kısmının ya da tamamının çoğaltılması yasaktır. Yayımlanan yazıların hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.

Dergimiz TÜRDEB -Türkiye Dergiler Birliği üyesidir.

▲ F: Hayrettin Doğan

başkandan..

Şehir'imizden Selamlar

Pandemi ile birlikte sosyal ve kültürel hayatımız önemli oranda etkilendi. Her şey doğal olarak dijitalleşmeye başladı. Normal hayatımızda yüz yüze yaptığımız pek çok iş artık online ortamlarda gerçekleşmeye başladı. Özellikle eğitim ve kültür alanında pek çok şeyi artık evlerimizde yapmaya başladık. Elbette insanlar ve şehirler bu yeni şartlara uyum sağladığı oranda süreci yönetebilir. Bu bağlamda biz de gerek kütüphanelerimiz gerekse Kaymek ve Bilim Merkezi bünyesinde yaptığımız kurslarımızda online imkanları kullanıyoruz. Kütüphanelerimizde sosyal mesafe kurallarına en ince detaylarına kadar uyuyor, bu hususta öğrencilerimizi bilinçlendirmeye devam ediyoruz.

Bununla beraber diğer kültürel ve sanatsal faaliyetlerimizden de geri kalmıyoruz. Sürece rağmen Hikâye yarışmamızı yaptığımız gibi geleneksel hâle gelen Fotoğraf ve Şiir yarışmalarımızı da düzenliyoruz. Şehrimizin tarihine, kültürüne, turizmine ve sanatına katkıda bulunacak yayınları yapmaya devam ediyoruz. Gerek Kültepe gerekse Kızılırmak çevresinde yapılan arkeolojik çalışmalara desteğimizi ve katkımızı bütün gücümüzle sunuyoruz. Koramaz Vadisi ve Erciyes Dağı başta olmak üzere şehrimizin kültüre, sanata, spora ve turizme yönelik mekanlarını canlı tutmaya devam ediyoruz. Şehrimizde açılan kütüphanelere giderek bizzat çalışıyoruz. Bu minvalde yaptıklarımızdan dolayı aldığımız ödülleri de daha iyilerini yapma bilinci ile kendimize rehber yapıyoruz.

Bu sayı ile Şehir Kültür Sanat dergimiz 36. sayısına ulaştı. Yine birbirinden önemli dosyalarla masalarınızdayız. Bu sayıda Mehmet Gönen hocamız Seyyid Halil Devletli'nin izini takip etmeye devam ediyor. Aynı geleneği sürdüren oğlu Seyyid İsa ve Vakfını yazdı. Şehrimiz tarihi ve hafızası açısından önemli bir yazı. Editörümüz Dursun Çiçek şehrimizin en önemli tarihî mekanlarından biri olan Tavlusun'u yazdı. Birbirinden güzel fotoğraflar eşliğinde keyifle okuyacaksınız. Hasan Yüksel'in Kayseri kültür tarihi açısından çok önemli gördüğüm yazısı hem tarihî bir mekânın şehrimizdeki fonksiyonu hem de genel tarihimiz açısından çok önemli. Kayseri'de Matbaanın Hikâyesi de diyeceğimiz bu yazı ilginizden kaçmayacaktır.

Ali Aslım ağabeyimiz Kayseri kültürüne katkılarını sürdürüyor. Bu kez de ninniler üzerinden şehrimizi anlatıyor, ilgiyle okuyacağınızı umuyorum. Mehmet Çayırdağ şehrimiz sanatına katkıları ile bilinen Tevfik Elkovan'ı yazdı. Mustafa İbakorkmaz'ın Hakan Sarı ile yaptığı söyleşi de özellikle şehrimizde çıkan Ihlamur dergisi çerçevesinde harika bir kültür ve sanat sohbeti olmuş.

Yine şehrimizin önemli kütüphanelerinden birini tanıtıyoruz Şehir ve Hafıza köşemizde. Kayserimizin önemli simalarından biri olan İbrahim Eken adına Diyanet İşleri Başkanlığı Kayseri Dini Yüksek İhtisas Merkezinde oluşturulan kütüphaneyi Alper Asım'ın kaleminden okuyacaksınız. Bunların yanı sıra, Tarih, Gezi, Edebiyat, Şehrin Yüzleri, Kayseri Mutfağı, Kültür Haberleri bölümlerimiz de dopdolu.

Pandemi günlerinin şüphesiz ki en belirgin özelliklerinden biri de evde kaldığımız süre zarfında bol bol okumaktır. Salgından korunmanın en önemli yollarından birinin de kitapla vakit geçirme olduğu bilinci ile bir sonraki sayımızda buluşmak dileğiyle kitap ve dergi dolu günler diliyorum...

Dr. Memduh Büyükkılıç
Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı

içindekiler...

PORTRE
Seyyid Halil Devletli'nin Oğlu Seyyid İsa ve Vakfı
Mehmet Gönen
6

MEKÂN
Tavlusun
Dursun Çiçek
14

KÜLTÜR
Kayseri'de İlk Matbaanın Hikâyesi ve Vaftizci Yahya Kilisesi'nin Kayseri Açısından Önemi
Hasan Yüksel
22

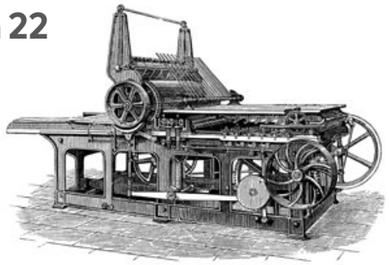

FOLKLOR
Kayseri Ninnileri
Ali Aslım
28

SÖYLEŞİ
Hakan Sarı ile Söyleşi
Mustafa İbakorkmaz
32

TARİH
Tarihçi Âlî'nin Gözüyle Kayseri
Mehmet Karaarslan
40

GEZİ
Hans Rott
Osman Eravşar
44

SANAT
Kayseri'de Eser Bırakan Heykeltraş Tevfik Elkovan
Mehmet Çayırdağ
52

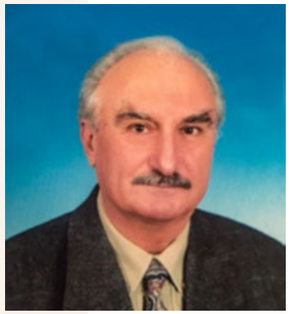

HİKAYE YARIŞMASI
Leylekler Bu Yıl da Gelmedi
Aysel Kaymaz
58

ŞEHRİN YÜZLERİ
Geleneğin Emek ve Gönül Yarası ile Sentezi, Sanatçı Dicle Yavuz Uyar
Ahmet Sıvacı
62

ARKEOLOJİ
Tarihi Kentler Birliği'nin Dilinden Kayseri Müzesi
Gürcan Senem
70

ŞEHİR VE HAFIZA
İbrahim Eken Kitaplığı
Alper Asım
74

KİTABİYAT
Başkâtib-Zâde Râgıb Bey Muhtasar Mecmû'ası
Şehir Kültür Sanat
Şehir Kültür Sanat
80

SOFRA
Mücver
Şehir Kültür Sanat
86

KÜLTÜRDEN
Şehirden Kısa Kısa Haberler
Şehir Kültür Sanat
88

Seyyid Halil Devlettinin Oğlu

Seyyid İsa ve Vakfı

Mehmet Gönen

Karakaya'da, Eratnalılar döneminden başlamak üzere üç hayır, iki tımar, bir cami vakfı olmak üzere altı vakıf kurulmuştur. Merhume Hadice Hatun Vakfı ve Vakf-ı Mehmed Çelebi Veled-i Seydi Mehdi vakıfları Karakaya'ya tabi Doruklu (Zirve) köyünde kurulmuş olmalı. Eratnalılar dönemi vakıflardan Seyyid İsa Zaviyesi Vakfiyesi'nin aslına rastlanamamıştır. Bilinen üç farklı vakfiyesi vardır.

Karakaya köyünde Allah'ın rahmetine kavuşup affına mazhar olan, Danişmendlilerin büyük şeyhlerinden Seyyid Halil Hazretlerinin mükerrem oğluna, ikram olarak kendisinden bahsedilen yüce zatın tekke ve zaviyesine Cafer Bey tarafından bir hayli akar ve arazi vakıf ve teberru edilmiştir. Kendisine amel edilen vakfiyesi Şeyh müşarün ileyh hazretlerinin çocukları ve sülalesinden **Mehdizadeler** nezdinde mahfuz ve **Evkaf idaresinde** mukayyed olunmaktadır.[1] Diğer bir nüsha da hicri 688/miladi 1289 tarihli **Fevzi Okyay** nüshasıdır.[2]

1 Ahmet Nazif, Mirat-ı Kayseri. Özel idare ve Kay. Bel. Bir. yayını, 1987.
2 Göde, Kemal. Eratnalılar, TTK, 1994.

Sultan Alaeddin Eratna'nın ortanca oğlu İzzeddin Cafer Bey tarafından 1354-1355 yıllarında, Karakaya köyünde türbesi bulunan Seyyid Halil Hazretleri'nin zaviyesi Oğlu Seyyid İsa adına bir vakfiye ile düzenlenmiştir. Adı geçen çiftliklerin ekilip biçilmesinden elde edilen gelirin yarısı Seyyid İsa'ya zaviyedarlık olarak, diğer yarısı ise Karakaya köyüne uğrayan misafirlere harcanmak üzere kararlaştırılmış ve hüküm altına alınmıştır. Vakfiyede ismi geçen Seyyid İsa'nın türbede yatan Seyyid Halil'in oğlu olduğu açıkça belirtilmektedir. Babasından sonra zaviyenin şeyhi oldu ve zaviyedarlığa getirilmiştir.[3] Vakfiyede Seyid İsa için; övülen, temiz, takva sahibi, zahid, mürşit, ruhi saadeti ve seyyidliği daim olsun denmektedir.

Seyyid Halil Devletli'nin torunu 2. ve 3. dönem Kayseri Milletvekili Dr. Halit Karakaya tarafından Prof. Dr. İsmail Hakkı Uzunçarşılı'ya çıkarttırılan Seyyid Halil Devletli şeceresinde Seyyid İsa ismine rastlanmamaktadır.[4] 14. yüzyılda yaşayan Seyyid İsa'nın doğum ve ölüm tarihleri belli değildir. Seyyid Halil Hazretleri Danişmend sülalesi meşayihi[5] tanımlamasından hareketle

▲ Seyyid İsa Zaviyesi arsasından Seyyid Halil Türbesi ve Erciyes (F.: Cengiz Yeşilırmak)

Zaviye kapatılınca herkes elindeki Arapça ve Osmanlıca eserleri korkudan Karamuklu Çukur'a attı. Hatta oraya halk arasında ne yazık ki "Kitaplık" denir.

Seyyid İsa'nın 14. yüzyıl başlarında doğduğu kabul edilebilir. Seyyid Halil Türbesi'ndeki iki erkek mezarının Seyyid Halil Devletli'nin oğulları olduğu rivayet edilmektedir. Mezarların şahide taşları yıpranmış olduğundan okunamamıştır. Seyyid İsa Zaviyesi Vakfı, kurucusundan dolayı **Cafer Bey Vakfiyesi** diye de bilinir.[6]

Vakfiyelerin Tarihleri: Vakfiye suretlerinde yer alan her iki tarihin de aslından yanlış kopya edilmiş olduğu, vakfiyenin üst kısmındaki ketebe kaydından anlaşılmıştır. Fevzi Okyay nüshasındaki h. 688/m. 1289 tarihlerinin doğru olması mümkün değildir. Çünkü bu tarihte; Anadolu'da Selçuklular idaresinde İlhanlılar hâkimdir. Aynı vakfiyenin ketebe kaydında; vakfiyenin 1351-1363 tarihleri arasında Kayseri kadılığı yapmış olan Şemseddin Mehmet tarafından yazıldığı ifade edilmiştir. **Kadı Şemseddin Mehmet**, Kadı Burhaneddin'in babasıdır. Vakfiye tarihi seyre de uygun olarak Şemseddin Mehmet'in Kayseri kadılığı yıllarında (1351-1363), Eratna oğlu İzzeddin Cafer Bey'in kardeşi Gıyaseddin Mehmed'i bertaraf ederek Eratna Sultanı olduğu bir yıllık saltanatı süresinde, 1354-1355 tarihlerinde yazılmıştır.[7]

SEYYİD İSA ZAVİYESİ VAKFI, H. 788/ M. 1386 (VAKIFLAR NÜSHASI)

Vakıflar Umum Müdürlüğünde kayıtlı bulunan Kayseri Bünyan Karakaya köyü Şeyh Hacı Danişmend oğlu Şeyh Halil Zaviyesi münasebetiyle Eratna Sultanı Cafer Bey tarafından Şeyh Halil oğlu Seyyid İsa adına düzenlenen Arapça vakfiye suretinin 788/1386 tarihli nüshasının[8] tercümesi aşağıya çıkartılmıştır.

Vakfiyenin baş tarafında yazılı bulunan kayıtlar:

1. Bu vakfiyenin muhtevası, başından sonuna kadar, Said Bali Galib Didar'a ait olduğu Ahmed oğlu Mevlana Osman Efendi ve Yakub oğlu Halife'nin şehadetleriyle sabit olduğundan, sıhhat ve lüzumuna, şer'i ve sahih olduğuna hükmettim. Bunu, Mahruse Kayseri Kadısı Süleyman Oğlu Mehmed yazmıştır.

2. Bu, Seyyid İshak oğlu, Seyyid Ali'nin elinde bulunan vakfiyenin suretidir. Sonra aslından onu Fakir İbrahim oğlu Mehmet kopya etti.

3. Bu vakfiyeyi inceledim ve onu şüpheye mahal bırakmayacak şekilde açık ve şeriata uygun buldum.

4. Bu vakfiyede, şartlarıyla yazılmış olanlar, şeriata uygun olup, bunu Mahruse Kayseri Kadısı Derviş Mehmed oğlu Fakir İbadullah Ahmet Ataullah yazmıştır.

5. Ali en-Neva'nın elindeki meşru vakfiyenin bitişiğini ma'mur Anadolu vilayetinin mansur kazaskeri Yusuf oğlu Ahmed el-Adi Ali yazmıştır.

6. Bu vakfiye bana gösterildiğinde ona baktım ve şeri'ata, doğruya ve adil taksime uygun bularak doğruluğuna hükmettim. Bunu Allah'ın emrine hamdeden Kayseri Kadısı Ali oğlu Kadı Burhaneddin yazdı.

7. Bu vesika benden öncekilerin imzalarına binaen bu vakfiyenin sıhhatine ve lüzumuna şeri'atın hükmüne muvafık olduğu için hükmettim. Bunu Allah'ın emriyle hamdeden Kayseri Kadısı Zülfikar oğlu İbrahim yazdı.

Vakfiyenin Metni: Hamd ve sena ile ihlaslı kullarını hayır yoluna ulaştıran, kerem kapılarını iyilik ehline açan, saadet sebeblerini ihtiva eden, hazinelerinden sevabını ümit edip, azabından kaçınmamızı bize nasib eden ve doğru yola sevk eden, kendi sevgilisi ve Peygamberlerin Efendisi Hz. Muhammed (s.a.v.) ve Ehl-i Beyt'i ve ashabına salat ve selam getirmeye bizi muvaffak kılan Allah'a mahsustur.

Bundan sonra kerim ve izzetli, kılıç ve kalem sahibi, ilim ve itibarı yüksek, yüce vali, merhum ve mağfur, saadetli, şehid, en büyük Sultan Eratna (Allah kabrini güzel ve makamını cennet kılsın) oğlu

3 Göde, Kemal. Eratnalılar, TTK, 1994.
4 https://karakaya.fr/secere.pdf
5 Ahmet Nazif, Mirat-ı Kayseri. Özel idare ve Kay. Bel. Bir. yayını, 1987.
6 İnbaşı, Mehmet, 1500 (hicri 906) Tarihli Kayseri Tapu-Tahrir Defteri. KBB, 2009.
7 Göde, Kemal. Eratnalılar, TTK, 1994.
8 Vakıflar Genel Müdürlüğü Kuyud-u Kadime Anadolu Defteri 582 numara, 413 sahife, sırasında kayıtlı hicri 788/miladi 1386 tarihli Arapça vakfiyesi.

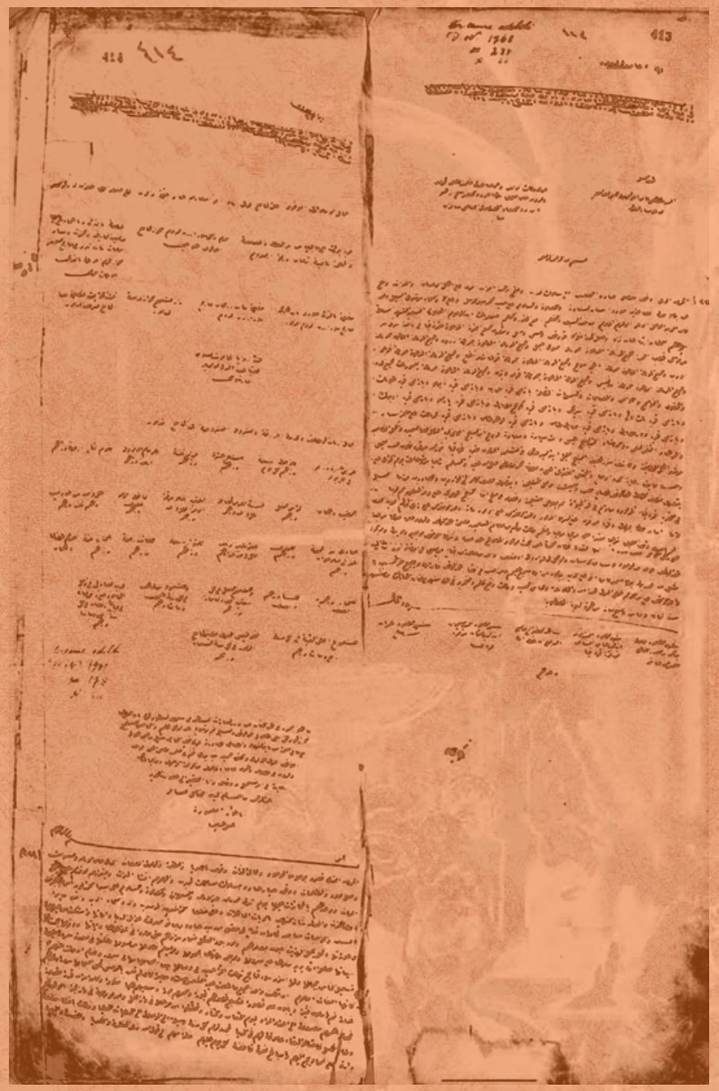

▲ Seyyid İsa Zaviyesi Vakfiyesi Vakıflar Nüshası, 788/ m.1386

Cafer Bey, Mahruse Kayseri nahiyelerinden Sert (Sırt) Saray Nahiyesi'ne bağlı **Amarat, Eğimli** (**Eyim**), **Höbek, Bey Veli, Saraycık, Gömeçhisarı, Barsama, Öyük** (**Turan**), **Tuzhisarı, Sarıtaş, Gevhertaş** (**Gühertaş**), **ve Kemrelik** (**Kermelik**) köylerinin arazileriyle çevrilmiş olan Karakaya Köyü'nün tamamı ile **1-Sofi Halil, 2-Zirve, 3-Odin, 4-Ağçaseniç** (**Ağçasevinç**), **5-Karataşlar Ağılı, 6-Kızılcain, 7-Dokuş** (**Tokuş**), **8-Karacaviran** (**Karacaören**), **9-Yağmurbey** adlı çiftliklerin tamamını, bütün hakları hudutları, çevreleri ve mensubları ile adı geçen velilerin faziletlisi, kâmillerin ekmeli, ehl-i tarikin efendisi, hakikat sırlarının açıklayıcısı Karakaya köyünde medfun Hacı Danişmendoğlu Seyyid Halil'in (Allah kabrini nurlandırsın) oğlu, övülen, temiz, takva sahibi, zahit mürşit Seyyid İsa (ruhi saadeti ve seyyidliği daim olsun) şeyhliğinden dolayı mahsulatın yarısını nefsinin maişet ve maslahatını temin için; diğer yarısı da mezkur Karakaya köyüne gelip giden yolcular için sarf etmek üzere vakfetmiştir. (Vakfiyede sehven eb yerinde ibin yazılmış olmalıdır. Yoksa Seyyid Halil, oğlu Seyyid İsa'nın oğlu gibi anlaşılır)

Çünki Şeyh Halil'in nesebi sahîh ve şerefi çok yüksektir, ruhi içün yaptığım bu vakfı haddi âlâsı ve estefayı ilâhîye mazhar ve bütün halayıkın metbu müfaehhamı Hazreti Muhammed, Allah onu çok sâlat ve teslîmat ile tâltif buyursun hatîrını güderek ve ceza günü onun şefâatini umarak yaptım.

Seyyid İsa'nın vefatından sonra oğullarından ismi geçen şeyhin şeyhliğini devrettiği oğluna verir. Yukarıdaki vech üzerine, sonra oğullarının oğullarına, göbekten göbeğe, asırdan asıra mezkûr şartlarla verir. Oğullarının neslinin kesilişinde kızlarının oğullarına, onların da nesillerinin kesilmesiyle durum Kayseri kadısına intikal eder. Sahih, şer'i, muteber, açık ve razı olunan bir vakıf olarak üç İmam'ın görüşlerine uygun bir şekilde kabul şartlarına uyulmak suretiyle bu vakfın sarih sahih şer'i ve riayet olunan bir hükümle lüzumuna İslam hâkimlerinden biri hükmetmiş ve icma ile kararlaştırılmış bir şeydir ki, bundan böyle bundan dönülemez. Bunu vakfeden hiçbir sebeple bu vakfiyenin değişmemesini, tebdil ve tahvil edilmemesini şart koşmuştur. Hiç bir hâkime, krala, burasını ele geçirene veya Allah'ın halifelerinden birine bu vakfı iptal etmeye çalışmak veya bundan bir şeyi iptal etmek helal olmaz. Bunu duyduktan sonra, kim bunu değiştirirse onun günahı onu değiştirenlerin üzerinedir. Şüphesiz Allah işitici ve bilicidir. Bu vakfı olduğu gibi bırakmakta kim yardımcı olursa şüphesiz Allah iyilik edenlerin ecrini zayi etmez. Vakfın ecri, kerim ve diri olan Allah üzerine olup, bu vakfı değiştirenin üzerine, Allah'ın, meleklerin ve insanların hepsinin laneti olsun. Hicri yedi yüz seksen sekiz senesi Ramazan ayının başlarında yazılmıştır.

▲ Dr. Halit Karakaya, 1889-1944

Vakfiyenin Şahitleri: Muhammed oğlu Kadı Celal, Karakayalı Seyyid Abbas oğlu Seyyid Ebu Bekir, Karakayalı Seyyid Süleyman oğlu Seyyid Ahmed, Şaşıoğlu Ömer, Muhammed oğlu Mahmud, Nurullah oğlu Hacı Mansur, Celal oğlu Hacı Halil, Şeyh Ali oğlu Ahi Hüseyin, Hacı Melek oğlu Hacı Mantud, Hamza oğlu Alem Bey, Hüseyin oğlu Kıyas Bey, Şeyh Ali oğlu Ahi Hüseyin. Ve daha bunlardan başka orada hazır bulunanlar.

Seyyid İsa Zaviyesi Vakfı Mütevellileri

1519-Seyyid Gazi

...

1901-1902 Mütevelli ve Zaviyedar Mehmet Efendi

Seyyid İsa Vakfiyeleri'nin Değerlendirilmesi: Ailede olduğu bildirilen nüsha henüz yayımlanmamıştır. Fevzi Okyay ve Vakıflar nüshasındaki vakfiyelerin mezra sayıları, hudutları ve vakfiye tarihleri farklıdır. Şahidler aynı kişilerdir.

SEYYİD İSA ZAVİYESİ (TEKKE) 1354-55/ 1934

Zaviye, dervişler tarafından kurulmuş küçük tekkelerdir. Zaviye hücre, küçük oda anlamına geldiği gibi, aynı zamanda tekke, tarikat mensuplarının ikamet ettiği yer manasına da gelir. Tekkelerde tasavvufi eğitimin yanında, yolcular da han, imaret (aşevi) ve kervansarayların gördüğü hizmetlerden ücretsiz yararlanıyordu. Karakaya'daki zaviye halk arasında tekke olarak bilinir.

Anadolu ve Rumeli'de kurulan zaviyelerin pek çoğu, terk edilmiş köylerde, derbent mahallerinde yahut devletin lüzumlu gördüğü bölgelerde kurulmaktaydı. Bu tekkelerin hizmetine sunulan, onlara tahsis edilen veya vakfedilen arazilerden çoğu zaman öşür ve avarız alınmamaktaydı. Hayır sahipleri tarafından bu zaviyelere zengin vakıflar tahsis edilmekte ve devlet tarafından ise dervişlere "cihetler" verilmekteydi. Hayır kurumları özelliğine sahip bu mekânlar, daha sonra

devletin kontrolünde ve desteğinde, "bir umûmî hizmet müessesesi" şeklini almış ve zaviye şeyhlikleri resmî bir memûriyet hâline gelmiştir.[9] Zaviyeler Anadolu'nun Türkleşmesinde ve İslamlaşmasında önemli rol oynadılar. Aslında zaviyelerin iki temel amacı vardı; İslam dinini yaymak ve kendi bölgelerinden gelip geçenlere her türlü yardımı sağlamak.

Karakaya'da Ahilik teşkilatının varlığını ve önemini gösteren Saruşeyhoğlu Zaviyesi Vakfı, bilinen ilk zaviye ve vakıflardandır. İlk yerleşim bölgeleri; Avşar, Yazır, Eymür, Yüreğir, Todurga, Kınık'ın Karakaya'nın çevresinde olduğuna göre Saruşeyhoğlu, Seyyid Halil Devletli ve oğlu Seyyid İsa Zaviyeleri'nin o bölgedeki ilk medreselerden olduğu kuvvetle muhtemeldir.

Zaviyeler devletin kurulmasında hizmet etmiş hürmete layık bazı ahilere, babalara ve alp-erenlere vakıf olarak verilen yerler olup şehir ve kasaba kenarlarında, köy civarlarında, yol uğraklarında birer konaklama yeri, yani misafirhane özelliğinde yapılmış müesseselerdir. Eratnalılar döneminde bu vakıf eserleri en ücra yerlere kadar yayılmış ve hizmet vermişlerdir. Zaviyeler imardan iskâna, zanaattan ticarete, askerlikten eğitime ve dinî konulara kadar her sahada etkin rol oynamışlardır. Zaviyedar denilen zaviye sahibi, vakıf tarafından vakfedilen yeri ekip biçmiş ve buradan elde ettiği gelirle zaviyesine imkân hazırlamıştır. Zaviyeye uğrayan yolcular burada her zaman yiyecek, içecek ve yatacak yer bulabilmişler ve bu imkânlardan karşılıksız yararlanmışlardır.[10]

Anadolu'ya gelen Türk sufisi sadece şeyh değil, aynı zamanda bir alperen, emir ve ahidir.[11] Eratnalılar döneminde yapılan zaviyelerin ahi zaviyeleri olduğu dikkatimizi çekmektedir. Karakaya'da Ahilik teşkilatının varlığını ve önemini gösteren Saruşeyhoğlu Zaviyesi Vakfı, bilinen ilk zaviye ve vakıflardandır. İlk yerleşim bölgeleri; Avşar, Yazır, Eymür, Yüreğir, Todurga, Kınık'ın Karakaya'nın çevresinde olduğuna göre Saruşeyhoğlu, Seyyid Halil Devletli ve oğlu Seyyid İsa Zaviyeleri'nin o bölgedeki ilk medreselerden olduğu kuvvetle muhtemeldir.

Türk insanının göçebe hayattan yerleşik hayata geçmesini hızlandıran, çoğunlukla Müslüman olmayanların elinde bulunan sanat ve ticaret hayatına Türklerin de katılmasını sağlayan ve ayrıca güzel ahlak ilkelerini, misafirperverliği, işbirliği ve yardımlaşmayı Türk insanına yerleştiren ahiliğin Anadolu'nun vatanlaşmasında önemli rolünün ve hizmetinin olduğu bilinen bir tarihi gerçektir.[12]

Karakaya'da kurulan Saruşeyhoğlu, Seyyid İsa ve Seyyid Halil vakıfları serbest olarak adlandırılmaktadır. Köyün malikâne hissesi daha çok köyde bulunan Seyyid İsa ve Seyyid Halil Zaviyesi'ne, divani hissesi de tımara tahsis edilmiştir.[13] Hatta zaviyelerin ekseriya devlet tarafından bilhassa seyahat ve mübadele işleri için tehlikeli addedilen yerlerde tesisi teşvik edildiği düşünülürse[14] köyün yolcuların geçiş güzergâhında ve çevreye hâkim bir yerde kurulmasının önemi daha iyi anlaşılır.

Seyyid İsa Zaviyesi Mimarisi: Tekke, türbenin kuzeyindeki yunak yolu kenarında 1230.94 m² arazi içerisinde tek katlı, kesme taştan yapılı üç odalı, üzeri toprakla örtülü bir bina idi. Parke taş ile döşeli avluda 250 hayvanı gölgesine alacak (100 m²) genişlikte dut ağacı ve söğüt vardı. Avlunun yol tarafında üç hafta (çeşme yalağı), iki tane ağaç oluktan su akardı. Pınarın yan tarafında nalbant ve havan bağlama yerleri ve yemekhane vardı. Tekkenin kuzey batısında atlık ve develik denen ahırlar vardı. 1939 yılında Mahir Çicek'in muhtarlığında ihale ile zaviyenin arazisi ve enkazı üç liraya köylülere verildi.

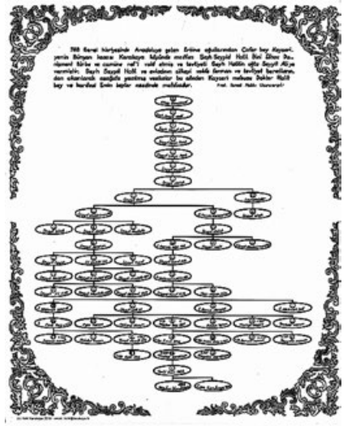

▲ Dr. Halit Karakaya tarafından Prof. Dr. İsmail Hakkı Uzunçarşılı'ya çıkarttırılan Seyyid Halil Devletli Şeceresi

Seyid İsa Zaviyesi'nin Yıkılması, 1939: Türbeyi yıkmaya çalışırken Manilalar kırıldı, bunun üzerine türbenin yıkımından vazgeçildi. Askerler türbenin kapısını ağaçla kapattılar. Daha sonra Jandarma ahaliyi topladı, tekkeyi yıktılar. Tekkeler ve Zaviyeler kanununun kurbanı olan zaviye, türbenin kuzey doğusunda yunak yolu kenarında idi. Köydeki fakir aileler zaviyeye yemeğe giderlerdi, çocuklar kendi aralarında "Hatap Ali hop, kaşığını al tekkeye kop" diye tempo tutarlardı. Zaviye kapatılınca herkes elindeki Arapça ve Osmanlıca eserleri korkudan Karamuklu Çukur'a attı. Hatta oraya halk arasında ne yazık ki "Kitaplık" denir.

Eskiköy'de Konaklama (1354/55-1934=580 yıl): 1354-55 yıllarından önce Saruşeyhoğlu Zaviyesi Vakfı Karakaya'dan geçen yolcuları misafir ediyor, güvenliğini sağlıyordu. Bu hizmet Seyyid Halil ve Seyyid İsa Zaviyeleriyle devam etti.

Seyyid İsa Zaviyesi'nin, konaklama ve aşevi görevini 1354-55 yılları ile 1934 yılları arasında en az 580 yıl kesintisiz sürdürdüğü, 1939 yılında kapatıldığı bilinmektedir. Karakaya'da seferberlikten (1914) önce günde iki yüz kişiye yemek verildiği belirtilmektedir.[15]

Gün içerisinde 6 saat yaya yürümeyle şehre ulaşılıyordu. Yozgat, Felahiye, Çukur havalisinden gelip giden yolculardan yol ve iklim şartlarına göre şehirden erken çıkanlar Amarat (İmaret) aşevine yetişebiliyorlardı, geç kalanlar Karakaya'da konaklıyorlardı. Kuzey sınırımızda olan Amarat köyü Sa'di mezrasında İmaret (Aşevi) vardı. Aşevinde üç güne kadar ücretsiz kalınıyordu.[16] Tekkede konaklayan misafirlerden bir şey istenmezdi ama kendileri şeker, çay, bulgur, un gibi gıda maddeleri getirirlerdi.

DR. HALİT KARAKAYA, MİLLETVEKİLİ (1889-1944):

Halil oğlu Mazhar Bey'in (1858-1927) oğulları Milletvekili Halit Karakaya (1889-1944) ve Emin Bey (1898-1977), kızları Servet (d. 1892) ve Seyide'dir (d.1901).[1] Doktor Halit Bey, Seyyid Halil Devletli'nin torunudur. Dr. Halit Mazhar Bey, babası Mehdizade ailesinden Mehmet Mazhar bey, annesi Şefika Hanım. 1920'de Mevlevi Şeyhi Ahmet Remzi Akyürek Dede'nin kızı Zehra Hanım'la evlendi, çocuğu olmadı. 1907'de Ankara İdadisini bitirip aynı yıl sınavla tıp fakültesine girdi, 1912'de mezun oldu. Almanya'da Dâhiliye ihtisası (Bakteriyoloji) yaptı. Balkan savaşlarına katılıp Edirne'nin geri alınması harekâtına katıldı, terhis oldu. Birinci Cihan Savaşı'nın başlaması üzerine yeniden askere alındı. 15. Fırka Seyyar Hastanesi hekimi olarak 3 ve 6. ordularla savaşa katıldı, Nisan 1920'de terhis oldu. Belediye Baştabibi olarak çalıştı. Kuvayı Milliye'nin oluşumu ve ilk TBMM hükümetinin kurulması üzerine yeniden askere alındı. Askeri tabip olarak Kayseri Memleket Hastanesi Baştabibliğine getirildi. 15.3.1923'te Niğde Askeri Hastanesinden terhis oldu. 2. dönem (1923-1927) ve 3. dönem (1927-1931) Kayseri Milletvekilidir. Mezarı Seyyid Burhanettin Türbesi giriş kapısının solundadır. ▪

9 Özköse, Kadir. Sivas Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında Tasavvufi Zümre ve Akımların Rolü. Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi c.VII / 1, s. 249. 2003.

10 Erdoğru, M.Akif. Karaman Vilayeti Zaviyeleri. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih İncelemeleri Dergisi.

11 Kağıtcı, Yaşar. Seyyid Burhaneddin hazretleri. Kayseri: KBBKY, 2014.

12 1. Uluslararası Ahilik Kültürü Sempozyumu Bildirileri. Kültür Bakanlığı, 1999.

13 İnbaşı, Mehmet. 1484 Tarihli Kayseri Tapu-Tahrir Defteri. KBB, 2009.

14 Barkan, Ömer Lütfi. Kolonizatör Türk Dervişleri. Hamle Yayınları.

15 Göde, Kemal. Eratnalılar, TTK, 1994.

16 Erkiletlioğlu, Halit. Geçmişte Konaklama, Ticaret ve Kayseri, 2010.

1 Kağıtcı, Yaşar. Seyyid Burhaneddin hazretleri. Kayseri: KBBKY, 2014.

TAVLUSUN

Dursun Çiçek

Kayseri'de mekân fikrini anlayabileceğiniz en önemli yerlerden biridir Tavlusun. Hemen yanı başındaki Bürüngüz, Subaşı, Vekse, Ağırnas, Germir, Gesi gibi yerleşim yerleri ile mekân geleceğe tutunmuş ve geçmişi bugüne taşımıştır. Buraları gezerken insanın mekândaki anlamını daha iyi anlıyorsunuz. Düşüncesini, dünyasını taşla ifade eden insanların, bir kilim dokurcasına taş taş şehir dokuyan insanların yaşadığı bölgedir Tavlusun dâhil adını zikrettiğimiz tüm mekânlar. Tavlusun'un bunun ötesinde bir başka farkı da estetik tavrı, sanatsal hassasiyeti ve musiki boyutudur.

Yeni bir şehir ve mekân fikrinin iz ve göstergeleri açısından bu tür yerleşim yerlerinin sadece turistik amaçlı geziler yerine kültürel amaçlı gezilerle somutlaştırılması çok daha önemli. Çünkü mekân insanın kendini geleceğe taşıma unsurlarından en önemlisidir. Dolayısıyla mekânların tarihi yazılırken sadece kronolojik tarihlerinin değil, sosyal ve kültürel tarihlerinin de öne çıkması hayati önem taşımaktadır.

Bölge ve Tavlusun'la ilgili en önemli çalışmaları yapan Vekseli tarihçi Hüseyin Cömert eski kayıtlarda köyün isminin Tavansun olarak yazıldığını belirterek; "Tav-dağ, an,-lı-lu ekine karşılık gelmekte olup yine Uygurca "Şehir, yerleşim yeri", sın-sun, eklerinden oluşan Tavansun-Tavlusun olarak söylenmekte olup dağ şehri, dağlı yer anlamına gelmektedir" der.

Tavlusun'un belgesel tarihini 1500'lere götüren Cömert 1500-1530 arası önemli ölçüde göç aldığını belirtir. Ona göre bu tarihlerde Tavlusun'da henüz Müslüman Türk yoktur. Dolayısıyla Tavlusun ismini köye Türkler vermiş hatta muhtemelen bu ismi Orta Asya'dan/Uygurlardan getirmişlerdir.

Köye Türklerin yerleşmesi ile birlikte Rumlar, Ermeniler ve Türkler uzun süre birlikte yaşamışlardır. Bugün bu sürecin iz ve göstergeleri hâlâ izlenebilmektedir.

Âlimleri, devlet adamları ile bilinen Tavlusun'un en önemli ismi 1844-1891 yılları arasında yaşayan, Mesnevi Tercümesi, Güvah-ı Dil, Levhatü'l Kavaid, Hayru'l Lügat, Adabu'l Müluk gibi eserleri bulunan Süleyman Hayri Bey'dir. Soyu Nevşehirli Damad İbrahim Paşa'ya kadar dayanır. Yine Tavlusunlulara göre Mehmet Ali Efendi de ismi zikredilen önemli şahsiyetlerden biridir. 1869 yılında Kayseri Belediye Başkanlığına atanan Mehmet Ali Efendi aynı zamanda önemli bir sanatkârdır. Cami ve sarayların süslemesinde uzun süre çalıştığı söylenir. En

önemli özelliği ise Sultan Abdülhamid'le olan tanışıklığıdır.

Abdulkadir Efendi ailesine mensup ressam Feyheman Duran, hattat Abdulkadir Efendi, heykeltıraş Nazmiye hanım, Tavlusunlu Hicrani Türkiye'nin önemli edebiyat sanat adamları arasında adları geçenlerdendir. (Bu hususla ilgili Hüseyin Cömert'in Tavlusun kitabında doyurucu bilgiler vardır...)

Tavlusunlular taş ustaları ile anılan bölge köylerinin ötesinde özellikle güzel sanatlar ve musiki alanında da kabiliyetlerinin kendilerini diğerlerinden ayırdığına inanır. Nitekim Tavlusun'u gezerken şehir yerleşiminden, mekân anlayışından bu estetik tavrı görebiliyorsunuz. Bir düşünme biçimi mekâna nasıl nakış nakış işlenir bunu görebilmek mümkün. Bu anlamda Kayseri mekân tasavvurunun en önemli iz ve göstergeleri buralarda desek yeridir.

Coğrafi güzellikle tarihî güzelliğin kesiştiği yerde ortaya çıkıyor Tavlusun bir anlamda. Derevenk Vadisi'nin yamacında bir düş gibi asılı kalmış. Suyu kesilmiş çeşmelerine, terkedilmiş konaklarına, ses yansımayan duvarlarına rağmen hâlâ diri ve canlı. Yeni evlerin eski evlere karıştığı yerlerde hissettiğimiz çelişkiler Tavlusun'un içine girdikçe kayboluyor. Bir yanda Kayseri'nin en eski ve orijinal mezarlığı, onun karşısında o mezarda yatan insanların miras bıraktığı evler, çeşmeler, mescitler. Mezar taşlarının güzelliği orada yatanları sanki diriymişçesine hayata katıyor. Tavlusunluların ataları ve dedeleri diri gibi köylerinin içinde, hem de en güzel yerinde...

Bir mekânı en iyi mezarlıkları anlatır. Tavlusun mezarlığını Hüseyin Cömert ve

Şerife Tali'nin çalışmaları sayesinde iyi derecede biliyoruz. Nitekim mezartaşlarını okudukça Tavlusun'un hem ilmî hem de siyasi bağlamını çok rahatlıkla anlayabiliyoruz. Bir dönem mekânın isminin Aydınlar olarak değiştirilmesinin gerekçesini de en iyi mezarlıkta anlıyor insan. Âlimlerin, bürokratların, eşrafın bolluğunu çok rahatlıkla çıkarabiliyorsunuz. Mezartaşlarının sanatsal değeri ise başlı başına ayrı bir husus.

Kayseri taş mimarisinin en güzel örneklerinden biridir Tavlusun. Mekân fikrini taşla ifade eden insanlar sanki bir cennet oluşturmuşlar. Mimar Sinan başta olmak üzere tüm mimarların ve taş ustalarının ruhu bu yerler.

Aşağıda akan Derevenk Vadisi'nin suları vadiye ayrı bir gizem katıyor. Burada rastladığımız mağaralar başka yerleşim mekânlarına giden tünellere dönüşüyor. Aşağıdaki kilise birkaç duvarı ile hâlâ ayakta. İki kilise var Tavlusun'da. Ve Derevenk Vadisi'nin meşhur manastırı da bu bölgede. Derevenk Vadisi de Tavlusun'un özeti gibi... Tomsu Çeşmesi, Tomsu Bahçesi, Alyanakoğlu Konağı, Kadı Hasan Efendi Konağı mutlaka görülmesi gereken en önemli mekânlar...

Yukarıdan bakıldığında karşı mahalle veya öteaçe Hıristiyanların daha çok izlerinin olduğu yerler. Karşısında ise ağırlıklı olarak Müslüman-Türkler yaşamış. Abdülhamid döneminden kalma Hamidiye Camii hâlâ aktif. Caminin iç süslemeleri Tavlusun'un güzellik anlayışı ile ilgili bilgiler veriyor.

Mimar Sinan'ın izini taşıdığını iddia ettikleri köprü ve mezarlık bölgesindeki su kemeri de dikkatlerden kaçmıyor. Bazılarının suları akmasa da çeşmeler hâlâ ayakta. Derevenk Vadisi'nin sağlı sollu kenarındaki bağlar, mezarlığın üstündeki üzüm bağları cennetten bir nefes sanki.

Taşın, suyun, rüzgârın türküsünü dinleyerek gezerken Tavlusunlu şair Arif Hikmet Turgudoğlu'nun şiiri ile ayrılıyoruz...

Tavlusun'um Şirin Köyüm
Kalmaz güzelliği, Tomsu'nun, Kadarağın
Her zerresi altındır, yine taşın toprağın
Gider mi hiç gözümden o canım Dere Bağın
Akmaz olsa suların, çağlayıp Çalganı'nda
Ötmez olsa bülbüller o Işıklar bağında
Bin bir hatıram saklı, toprağında, dağında

Çamaşır günlerinde sanki bir bayram yeri
Bir mesire olurdu Tekneciğin her yeri
Şimdi açmaz olmuşlar, Reis Bey'in gülleri

Çayırlıkta üzümler, elmaslar aklaşır
Tadından yenmez olur, kaymaklaşır, ballaşır
Bulamazsın eşini dolaşsan da bin asır
Cevizaltında güneş düşmezdi yere gökten
Gölgesinde serinler, güneşten yanan her ten
Eğlenir yıkanırdık, Germir'in su bitmeden

Tırhıs denince akla hemen Hocalı gelirdi
Rüzgârı buz gibidir, titretir, serinletir
Dere'de ye karpuzu, kan gibi kütür kütür

Mayıs ayında yine hep birlikte olalım
Hanım Oğlu bağında bir daha buluşalım
Geçmişten, gelecekten, hep senden konuşalım
Tavlusun'um bir tanem, şirin köyüm her şeyim
Senden uzak olsam da yine hep seninleyim... ▪

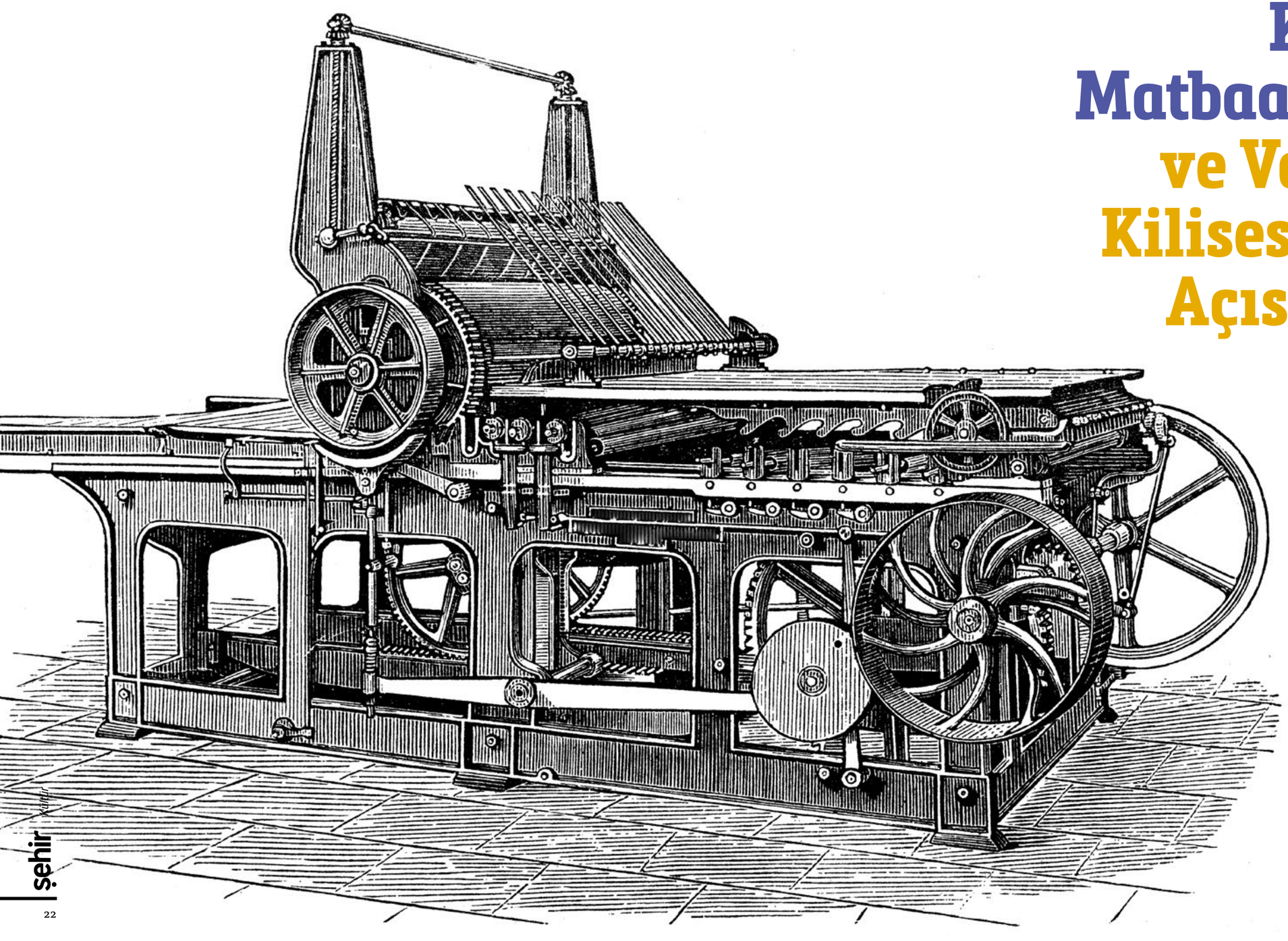

Kayseri'de İlk Matbaanın Hikâyesi ve Vaftizci Yahya Kilisesi'nin Kayseri Açısından Önemi

Hasan Yüksel

Zincidere Loannis (Ionnıs) Prodromos Manastır Kilisesi, diğer adıyla Vaftizci Yahya Kilisesi. Kayseri'de çok az kişinin bildiği, Millî Mücadele yıllarında mücadeleye katkılar sunacak önemli kararların alındığı, Kayseri'de ilk matbaanın kurulduğu, göz önünde olmayan, hâlâ sapasağlam ayakta duran bir manastır. Hangi tarihte yapıldığına dair bir bilgi bulunmamakla beraber eski Rumca ile yazılmış bir eserden alınarak Yunanistan'da yayımlanan bir kitapta "Kaiserie eyaletinde manastırlar İsa Hıristos'tan 400 sene sonra tesis ve inşa olunduğu anlaşılsa gerektir." denilerek burada 1600 yıllık bir geçmişe sahip olan bir mabetten bahsedilmektedir. Yunanistan'da yaşayan Ağırnas doğumlu Ortodoks Türk yazar, yukarıda belirtilen Rumca eserden alıntılar yaparak Zincidere Belediye Başkanı Mustafa Aksu'ya gönderdiği ayrıntılı mektupta manastırla ilgili bilgiler vermiştir. Yazar mektubunda manastırın

kurulduğu tarihten önce bulunduğu yerin putperestlere ait bir puthane yeri olduğunu, Bizans imparatorlarının burayı ele geçirmesiyle putperestler tarafından Hıristiyanlara terk edildiğini ve burada bulunan mabedin Hıristiyanlarca kullanıldığını bildirmektedir.

Manastır adını; Hz. İsa'nın doğumundan kısa bir süre önce, Meryem Ana ile

▲ F: Hasan Yüksel

akraba olan Elisabeth (Hz. Meryem'in teyzesidir) ve papaz kocası Zaharias'tan doğan İoannis'ten (John the Baptist, Jean-Baptist) almaktadır. İoannis birçok ruhsal özelliklere sahip olan ve Hz. İsa'nın geleceğini bildiren son kişidir. Aynı zamanda Hz. İsa'yı vaftiz eden İoannis, kafası kesilerek öldürülmüştür. Ermenilerin ruhani merkezi Efkere'de İoannis'in kemiklerinin bir kısmının gömülü olduğu ve buraya Aziz Thaddeus tarafından Surp Garabed Manastırı'nın inşa edildiği iddia edilmektedir. Halk arasında aziz sayılan İoannis'in adına birçok kilise ve manastır yaptırılmıştır. Zincidere'de yaptırılan bu manastır da onlardan biridir.

Şimdiki manastır Sultan III Ahmet'in damadı ve veziri olan Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın 1724 yılında verdiği ruhsat ile yaptırılmıştır. O dönemde Nevşehirli Damat İbrahim Paşa Kayseri ve Konya eyaletleri dâhilinde bulunan köy, kasaba ve şehirlerde 1000'e yakın kilisenin inşasına emir buyurmuştur. Loannis Prodromos manastırının inşasının üzerinde bulunan levhadan anlaşıldığına göre 1724'te başlayıp 1728'de tamamlandığı belirtilmektedir. Manastırın güneyinde bulunan ve Türkçe kelimelerle yazılmış levhada bu tamirat

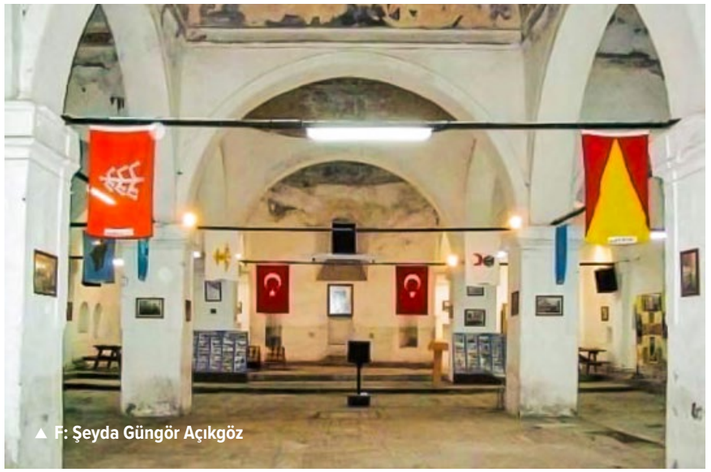

▲ F: Şeyda Güngör Açıkgöz

▼ F.:Şeyda Güngör Açıkgöz

işi şu cümlelerle ortaya konmaktadır: "Temelinden yenilendi tamir oldu bu aziz ve mukerem manastır. Ol kıymetli İoannis O Prodromos ve ki anı, Sultan Ahmetin eyyamında ve vezir azametli İbrahim Paşa Hazretlerinin zemanında. Ve başpapaz dahi ol başrahip mitropolit Kaisery Kappadokianın Neofitos Efendi ve bu azametli mükerrem mitropolitin gayetten yardımı ve vergisi ile yapıldı meydana gelmiştir." Kilisenin hemen bitişiğinde de, güneybatı duvarına bitişik olarak 1840 yılında inşa edilmiş olan, daha küçük bir yapıda Aziz Haralambos Kilisesi bulunmaktadır.

1803 yılında Kayseri despotu Filiteos Ortodoksluğa mensup milletin vekillerinden oluşan 150 kişilik bir gurubu bir araya toplamış, "Cümlemiz yek dil ve yek saher el kalemi koyup" söz vererek manastırı yıkarak yeniden inşa etmeye karar kılmışlardır. Bu karardan sonra inşaatı Germir'den Hacı Dimitrios İkonomos, Tavlusun'dan Haçi Avraam Esenoğlu, Endürlük'ten Hacı İonnis Satiroğlu ve Zincidere'den Hacı İsaias Mavrapulos adlı 4 zat ile 2 kâtipten oluşan bir komisyona havale etmişlerdir. Meclis içerisinde yer alan Germirli Hacı Bodos

▲ F.: Şeyda Güngör Açıkgöz

▲ F.: Şeyda Güngör Açıkgöz

Ağa Cebecoğlu ve Mahdum Hacı Anton ile Zincidereli Andrea Dayı Karabacakoğlu da bir iane defteri açılarak para toplama işinde görevlendirilmişlerdir. Manastırın yeniden inşa planını Zincidereli kalfa Anastas ve Hacı Komsa hazırlamış, eski bina 1803 Temmuz ayının 6'sında yıkılarak 16'sında temel taşı yeniden konulmuştur. İnşaat sırasında ücretli ve ücretsiz olmak üzere 2000'e yakın kadın ve erkek amele çalışmıştır. İnşatta kullanılan taşlar Mahsenli Bahçe'den çıkartılmış olup kilise hariç kırmızı taşlardan oluşmuştur. Manastırın çatısı 15 Eylül'de kapanmış olup inşaat 1804 Mayıs ayına kadar 66 gün sürmüştür. Çatısı 6

Şimdiki manastır Sultan III Ahmet'in damadı ve veziri olan Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın 1724 yılında verdiği ruhsat ile yaptırılmıştır. O dönemde Nevşehirli Damat İbrahim Paşa Kayseri ve Konya eyaletleri dâhilinde bulunan köy, kasaba ve şehirlerde 1000'e yakın kilisenin inşasına emir buyurmuştur.

direk üzerine konulmuş, 11 kubbe 32 günde tamamlanırken büyük kubbe 11 günde tamamlanmıştır.

Manastırın giriş yeri inşaatı 24 Ağustos 1803 tarihinde başlamış olup 19 Eylül'de son bulmuştur. Burası iki taraflı olarak tahta parmaklıkla çevrilmiş olup içeriye girildikçe bir hayli mezara rastlanır. En yüksek mezar metropolit (1726 -1732) II. Paisios'a aittir. Mezarların adedi 26 tanedir.

Manastırda birçok oda, daire, kiler bulunmakla birlikte, alt katında ambarlar, fırınlar ve aşhane vardır. İkinci katta misafir odaları bulunur. İlk yapıldığı dönemde dışarıda hiçbir pencere yokken, seneler sonra 1. ve 2. katlarının birçok yerine pencere açılmıştır. Bugün birbirine

▲ F.: Şeyda Güngör Açıkgöz

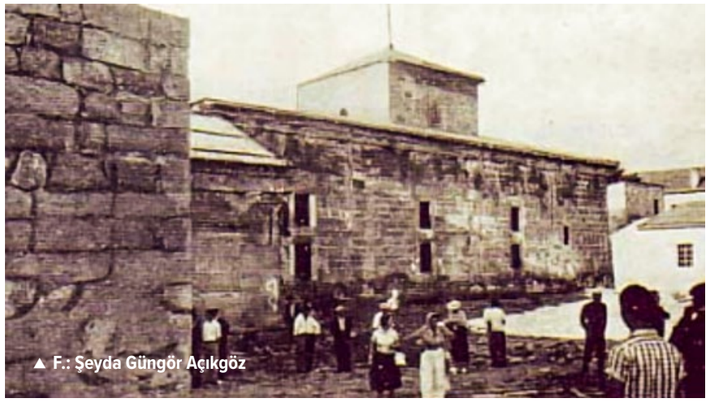

▲ F.: Şeyda Güngör Açıkgöz

paralel 12 pencere içten dışa doğru daralır yuvarlak kemerli dikdörtgen vaziyettedir.

Manastırın tamamı o dönemde 500.000 kuruşa mal olmuş bulunup Kayseri, Zincidere, Germir, Tavlusun, Talas, Endürlük, Molu ve Erkilet halkından 4 defaya mahsus olmak üzere yardım toplanmış; 300.000 kuruşa yakın kısmı da faizli, faizsiz olmak üzere İslam ve Hıristiyan kişilerden borç alınmıştır.

Bu tarihlerde manastırın kuzeydoğu köşesine 30x30 arşın boyunda 2 katlı bir mektep dairesi inşa edilmiştir. Bu mektep o tarihte 30.000 kuruşa mal edilmiştir.

Aziz İoannes Prodromos Manastırı'nın güneybatı köşesine 1840 yılında daha küçük bir kilise olan Aziz Haralampos Kilisesi inşa edilmiştir. Kilisede Aziz Panteleimon namına yapılmış karanlık bir ayazma varmış, bu yer altı karanlık ayazmada mahallede sıhhat arayan hastaların ya da delilerin tedavisi yapılırmış. Bu konuda Zincidere Belediye Başkanlığı yapmış olan Mustafa Aksu da bilgi vermektedir. Manastır Askeriye'ye

▲ F.: Şeyda Güngör Açıkgöz

devredilene kadar buranın tedavi amaçlı kullanıldığını ve Kayseri dışından dahi getirilen akıl hastalarının bir gece bahsi geçen odada bekletilerek tedavilerinin amaçlandığını belirtmektedir.

Manastıra 1864 yılında Zincidereli Uzun Kosmo tarafından 13 m yükseklikte, 78 cm genişlikte çan kulesi inşa edilmiş-tir. Kule üzerindeki çanın da İzmir'den getirilmiş olduğu söylenmektedir.

Manastır avlusunun sonunda büyük bir su mahzeni bulunur. Bunun masrafını Ankaralı Hacı Smarayda (Zümrüt) namında bir kadın üstlenmiş ve Hacı Anton Ağa işin takibini yapmıştır. Bu mahzen 1806 yılında arızalanmış olup yeniden ustabaşı Moisi Ağa tarafından tamir edilmiştir. Mahzenin musluğunun üzerindeki kitabede şu sözler yazılıdır:

"Bu hayratı yaptıran, oku buna ve bil ali Hacı Zümrüt'dır yaptıran ve susuzları kandıran Hacı Ağa'yı ulu eden, Hacı Anton'u mebud iden susuzu serin iden, iç ve bunu rahmetlendir"

1835 yılında Kayseri'deki ilk matbaa burada kurulmuş, matbaa çalıştığı sürece 2000 civarında Karamanlıca kitap basılmış ve dergi çıkarılmıştır. Zincidere Manastırı'na 1882 yılında bir papaz mektebi yapılmıştır. Bu mektep, "Rodokanakios leratiki Sholi", "Kappadokiki leratiki Sholi" veya "Kata Kaserian leratiki Sholi" olarak adlandırılmıştır. Bu mektebin kurulmasındaki amaç vatana, millete ve devlete yararlı gençler yetiştirmek olmuştur. Papaz mektebi 1906 yılına kadar manastır binasının tamir olan dairesindedir. 1906 yılında üç katlı yeni bina yapılmış. Bu mektep öğretim derslerini üstlenmiş ve Gymnasion değerinde bulunmuştur. Bu mektep Anadolu Rum Ortodoks Hıristiyanlarına hizmet vermiştir. 1883'te Zincidere Manastırı'nda bölgedeki tüm cemaatlerin faydalanacağı bir ilahiyat okulu açılmıştır.

1885 yılında "Kentrikan Kappadokikon Partenagogion" (Kapadokya Merkez Kız Mektebi) adıyla kızlar için yeni bir mektep yapılmıştır. Bu bina manastırın karşısında yer almakta olup 2 katlı ve 12 odalıdır.

1891 yılında manastır bünyesine "Orfanotrofion Arrenon" (Çocuk Öksüzhanesi) yapılmıştır. Civar köylerden fakir ve öksüz çocuklar gelerek manastırın bir dairesinde kalmışlar ve 1897 yılında 2 katlı yeni bir bina yapıldıktan sonra bu binaya geçmişlerdir. 1892 yılında da Kız Öksüzhanesi yapılmıştır.

Zincidere'de bulunan bu manastır Millî Mücadele yıllarında önemli bir merkez hâline gelmiştir. Hıristiyan Türklerin oluşturduğu bir gurup, Fener Rum Patrikhanesi'nin tutumunu protesto ederek "Müstakil Türk Ortodoksluk Patrikhanesi"ni burada Papa Eftim öncülüğünde kurmuştur. 21 Eylül 1922 tarihinde Gümüşhane Episkoposu Yervasyos, Konya Metropoliti Prokobios, Antalya Episkoposu Meletios ve diğer bölgelerden 70 civarında temsilcinin katılımı ile "Türk Ortodoksluk Kongresi" bu manastırda toplamıştır. Kongre sonucunda Millî Mücadele'ye destek verecek olan Türk Ortodoks patrikhanesinin kurulması kararı alınmıştır. Kongreyi takip eden zamanlarda 9 Temmuz 1922 tarihinde başlayıp 8 Nisan 1923 tarihine kadar süren ve adresi manastır olarak gösterilen, toplamda 32 sayfa 16 sayıdan oluşan[1] "Anadolu Ortodoksluk Sadası" adındaki gazete haftalık olarak yine bu manastırda yayın hayatına başlamış ve Millî Mücadele'de Türk Ortodokslarının düşünce ve fikirlerine kaynaklık etmiştir.

1 Yonca Anzerlioğlu, Karamanlı Ortodoks Türkler, s. 285, 2. Baskı, Ankara 2009.

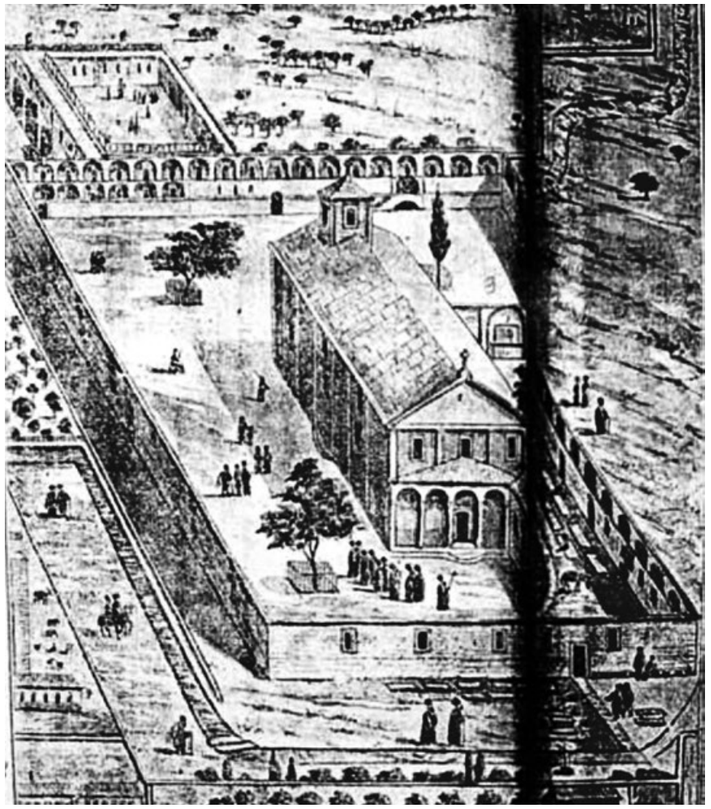

Cumhuriyet kurulduktan sonra manastır ve çevresinde bulunan geniş bir arazi askerî hizmete devredilmiştir. Uzun süre askerî depo olarak kullanılan manastır günümüzde eğitim amaçlı dershane olarak kullanılmaktadır. ▪

KAYNAKÇA:

- M. Sacit Pekak, Kappadokia Bölgesindeki (Özellikle Kayseri ve Çevresindeki) Osmanlı Dönemi Hıristiyan Dini Mimarisi, Turkish Studies, Makale, Ankara 2014.
- Oğuz Özdem, Karamanlıların Kapadokya'da Yaşadıkları Alan İçerisinde Müslüman Türklerle Sosyal Hayat Paylaşımı, 1. Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildirileri 16-19 Kasım 2011 Nevşehir, Ankara 2012.
- Ellinika Ekpedeftiria Ke Ortodoksi Kinotites Cis Periferias Keserias, Emmanuil I. Çalikoğlu. Ekdosis Kentru Mikrasiatikon Spudon, Atina 1976.
- Doç. Dr. Yıldıray Özbek, Yrd. Doç. Dr. Celil Arslan, Kayseri Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri III. Cilt. S.1208, Kayseri 2008.
- Şeyda Güngör Açıkgöz, Kayseri Ve Çevresindeki 19. Yüzyıl Kiliseleri ve Korunmaları İçin Öneriler, Doktora Tezi, S. 105, Nisan 2007.
- Yonca Anzerlioğlu, Karamanlı Ortodoks Türkler, s. 285, 2. Baskı, Ankara 2009.
- http://www.kayserikilisesi.org/kayseri-ve-ermeniler.asp
- Bazı Bilgiler, Farasopulos Vasilios tarafından yazılarak, 24.3.2003 tarihinde, Zincidere Belediye Başkanı Mustafa Aksu'ya gönderilen bir mektuptan alınmıştır.

Kayseri Ninnileri

Ali Aslım

Ninniler halk biliminde önemli bir yer tutar. Bebekleri ve henüz konuşmaya başlamamış küçük çocukları uyutmak, avutmak veya ağlarken susturmak için söylenen ezgili, anonim şiir türüdür. Türkü şeklinde söylenir. Her yörenin ayrı bir ninnisi vardır.

Ninniyi söyleyen daha çok evin kadınıdır. Yani ya babaanne veya anneanne, ya anne ya hala ya da teyzedir. Yaşı büyük ablalar varsa onlar da okurlar. Erkeklerin okuması veya söylemesi yaygın değildir. Bir bakıma ninniler ananın gönlünden akan sevgidir. Anneler ninni ile sıkıntılarını, acılarını, dertlerini, özlemlerini, sevgilerini, hayallerini dile getirirler. Böylece bebek rahatlayıp uyurken anneler de nispeten rahatlarlar.

Kayseri'nin halk bilimiyle ilgili onlarca kitap yayımlandı. Birçok dergi ve gazetede Kayseri folkloru yazıldı. Ninni konusunu işleyen metinlere çok az rastladım. Çok çeşitli etnik kökenin bulunduğu ve hayli zengin bir kültüre sahip olan kadim şehir Kayseri'nin ninnilerinden küçük bir kısmını bulup aşağıya yazdım.

Timaş Yayınları'ndan çıkan "Ninnilerden Seçmeler" isimli kitapta; 5 tane Yeşilhisar ninnisi 3 tane de Kayseri ninnisi tespit ettim. Bu ninnilerin önemli bir kısmını biz de çocuklarımıza söyleyerek onları büyüttük. 10 Kasım 1969'da doğan ilk evladım Zeki'ye merhum eşim aşağıdaki ninnileri söylerdi:

Ninni desem ne hâl olur
Güller açar bahar olur
Küçücük Zeki'm de büyür
Bir gün koca adam olur
Ninni ninni ee ee uyu!

Yavrum ninni
Uyu da büyü ninni!

Ninnilerin nesnesi de
Gilabudun destesi
Küçücük Zeki'm bidene
Alayının üstesi de
Ninni ninni yavrum ninni
Uyu da büyü ninni!

İllallah'ın adası
Kalmadı kuzumun dadası
Almaya gitti babası
Uyu kuzum ninni ninni

İllallah desem ne hâl olur
Güller açar bahar olur
Küçücük yavrum da büyür adam olur
Ninni kuzuma ninni

Hamdi Üçok'un 1953'te yayımladığı "Çağlayanlar Beldesi Bünyan" isimli kitabında kısa bir Bünyan ninnisi okudum. Kamil Arıkoğlu yazmış:

"Allah kandım diyinceye kadar rahmet eylesin. Hani şu bizim rahmetli Ayşe Nine var ya onun, torunlarına söylediği hâlâ kulaklarımda çınlayan şu ninnisine bakınız."

"Hoş! Hu! Hu! Derviş,
Derviş bir gelin almış;
O da öpmeden ölmüş…"

Ninni desem uyusana
Allah disem büyüsene
Tıpış tıpış yürüsene
Ninni gülüm ninni!

Şehrimizin önemli yazarlarından Kazım Yedekçioğlu da şu ninniyi nakleder:

Beşiğin altı çayır,
Üstünde (Mustafa) uyur,
Gel bunun annesi karnını doyur!
Ninni (Mustafa'm) ninni!

Atlar kopar takır takır,
Beşiğinin altı bakır,

Mustafa büyür Kur'an okur
Ninni oğlum ninni!

Yeşilhisar yöremizde söylenen ninnilere de şu örnekleri verebiliriz:

Ninni derim uyutuyum,
Sallayım da büyütüyüm,
Yaşına gelmeden
Yürütüyüm,
Ninni yavru ninni!

Ninni diyem de uyusun,
Uyusun da büyüsün,
Yaşına gelmeden
Yürüsün,
Ninni yavrum ninni!
Mini mini yavrum ninni!

Ninni diyem uyutuyum,
Şeker ile büyütüyüm,
Yaşına gelmeden
Yürütüyüm,
Ninni bebeğim ninni!

Ninni diyem eda ile,
Üstünü örteyim diba ile,
Mevla'm büyütsün ana ile baba ile,
Ninni bebeğim ninni!

Ninni deyim beşiğine
Ballar koyum kaşığına
Doğan ayın ışığına
Oğluma ninni,
Al baatlak doladığım
Oğluma ninni
Ninni ninni güzel
Oğluma ninni,
Ninni ninni güzel
Yavruma ninni!

Ninniler hem ağıtlara hem türkülere benzemesi ile çocuğa bir musiki zevki de verir. Aslında ninnilere ana türküleri de dense yeridir. Çocuğun kulağı ninniler vasıtası ile sese, ahenge ve ritme alışır. Çocuk kendi toprağının, tarihinin ve insanının nefesini ve sesini ninnilerle öğrenmiş olur. ▪

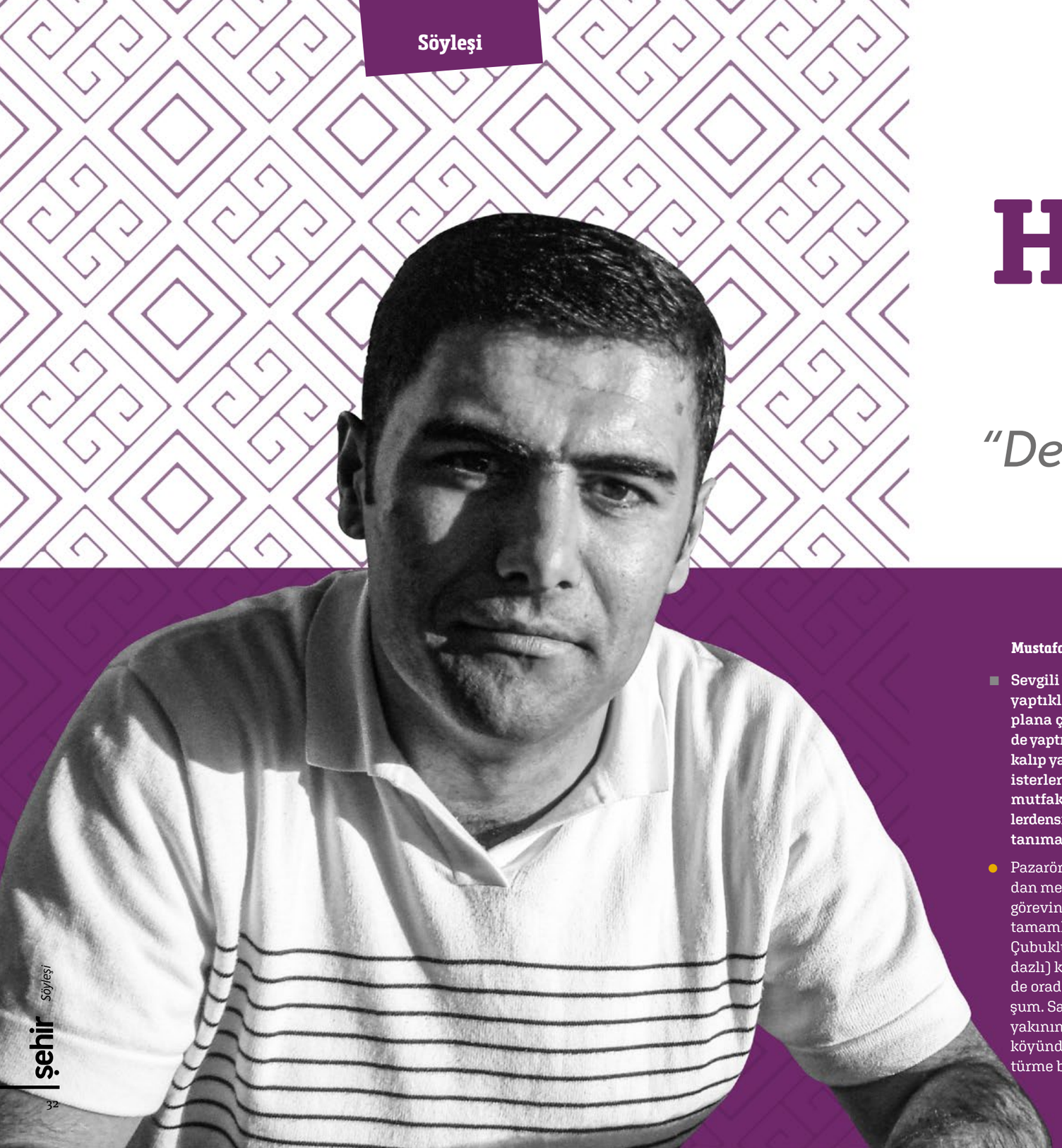

HAKAN SARI
ile Söyleşi

"Dergiyi Yaşat ki Edebiyat Yaşasın"

Mustafa İbakorkmaz

- **Sevgili Hakan Hocam, kimileri yaptıkları işlerle isimlerini ön plana çıkarmak ister, kimileri de yaptıkları işlerin mutfağında kalıp yaptıkları işlerle anılmak isterler. Anladığımız kadarıyla mutfakta kalmayı tercih edenlerdensiniz. Bu yüzden sizi biraz tanımak isteriz.**

- Pazarören Öğretmen Okulundan mezun olan babam, doğu görevini asker öğretmen olarak tamamlayıp Yahyalı ilçemizin Çubuklu (halk dilinde garamadazlı) köyüne tayin olmuş, ben de orada 1980 yılında doğmuşum. Sanırım aynı yıl hemen yakınındaki Aşağı Senirköy köyünde samanlıktan dönüştürme bir okula görevlendirilmiş babam. İdealist bir öğretmendi. O köye yeni bir okul ve lojman yapılmasına öncülük etti; hatta demir vb. bazı malzemeler fazla gelmiş, eksikleri tamamlayıp köye bir de cami yaptılar. Yaptılar dedim çünkü tüm köylü birlikte çalıştı, küçük ellerimizle birkaç tuğla taşımışlığımla şahidim... Sonrası Germirli İHL'de yatılı okul, lise, Erciyes Üniversitesinde yüksekokul, Selçuk Üniversitesinde elektronik öğretmenliği ve hâlen devam eden Anadolu Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı öğrenciliği.

Konya'da, 2008 Mevlana yılında 23 ülkeden ve 48 ilimizden 2600 gencin katılımıyla "Mevlana Hoşgörüsünde Uluslararası Gençlik Buluşması" organize etmiştik, bir hafta süren etkinlik Türkiye'de ve yurtdışında çok konuşulmuştu. Yine Konya'da Türkçe konuşan 16 ülkeden 65 şairin katılımıyla "Uluslararası Şairler Buluşması" düzenlemiş ve bir hafta süren etkinliklerde bildiriler, şiirler, konserlerle hayli ses getiren bir organizasyon gerçekleştirmiştik. Beş yıl süren öğrencilik yıllarında 100'ü aşkın etkinlik gerçekleştirdik ve birkaç organizasyonda koordinatör ya da organizasyon komitesi başkanı gibi rollerde ismimiz geçti. Şairler Buluşması'nda Kosova'dan

katılan sevgili Zeynel Beksaç Ağabey, bir tatsızlık üzerine teselli etmek için kulağıma eğilip şöyle demişti: "Herkes her şeyin farkında." Bu sözü hiç unutmadım ve evet biz işin mutfağındayız; ismimizin bir önemi yok.

Edebiyata gönül vermiş, dergilerle haşır neşir olarak ömür geçirmiş birisiniz. Edebiyat merakınız nereden kaynaklanıyor? Bunun bir hikâyesi olmalı.

Biz Adile Naşit'in "kuzucukları"yız. İlk masallarımızı ondan dinledik, tek kanal TRT yıllarında. İlkokulda iki öğretmenim oldu, önce Mehmet Dursun sonra da babam Necati Sarı öğretmenimizdi. Piyesler, şiirler, kompozisyonlar... Çok şey öğrendik onlardan, çok dediğim hani öyle sözgelimi değil, gerçekten çok şey öğrendik; onlar tam anlamıyla bir köy öğretmeniydi.

Bir de dergicilik maceranız var. Dergi çıkarma fikri nasıl oluştu? Taşrada edebiyat dergiciliği hakkında söyleyecekleriniz önemli. Zira, 100. sayıya yaklaşan Ihlamur dergisi hayatınızın önemli bir parçası. Üstelik Ihlamur Bünyan'da, Kayseri'nin ilçesinde çıkıyor. Bir nevi taşranın taşrasında böyle bir faaliyet size neler hissettiriyor?

1997-98 yıllarında lisede edebiyat öğretmenim Arif Korkmaz'ın yönlendirmesiyle, Üstün Tuncer Ağabey'in yönetiminde çıkan Yeni Kayseri gazetesine gönderiyordum

şiirlerimi. Sürekli yayımlanan "Edebiyat Köşesi" hâlini aldı sonra. Ardından Türkiye Gazetesi ve nihayet ilk dergi: Kutlu Sesleniş. 2007 yılında Selçuk Üniversiteli öğrencilerin ilk şiirlerinin yer aldığı "100 Şiir 100 Şair - Buluşma" seçkisini hazırladım. 2008 yılında, Ömer Kara yönetimindeki Konya Postası gazetesinde kültür sanat sayfasını hazırlıyordum. Aynı yıl bir de uluslararası şairler buluşması tertip etmiştim. Sair vesilelerle kazandığımız dostluklar ve birikimle Ihlamur dergisini çıkarmaya karar verdik. İlk sayısı da 4 Nisan 2009'da gazetenin matbaasında basılmıştı.

Edebiyat dergiciliği sancılı ve meşakkatlidir. Anadolu'da edebiyat dergiciliği bu zorlukları misliyle yaşamakla birlikte bunlardan daha fazla ve İstanbul dergilerinden daha farklı zorlukları göze almayı gerektiriyor. Bir de polemik, propaganda ve popülizm hassasiyetiniz varsa işiniz gerçekten zor demektir; rahmetli Nevzat Köseoğlu'nun tabiriyle "neslin yalnızları"ndan olmanız kaçınılmazdır artık.

Ihlamur yıllardır sizinle birlikte gezen, dolaşan bir dergi. Ihlamur üzerine biraz daha uzun durmak gerekiyor. Ihlamur'un ilk sayısından bugüne özet bir yolculuğunu da kayıt altına alalım.

Ihlamur isminden başlayalım müsaadenizle, neden Ihlamur? Ihlamur isteklerinde çok mütevazı bir ağaçtır, yaprak-

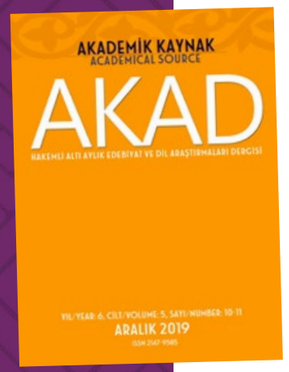

ları kalp şeklindedir, bin yıl ömrü vardır, İstanbul kokusunu bu ağaçtan alır, derde deva câna şifadır. Yumuşak, sıkı ve ince yapılı olduğundan ağaç oymacılığında en çok tercih edilen ağaçtır. Tüm bunlarla birlikte şiirlere, hikâyelere, romanlara konu olmuş. Edebiyatımızda naif bir yere sahip olan Ihlamur, dergimize pek yakıştı.

İsmiyle müsemma Ihlamur ilk 3 yıl, mevsimlik bir dergi olarak, Konya menşeli olarak çıktı. Bu 3 yılda 9 sayı dergi ve 15 kitap yayımlandı. 2011'de Aşkale/Erzurum'a taşındık. 0 yıllarda Ihlamur artık 2 aylık bir dergiydi. 2012'de Ihlamur Kültür Sanat Yayınevini kurduk. 2013'te genç edebiyat dergisi Telgraf dergimiz ilk sayısını çıkardı. Nihayet 2014 yılında memleketimize döndük, Ihlamur artık Kayseri'de çıkan bir aylık edebiyat dergisi. 8 yıldır yayımlanmakta olan hakemli dergi AKAD (Akademik Kaynak Dergisi) da ailemize katıldı.

- **Ihlamur, ülke genelinde izlerçevresi olan, hazırladığı özel dosyalarla hem bilinçli bir hizmet üreten, hem de ses getiren bir dergi. Kayseri'de hak ettiği karşılığı buluyor mu?**

- Kültürümüze hizmet etmiş ustalarımıza hayattayken yaptığımız dosyalarla, Türk dergiciliğinde "vefa" denince ilk akla gelen dergiyiz. Her abonemiz ve yazarımız adına fidan dikmek gibi inceliklerle, hazırladığımız dosyalar ve özel sayılarla Türk edebiyatının nabzını Kayseri'mizde tutmaya devam ediyoruz.

Edebiyat dergileri sadece yerelde değil, ülke genelinde de hak ettiği karşılığı bulamıyor maalesef. Bir dergici olarak biz dahî ancak birkaç dergiyi takip edebiliyorken, Ihlamur dergisi neden okunmuyor gibi bir sitemde bulunmaya hakkımız yok. Bununla birlikte, başta üniversitemiz olmak üzere şehrimiz edebiyatseverlerinden gördüğümüz ilgi ve dergimizin sahiplenilmesinden ziyadesiyle memnunuz.

15 Temmuz darbe girişimi, ardından yaşanan ekonomik zorluklar ve pandemi süreci; yakın dönemimizde okuma kültürümüzü önemli oranda etkiledi. Basılan kitap sayısı arttı, internet satışları katlandı gibi iyimser rakamlar açıklanıyor ama gerçeği ne kadar yansıtıyor bilemiyorum, ama inanmak da istiyorum. Abonelerimiz var, üniversite kütüphaneleri ve halk kütüphanelerinden takip eden okurlarımız var, veritabanlarından takip eden internet okurlarımız ve akademisyenlerimiz var.

- **Kitap yayıncılığı da yaptınız sanırım, hâlen de kitap yayınlarınız devam ediyor. Bu konuda da düşüncelerinizi merak ederiz. Bugüne kadar hangi kitapları yayımladınız. Daha kapsamlı bir yayıncılık düşünüyor musunuz?**

- 2007 yılında üniversiteli genç şairlerin ilk şiirlerini derlediğimiz "100 Şiir 100 Şair – Buluşma" ve alanında yapılmış en kapsamlı çalışma olma özelliğini hâlen koruyan Mevlana özel kitabı "Nev-Niyaz" başta olmak üzere, çoğu Ihlamur dergimiz yazarlarının olmak üzere 100 kadar kitap yayımladık. Ancak bu faaliyetin profesyonel bir yayıncılık değil bir kültür hizmeti olduğunun altını çizmek gerekir ki kitaplarda ticari bir kaygımızın olmaması sanırım ayırıcı bir faktördür. Ihlamur dergimizi yaşatmak adına mütevazı kazanımlarımız da olmuştur elbette... "Ömer Seyfettin Ajandası", "Halepli Adil" ve "Bir Zamanlar Bursa Devlet Tiyatrosunda" yayımladığımız son üç çalışmaydı. Pandemi nedeniyle bu yıl ancak 3 kitap yayımlayabildik.) Bu kitaplar dergimiz abonelerine hediye edildi. Ayrıca "Ömer Seyfettin Ajandası", Balıkesir Belediyesi tarafından 10 bin adet basılıp dağıtıldı.

Şu an yazım aşamasında olan "Edebiyatımızda Kayseri, Kayseri'de Edebiyat", "Sanat ve Kibir" kitaplarının makaleleri tamamlandı ve yazarlarından izin yazılarını almaya devam ettiğimiz Emine Işınsu Armağanı kitaplarımız önümüzdeki aylarda yayımlanacak.

2021 yılında yayımlayacağımız "100. Yılında İstiklal Marşı ve Mehmet Akif Ersoy", "950. Yılında Malazgirt Zaferi", "700. Yılında Yunus Emre", "850. Yılında Ahi Evran", "750. Yılında Hacı Bektaş-ı Veli" kitaplarımızın da konu başlıkları belirlendi, akademisyenlerimiz ve yazarlarımıza talep mektupları göndermeye başladık.

Şehrimize vefa borcumuz olduğu inancıyla hazırlamakta olduğumuz "Edebiyatımızda Kayseri, Kayseri'de Edebiyat" kitabımızın bizim için önemini ve hazırlığından duyduğumuz heyecanı da ayrıca vurgulamak isterim.

- **Dergiler söz konusu olduğunda özel bir ilgi alanınız olduğunu biliyoruz. Bazı projeleriniz üzerinde küçük sohbetlerimiz de olmuştu. Dergi arşivciliği ve dergicilikle ilgili çalışmalarınızı da sormak isteriz.**

- 150 yılı aşkın bir edebiyat dergiciliği geçmişimiz olmakla birlikte; edebiyat dergilerinin taranmıyor, indekslenmiyor, arşivlenmiyor olması maalesef acı bir gerçek. Bu hususta müstakil ya da lokal çalışmalar yapıldı elbette ama ziyadesiyle yetersiz. Akademik dergilerde herhangi bir konuda araştırma yapmak istediğinizde sonuç bulabiliyorsunuz ancak edebiyat dergileri için böyle bir şansınız yok.

Erciyes dergisi ile başlayıp, Ihlamur dergisine kadar gelen 110 yıllık Kayseri dergi tarihinde henüz listeleyebildiğimiz 350 kadar dergi çıkmış. Bu sayıya kurum dergileri, okul dergileri, şekli ya da adı gazete olup yapı itibarıyla dergi olarak çıkan mecmualar ve henüz bizim bilmediğimiz dergilerin de eklenecek olduğunu düşünürsek şehrimizin kültür tarihimize ne denli büyük bir katkısı olduğu anlaşılacaktır. Rahmetli Ali Rıza Önder'in 1910-1960 yıllarını kapsayan *Kayseri Basın Tarihi* kitabından bugüne alanda araştırmaları ve emekleri olan büyüklerimizi hayırla ve rahmetle yâd etmek isterim.

Çalışmamızda ilk olarak dergilerin kısa tanıtımı ve künyelerinin yer alacağı bir katalog yayımlayacağız. Ardından dergilerin indeksini, bibliyografyasını yayımlayacağız. Son olarak da dergileri tarayıp online bir kütüphane hazırlayacağız. Tabii bu pek kolay bir iş değil, belki yıllar sürecek; zira dergilerin çok büyük bir kısmını bulmak neredeyse imkânsız.

■ **Ihlamur'un akıbeti ile ilgili planlarınız nedir? Biliyoruz ki, dergi çıkarmak içerik sorunları aşılsa da ekonomik olarak oldukça zorlayıcı bir iş. Bu zorlukla nasıl baş ediyorsunuz? Nereye kadar dayanabileceksiniz? Sizin ufkunuzdan bakınca Ihlamur'un geleceği nasıl görünüyor?**

● Edebiyat dergiciliği iktisatla çıkarılamaz, zira neresinden baksanız zarardadır. Birkaç popüler kültür dergisi dışında, dağıtım yapan edebiyat dergisi neredeyse kalmadı. Sürekli artan kağıt ve basım maliyetleri dergileri içinden çıkılmaz bir hâle doğru sürüklüyor. Çoğu derginin ve Ihlamur dergimizin 11 yıldır varlığını devam ettirmesinde en önemli etken hiç şüphesiz Kültür Bakanlığı. Bakanlığımızın aboneliği ile hem dergimize hatırı sayılır bir katkı sağlanıyor hem de halk kütüphanelerine dergimizi ulaştırmış oluyoruz. Kalan kısmını da okur ve yazarlarımızdan gelen abonelik katkılarıyla tamamlamaya çalışıyoruz. 94. sayıya (Eylül 2020) ulaşmış olan dergimizi 100. sayıya kadar çıkarmakta ısrarlı ve inançlıyız; ancak sonrasını henüz öngöremiyoruz. Sayfa sayısını azaltmak ya da iki aylık periyoda düşürmek gibi bazı tedbirler planlıyoruz.

Açıkçası, okunmak ya da çok satmak gibi kaygılarımız hiç olmadı. Nereye kadar dayanabiliriz sorusunu da kendimize hiç sormadık. Dergiyi ilk çıkaracağımız zaman "en az üç sayı çıkaracak paranız olmalı" diyordu büyüklerimiz, biz ilk sayıyı da borç parayla çıkardık ve bugün hâlâ nasıl çıkıyor biz de bilmiyoruz. Biz planlarımızı 2030'a kadar yaptık ama her derginin de bir ömrü var elbet...

■ **Kayseri'deki edebiyat meraklısı gençlerle ilişkiniz, iletişiminiz var mı? Malum her dergi biraz okuldur. Ihlamur'un böyle bir çabası ya da Kayserili okur/yazarlardan beklentisi var mı?**

● Her dergi bir okuldur, buna şüphe yok. Geride bıraktığımız 93 sayıda 1500 yazar, şair, ressam, fotoğraf sanatçısının eserine yer verdik. Bu isimler arasında, bugün aramızdan ayrılan büyüklerimiz de oldu 7. sınıf öğrencileri de. Onlarca kitabın yazar biyografisinde yer aldık, onlarca yazarın ilk eserlerine Ihlamur sayfalarında şahitlik ettik. Medrese, Kıvılcım Kitabevi, Ehlidil Çayevi gibi Kayseri'nin kültür nabzının tutulduğu mahfillerde; kitap müzayedesi, konferans vb. vesilelerle buluşma ve istişare imkânı buluyoruz. Edebiyat fakültesindeki hocalarımızı da her fırsatta ziyaret ediyoruz. Tabii günümüzde internet sayesinde iletişim kurmak önemli kolaylık.

■ **Bunca zamandır dergi çıkarıyorsunuz, derginin işlerinden fırsat bulamadığınız için mi sizi bir yazar ya da şair olarak ön plana çıkmış şekilde göremiyoruz, yoksa başta dediğimiz gibi, mutfakta kalmak özel bir tercih mi?**

● Dergi kıskanç, yazmaya ve başka şeyler okumaya pek bir zaman bırakmıyor, bir de öğretmen olunca ancak akşamları ve dahî geceleri dergi işlerine zaman ayırabiliyorum. Okur-yazar talepleri, sosyal medya takibi, e-postalar, gelen yazılar... mutfakta hayli iş var. Pandemi sürecinde sıkılmaya, bunalmaya fırsatım olmadı; yıllardır hiç bu kadar boş vaktim olmamıştı, doyasıya kitap okudum. Kütüphanemi ve derginin arşivini düzenlemek için de önemli bir fırsat oldu karantina.

Yazar ya da şair olmak... Bana çok iddialı gelmiştir bu kavramlar. Daha mütevazı unvanlar da olsaydı derim hep: usta, kalfa, çırak gibi. Okudukça, hatta yaşadıkça, yazma dürtüsü de kendiliğinden gelişiyor. Okuduğunuz bir kitabı, izlediğiniz bir filmi, tanık olduğunuz bir güzelliği paylaşma arzusu. Kimimiz anlatarak kimimiz de yazarak paylaşırız. Bu anlatıma söz sanatları, betimlemeler vb. katılmışsa ortaya çok güzel bir eser çıkacağı muhakkak. Ama yalnızca paylaşma arzusunun karşılanmasını yazarlık olarak nitelendirmek pek doğru gelmiyor bana.

Gürsel Korat, katıldığı bir televizyon programında "Yazar yok eden kişidir." demişti. Günlerce ya da aylarca emek verdiğiniz, belki yüzlerce sayfa olmuş, bitti dediğiniz kitabı ya da yüzlerce şiiri tekrar okuyunca "yok etmeniz" gerekebilir. Zaman zaman yazdığım yazıları, daha editöre göndermeden, çöpe attığım oldu. Yüzlerce şiirimi sobayı tutuşturmak için kullanmıştım yıllar önce.

Belki erkendir ya da artık çok geçtir. Benim için de henüz erken, "mutfakta kalmalı" ve biraz daha pişmeliyim.

■ **Sohbet tatlı, ama bizim sayfalarımız sınırlı, eklemek istediğiniz sözlerle söyleşimizi burada bitirip geri kalan muhabbeti çay içerek tamamlayalım.**

● Ihlamur dergisi 12 yıllık bir edebiyat yürüyüşü, bir Kayseri dergisi, kökleri Kayseri'de dalları 40'ı aşkın ülkeye uzanmış bir ıhlamur ağacı. Her sayıda daha bir dergileşen Ihlamur'un uzun yıllar şehrimizin ve kültürümüzün hizmetinde olması dileğiyle, hemen her sayımızın ilksözündeki son sözümüzle bitirelim müsaadenizle:

DERGİYİ YAŞAT Kİ EDEBİYAT YAŞASIN! ▪

Tarihçi Âlî'nin Gözüyle Kayseri

Kayseri Sancakbeyliği Hizmetinde de Bulunmuş Olan Tarihçi Âlî'nin Gözüyle Selçuklulardan Sonra ve Osmanlılardan Önce Kayseri

Mehmet Karaarslan

Kayseri'de Osmanlıların bir sancakbeyi olarak da hizmet eden meşhur tarihçi Mustafa Âlî Efendi'nin Selçuklulardan sonra ve Osmanlılardan önceki Eretnalılar ve Kadı Burhaneddin hükûmetleri hakkında yazdıklarına geçmeden evvel onu ve bahsimize mevzu olan eserini kısaca tanıtmayı lüzumlu gördük.

GELİBOLULU MUSTAFA ÂLÎ EFENDİ (H. 948-1008/M. 1541-1600)

Tarihçi, şair, çok yönlü ve çok sayıda eser vermiş Osmanlı müellif ve müverrihidir. Medrese tahsili gördü. Şehzade Selim'e divan kâtibi oldu. Daha sonraları tımar ve hazine defterdarlıkları gibi hizmetlerde bulundu. Âlî, Kayseri Sancak Beyliği'ne tayin edildi. Aynı yıl içinde iki defa Kayseri Sancak Beyliği vazifesine getirilen Âlî, ilk gidişinde yirmi sekiz, ikincisinde kırk iki gün vazife ifa etti (M. 1595). Âlî Efendi muhtemelen Cidde Sancakbeyi iken öldü.

Resmî hizmetlerinde pek fazla dikkati çekmeyen Âlî, yoğun edebî faaliyeti ve bilhassa tarihçiliği ile büyük bir şöhret kazanmıştır. Çoğu bir mevki elde etmek için yazılmış irili ufaklı mensur ve manzum altmışa yakın eserin yazarı olduğu anlaşılmaktadır.

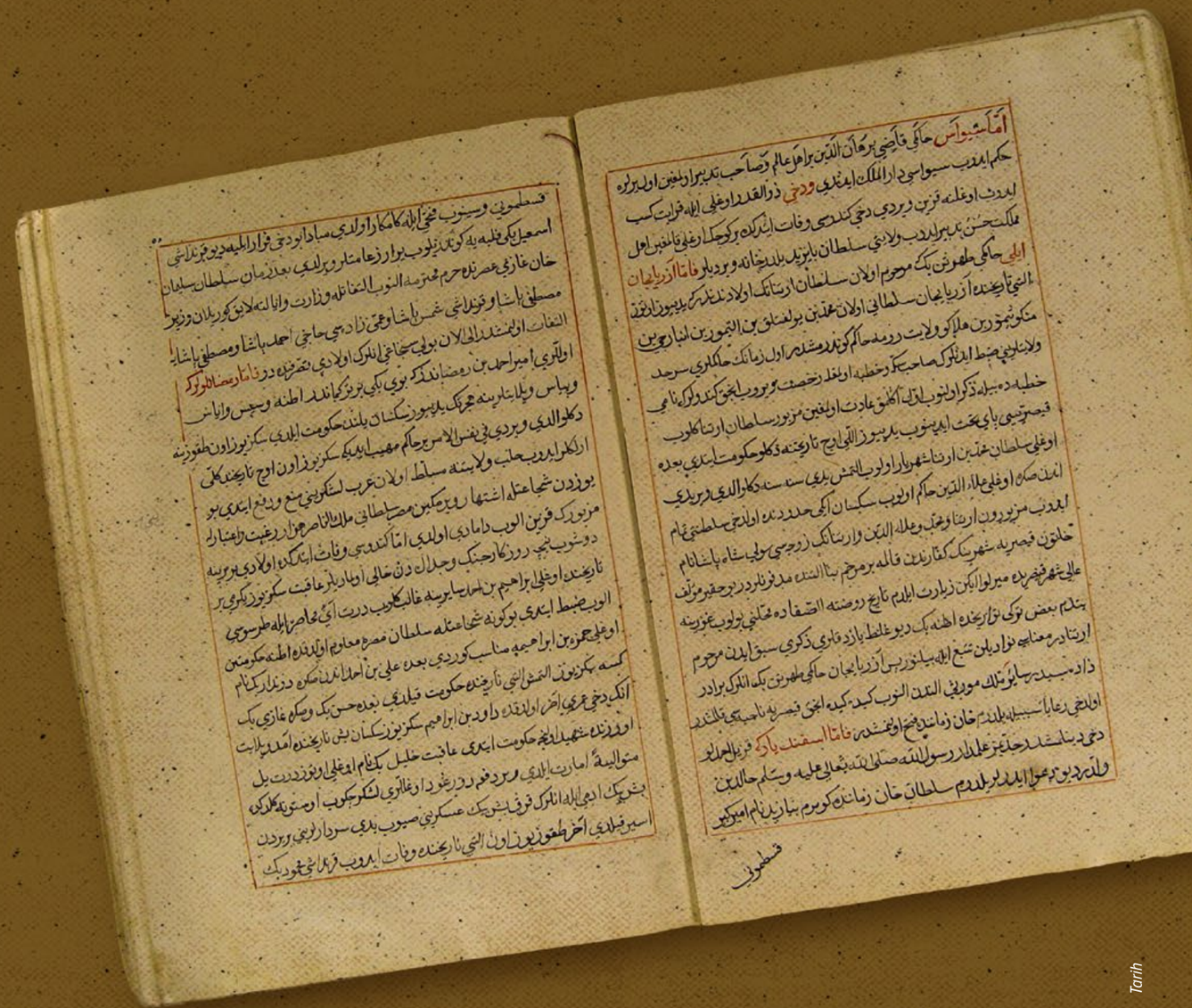

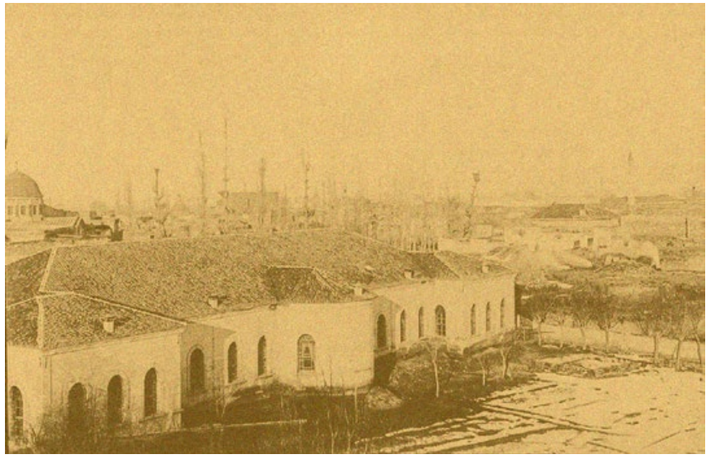

▲ Kayseri Lisesi

Mustafa Âlî, Füsûlü'l-Halli ve'l-'Akd ve Usûlü'l-Harci ve'n-Nakd adındaki eserinde İslâm hanedanlarının yükseliş ve batış sebeplerini ele almıştır. Eser; bir mukaddime, 32 fasıl, tezyîl ve hâtimeden oluşmaktadır. Eser, yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır. Eserdeki 32 fasılda, 32 hükümdar hanedanının yükseliş ve çöküş sebepleri tarihî misallerle izah edilmiştir.

Âlî daha ziyade tarihçiliği ile tanınmakla beraber edebî, ahlâkî ve siyasî mahiyette telifleri olduğu gibi şiir ve tezkire türünde de eserler de vermiştir.[1]

Âlî'nin eserlerinden bazıları Osmanlı devrinde bazıları da sonradan latinize veya sadeleştirme şeklinde basılmıştır. Eserlerinin birçoğu da yüksek lisans ve doktora tezi olarak çalışılmıştır. Eserlerinin çoğu yazma nüsha hâlinde kütüphanelerde bulunmaktadır.[2]

Âlî'nin *Füsûlü'l-Halli ve'l-'Akd ve Usûlü'l-Harci ve'n-Nakd* adındaki eseri

Mustafa Âlî, bu eserinde İslâm hanedanlarının yükseliş ve batış sebeplerini ele almıştır. Eser; bir mukaddime, 32 fasıl, tezyîl (ekleme) ve hâtimeden (son söz-değerlendirme) oluşmaktadır. Eser, yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır. Eserdeki 32 fasılda, 32 hükümdar hanedanının yükseliş ve çöküş sebepleri tarihî misallerle izah edilmiştir. Bu tarih o zaman nizamı göze çarpacak kadar bozulmaya başlayan Osmanlı Devleti adamlarına bir uyarı olarak yazılmıştır. Böylelikle bu eser bir tür siyasetname özelliği de taşımaktadır. Eser yüksek lisans tezi olarak iki ayrı şahıs tarafından da çalışılmıştır.[3]

Osmanlı tarihçisi Âlî Efendi Anadolu Selçuklularının yıkılmasından sonra Kayseri ve civarına hâkim olan Eretnalılar ve Kadı Burhaneddin hükûmetleri hakkında şu malumatı veriyor:

Âlî'nin verdiği bilgilerin transliterasyonu şöyledir:

"Ammâ Sîvâs Hâkimi Kâdî Bürhâne'd-Dîn bir ehl-i 'âlem ve sâhib-i tedbîr olmağın ol yerlere hükm idüp Sîvâs'ı Dârü'l-Mülk idindi. Ve dahî Zü'l-Kadir Oğlı ile karâbet kesb idüp oğlına kızın virdi. Dahî kendüsi vefât itdikde bir küçük oğlı kalmağın ehl-i memleket hüsn-i tedbîr idüp vilâyeti Sultân Bâyezîd Yıldır[ım] Hân'a virdiler. Fe-emmâ Âzerbâycân ili Hâkimi Taherten Beg ki merhûm olan Sultân Eretnâ'nın evlâdındandır ki yedi yüz otuz altı târîhinde Âzerbâycân Sultânı olan Muhammed bin Yulgutluk bin et-Timur altında medfûnlardır. Bu hakîr mü'ellif 'Âlî Şehr-i Kaysarî'de Mîr-i Livâ iken ziyâret eyledim *Târîh-i Ravzatü's-Safâ*'da mahallini bulup gavrine yetdim. Ba'zı Türkî tevârîhde Atana Beg deyü galat yazdıkları zikri sebk iden merhûm Eretnâ'dır. Ma'nâsı Nevâ dilin seba' ile bilinür. Pes Âzerbâycân Hâkimi Taherten Beg anların birâder-zâdesidir. Sâ'ir mülk-i mevrûsı elinden alınup gide gide ancak Kaysariyye Nâhiyyesi kalmışdır. Ol dahî re'âyâ sebebiyle Yıldırım Hân zemânında feth olunmuşdur."[4]

▲ Kiçikapı'dan Siremenliye. Demirli kısım Kayseri Lisesi'nin bahçesi. Bina 1933'te yandı.

bin Enbârcî bin Mengü Timur bin Hülâgû Vilâyet-i Rûm'a Hâkim göndermişdir. Ol zemânın hâkimleri serhad vilâyetlerini zabt idenlerin sâhib-i sikke ve hutbe olmagla ruhsat virüp ancak kendülerin nâmı bile hutbede zikr olunup evvel anılmak 'âdet olmağın mezbûr Sultân Eretnâ gelüp Kaysari'yi pây-i taht idinüp yedi yüz elli üç târîhine denlü hükûmet itdi. Ba'dehu oğlı Sultân Muhammed bin Eretnâ şehr-i yâr olup altmış yedi senesine denlü aldı virdi. Andan sonra oğlı 'Alâe'd-Dîn hâkim olub seksen iki hudûdunda ol dahî saltanatı temâm idüp mezbûrûn Eretnâ ve Muhammed ve 'Alâe'd-Dîn ve Eretnâ'nın Zevcesi Sûlî Şâh Paşa nâm hâtûn Kaysariyye Şehri'nin küffârından kalma bir murahham binâ kurup, oğluna kızını verdi. Daha kendisi öldüğünde küçük bir oğlu kalmakla memleketin adamları güzel tedbirle ülkeyi Sultan Yıldırım Bayezid Han'a verdiler.

Kaldı ki, Azerbaycan ili hükümdarı Tahirten Bey ki, rahmetli olan Sultan Eretna'nın oğullarındandır. -Onu- yedi yüz otuz altı tarihinde (H. 736/M. 1335-1336) Azerbaycan Sultanı olan Muhammed bin Yulgutluk bin et-Timur bin Anbarcı bin Mengü Timur bin Hülagu Anadolu ülkesine hükümdar göndermiştir.

O zamanın hükümdarlarının uç ülkelerini zapt edenlerin sikke kestirip, hutbe okutmalarına izin vermeleri gelenekti. Ancak kendi adlarının birlikte hutbede geçmesi ve öncelikle anılması âdettendi. Adı geçen Sultan Eretna gelip Kayseri'yi taht şehri edinerek yedi yüz elli üç tarihine (H. 753/M. 1352-1353) dek hükümdar oldu. Sonra oğlu Sultan Muhammed bin Eretna hükümdar olup, altmış yedi (H. 767/M. 1365-1366) senesine dek aldı verdi. Ondan sonra oğlu Alâeddin hükümdar oldu. O da seksen iki (H. 782/M. 1380-1381) yılında saltanatını tamamladı.

Adı geçen Eretna Muhammed, Alâeddin ve Eretna eşi Süli (veya Sevli) Paşa adlı hatun Kayseri Şehri'nin kâfirlerinden kalma büyük bir bina altına gömülmüşlerdir. Bu hakir yazar Âlî Kayseri Şehri'nde Mîrlivâ[6] iken, ziyaret ettim. Sonra *Ravzatu's-Safâ Tarihi*'nde yerini bulup hakikatini öğrendim. Bazı Türkçe tarihlerde Atana Bey diye yanlış yazdıkları adı geçen rahmetli Emîr Eretna'dır. Manası Nevâ dilini incelemekle bulunur türdendir.

Sonra Azerbaycan hükümdarı Tahirten Bey onların yeğenidir. Mirasla geçen diğer memleketleri elinden alınıp, gide gide -elinde- ancak Kayseri çevresi kalmıştır. O da halkı nedeniyle Yıldırım Han zamanında fethedilmiştir. ■

Âlî'nin Anadolu Selçukluları'ndan sonra Kayseri ve civarındaki şehirlere hâkim olan Eretnalılar ve Kadı Burhaneddin hükûmetleri hakkında verdiği bilgilerin tarafımızdan sadeleştirilmiş şekli de şöyledir:

Ama Sivas Hâkimi Kadı Burhaneddin dünya adamı ve tedbir sahibi olmakla o yerlere hâkim olup, Sivas'ı başkent edindi. Ve de Zülkadiroğlu[5] ile akrabalık

1 *Künhü'l-Ahbâr* başta olmak üzere *Nâdirü'l Mahârib, Heft Meclis, Zübdetü't-Tevârîh, Nusretnâme, Fursatnâme, Câmiu'l-buhûr der-Mecâlis-i Sûr, Menâkıb-ı Hünerverân, Mir'âtü'l-Avâlim, Mirkâtü'l-Cihâd, Fusûl-i Hall ü-'Akd ve Usûl-i Harc u Nakd, Hâlâtü'l-Kâhire mine'l-'Adâti'z-Zâhire, Müşkât* Âlî'nin tarih eserleridir. *Mihr ü Mâh, Mihr ü Vefâ, Tuhfetü'l-'Uşşâk, Farsça Dîvân, Türkçe Dîvân, Riyâzü's-Sâlikîn, Sadef-i Sad-Güher, Subhatü'l-Abdâl, Bedî'ü'r-Rukûm, Manzûm Kırk Hadîs Tercümesi, Gül-i Sad-Berk, Hulâsatü'l-Ahvâl der Letâfet-i Mevâ'iz-i Sahihü'l-Hal, Ravza-i 'Irfân (Riyâzü'l-'Irfân), Ravzatü'l-Letâif, Subhatü'l-İnâbe, Nikâtü'l-Kâl fi Tazmîni'l-Makâl, Dakâ'ikü't-Tevhîd, Ma'âlimü't-Tevhîd, Bedâyi'ü'l-Metâlî', Câmi'nin bir beytinin şerhi* Âlî'nin edebî eserlerindendir.

2 Âlî'nin *Enîsü'l-Kulûb, Râhatü'n-Nufûs, Hilyetü'r-Ricâl, Nasîhatu's-Selâtîn, Câmi'ü'l-Kemâlât, Vakfnâme, Kavâ'idü'l-Mecâlis, Ferâidü'l-Vilâde, Nevâdirü'l-Hikem, Risâle-i Zırgâmiyye, Mahâsinü'l-Âdâb, Mevâ'idü'n-Nefâ'is fi Kavâ'idü'l-Mecâlis, Tuhfetü's-Sulehâ, III. Murad'ın 120 yıl ömür süreceğine dâir risâle, Dürer-i Mensûre, Zübdetü'l-Evrâd, Hakâyikü'l-Ekâlim, Menşeü'l İnşâ, Münşeât, Me'âyibü'l-Erzâl, Nüzhet, Sad Kıssa ve Sad Hisse* adındaki eserleri ahlâk, tasavvuf, siyaset, felsefe vs. bilgi dallarına dairdir.

3 Anılan iki çalışma şunlardır: Demir, Mustafa; *Gelibolulu Mustafa 'Âlî'nin Fusûl-i Hall ü 'Akd ve Usûl-i Harc u Nakd adlı eseri: edisyon kritik ve tahlîl* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, S.B.E., İzmir 1992. Yücel, Ebubekir Sıddık; *Fusûl-i Hall ü-'Akd ve Usûl-i Harc u Nakd* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi S.B.E., Kayseri 1990. *Kitap Sanatçılarının Destanları* (*Menakıb-ı Hünerveran*), haz. Müjgan Cunbur, KB 1000 Temel Eser: 86, Ankara, 1982. Âlî, Gelibolulu Mustafa; *Kitâbü't-Târîh-i Künhü'l-Ahbâr*, haz. Ahmet Uğur-Mustafa Çuhadar-Ahmet Gül-İbrahim Hakkı Çuhadar, Erciyes Üniv. yay. no: 109, Kayseri, 2006. Âlî, Gelibolulu Mustafa; Gelibolulu Mustafa 'Âlî'nin *Nasîhatü's-Selâtîn* İsimli Eserinin Tenkidli Metni, haz. Kasım Ertaş, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlâhiyat Anabilim Dalı, İslâm Târihi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008 (Basılmamış). Âlî, Mustafa b. Ahmed Gelibolulu; *Kitâbü't-Târîh-i Künhü'l-Ahbâr*, Râşid Ef. Ktp., yazma no 920, Telif tarihi H. 1006. Babinger, Franz; *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, çev. Coşkun Üçok, KB Mersin, 1992. Kütükoğlu, Bekir; "'Âlî Mustafa Efendi (hayâtı ve eserleri)", *DİA*, C.2, S. 414-416.

4 Âlî'nin bahsimize mevzu olan yukarıdaki malumatı şu eserden alınmıştır: Âlî, Mustafa bin Ahmed Gelibolulu; *Füsûlü'l-Halli ve'l-'Akd ve Usûlü'l- Harci ve'n-Nakd*, Râşid Ef. 985/1, vr. 57b.

5 Dulkadiroğlu, Anadolu Selçuklu beyliklerinden, Memlûklarla yakın ilişkileri bulunan Maraş ve civarına hâkim olan Dulkadir Beyliği.

6 Sancakbeyi, eyaletin altındaki Osmanlı idarî birimi olan sancakta mülkî-askerî âmiri.

HANS ROTT

-1908-

Osman Eravşar

Hans Rott, daha sonraları çalışacağı kurum da olan Freiburg Üniversitesinde doktora yaptı. Daha sonrasında Heidelberg Üniversitesinde sanat tarihi, tarih ve kilise tarihi konularında çalışmalar yaptı. 1906 yılında Anadolu'nun Hıristiyan anıtlarını incelemek üzere Anadolu'yu dolaştı.

Rott, 1909 yılından itibaren, Max Wingenroth'un halefi olarak Badische Landesmuseum Karlsruhe'de yönetici olarak görev yaptı. 1919'dan 1938 yılına kadar National Museum'un müdürü olarak görevlendirildi. Bu çalışmaları sonucunda profesör unvanına layık görüldü. Hans Rott çoğunlukla Batı Almanya ve Baden bölgesinin sanat tarihini, Geç Gotik ve Rönesans dönemini özellikle arşiv kaynaklarına dayanarak çalıştı.

▲ Ali Dağı

Hans Rott, Anadolu'nun çoğunlukla Kapadokya, Pisidya, Pamphilya ve Likya bölgelerinde bulunan anıtları incelemiştir.[1] Bu incelemelerini bizzat kendisi yapmış ve bu bölgeleri gezmiştir. Seyahatinin asıl amacını Anadolu'daki erken dönem Hıristiyanlık eserlerinin incelenmesi oluşturmaktadır. Seyahati sırasında derlediği bilgileri daha sonra bir kitapta toplamıştır.[2] Rott, gezdiği bölgelerdeki daha çok Rum, Ermeni ve Bizans eserleri ile ilgilenmiştir. Birçoğu günümüze ulaşamayan eserleri tanımlayışı, bazılarının planlarını ve fotoğraflarını vermesi onun bu çalışmasını önemli kılmaktadır. Kayseri çevresindeki bu tür eserler içerisinde en iyi tanımlamayı ise Erciyes Dağı'nın güneyinde bulunan, Gereme harabelerindeki manastırlar ve kiliseler için yapmıştır. Kayseri'ye 4 Eylül 1907 tarihinde geldiğini belirten seyyah, kentte kaç gün kaldığını söylememiştir.

Rott, diğer birçok seyyah gibi kente İncesu üzerinden ulaşmıştır. İncesu'dan önce Ürgüp, Göreme taraflarını gezmiş, İncesu'ya gelişini ve İncesu hakkındaki izlenimlerini ise şu şekilde anlatmıştır;

"Güneşten yanan stepler içinden sıcak öğle vakti İncesu'ya doğru ilerliyorduk. Sonsuz deve kervanlarının geçtiği büyük yol yıkık veya kısmen uçarak gelen kum kümesi tarafından kaplanmıştır. İnsanlar ve hayvanlar blokajdan kaçınmak için inatla yan yollar arıyorlar. Erciyes'ten başlayıp düzlüğe doğru devam eden alçak kum bariyerlerini geçtiği zaman, yakında İncesu'nun asma tepecikleri görülmeye

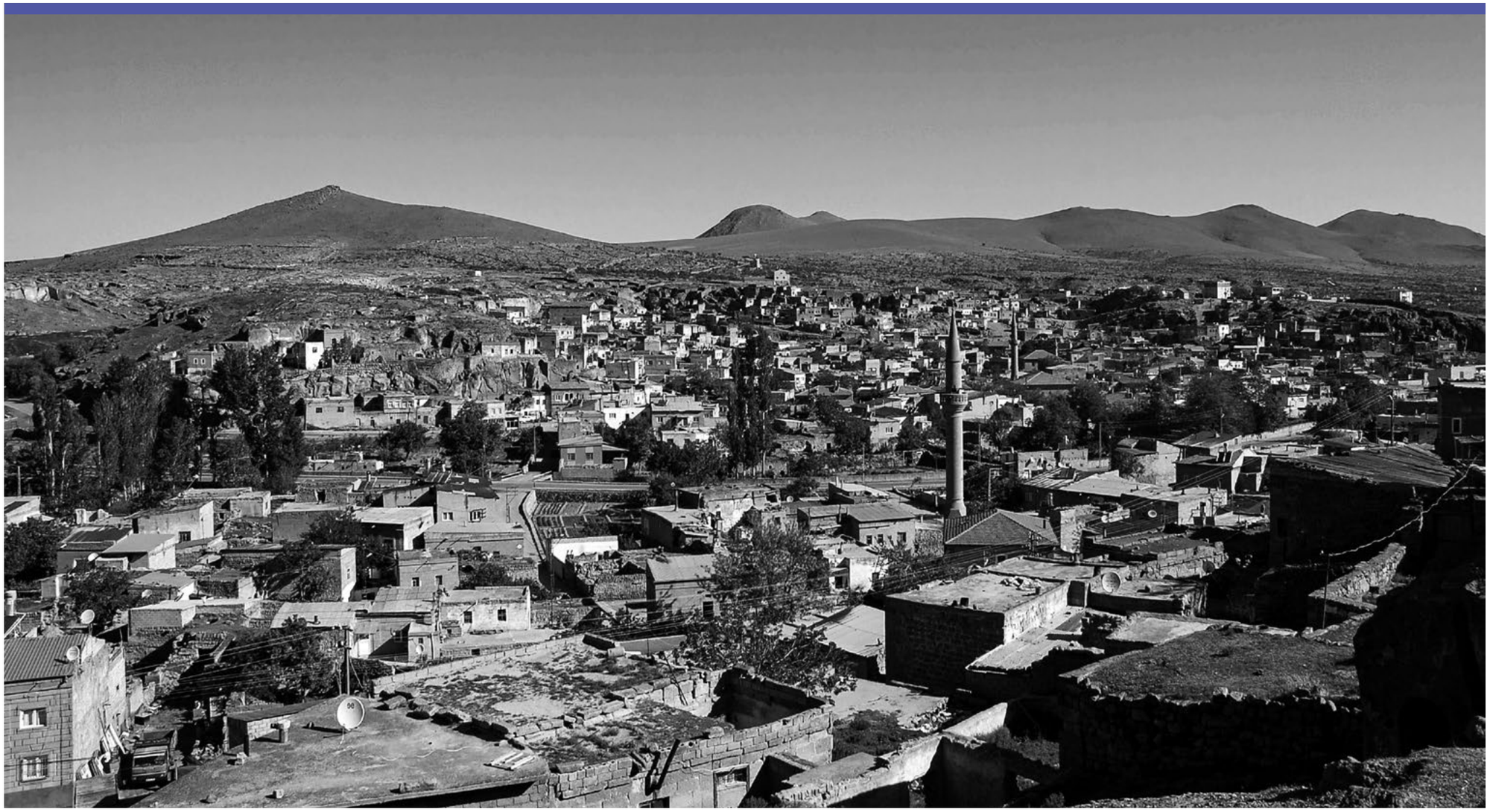

▲ İncesu

başlar ki oranın üzümleri enfes bir tattadır. Kaya oyukları içine inşa edilen camileri hamamları ve hanları ile bu küçük şehir resimsel bir güzelliğe sahiptir. Daha önce Sir Paul Lucas'ın hakkında yazdığı Kara Mustafa Paşa Kervansarayı yaklaşık 1000 kişiyi atları ile birlikte barındırabiliyordu. Bu büyük hanın görkemli kubbelerine yöredeki taş ocakları mükemmel kırmızı parlak malzemeyi sağlıyordu. Bu büyük kubbe ve tonozları yapan yapı ustasının statik bilgisine kişi hayran olabilir.

Alçak tepecikleri ve monoton düzlükleri aşarak 4. Eylülde Karasu'ya yani eski Melas'a geldik. Karasu'nun bulanık ve siyah akan suyunda siyah öküzler tozlu sıcaktan serinlik arıyorlar. Kızılırmak (Halys) yakınında denize açılan Melas'ın dar yarılmış yeri bir zamanlar Kral Ariarathes tarafından Boğaz Köprüsü arkasında tıkandı ve ırmağın bataklıkları göle çevrildi, gölün içindeki adaların üzerinde kral kendisini eğlendirdi.

Yol şimdi biraz daha genişliyor. Erciyes'in etekleri yaklaşıyordu. Bugün ince gümüş beyazı bir bulut tarafından çevrilen zirvesi en sessiz sonbahar mavisi gökyüzüne yükseliyordu. Sayısız ve gürültü yapan ahşap arabalar ve utanmaz üstü perişan dilenciler Kayseri'ye yaklaştığımızı haber veriyorlardı. Hüzünlü bir şekilde yıkılmış kilise avluları arasından ve kirli sokaklar içinden at gezintimiz devam ediyor. Aniden Kapadokya'nın eski metropolünde (başkentinde) olduğumuzun farkına vardık. Buradaki tek otel imkânı perişan ve gürültülü bir handır. Kayseri bende Yunanlılar, Ermeniler, Türkler, Çerkezler ve Kürtlerden oluşan kaosu ile hüzünlü ve endişe verici bir etki bıraktı. Kayseri'nin etrafı da ağaçsız ve can sıkıcı gri bir köy gibi gözükür."

1 Bu bölümdeki bilgiler yazarın daha önceki çalışması olan **Seyahatnamelerde Kayseri** kitabından alınmıştır. (Eravsar, 1999)

2 Hans Rott, **Kleinasiatische Denkmäler aus Pisidien Pamphylien, Kappadokien und Lykien**, Leipzig, 1908. Bu eserin birkaç yerinde Kayseri ve kent çevresindeki anıtlarla ilgili bilgiler vardır. Fakat genel olarak Kayseri'den bahsedilen kısım, 155-172 sayfaları arasındadır. Bununla birlikte 200-203 sayfaları arası Kayseri'nin çevresindeki Rum ve Ermeni Manastırlarını anlatan bölümlerdir.

Seyyah kente geldiği gün Osmanlı sultanlarından birisinin (muhtemelen Abdülhamit olmalı) doğum günü kutlanıyordu. Bunun için kentteki bütün kamu binaları süslenmiş ve bando müzik çalıyordu. Rott, bunları tanımlarken kentteki Ermenilerle ilgili çok çarpıcı bir bilgi aktarır.

"Sultanın doğum gününden bir önceki akşamdı. Oriental müzik kamu yapılarının bahçelerinde duyuluyordu. Sokaklarda takviyeli ordu birlikleri dolaşıyordu. Çünkü Ermeni saldırılarından endişe ediliyordu. Bu aylarda hiçbir halk gurubu bana bu Ermeniler gibi cüretli tedirgin edici ve politik olarak düşüncesiz gelmedi. Bunların içinde antika taklitçisinden en üst çobanına kadar, namussuzundan yalancısına kadar hepsi mevcuttu. Sadece Ermeni yerleşmelerinde bagajlarımızın emniyeti için endişelenmek zorunda kaldım. Ermeni hancıları ile sabahları saatlerce şişirilmiş ve yanlış hesaplardan dolayı tartışmam gerekti ki, günün en güzel zamanını böyle kaybettim."

Rott'un verdiği bu bilgiler, gözlemlerinde objektif olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Çok değil daha elli yıl önce gelen Batılı seyyahların birçoğu ön yargı ile geldikleri için Ermenileri destekleyen ifadeler kullanmışlar, onları haklı çıkarmaya çalışmışlardır. Hâlbuki konuya tarafsız bir biçimde bakan Rott'un

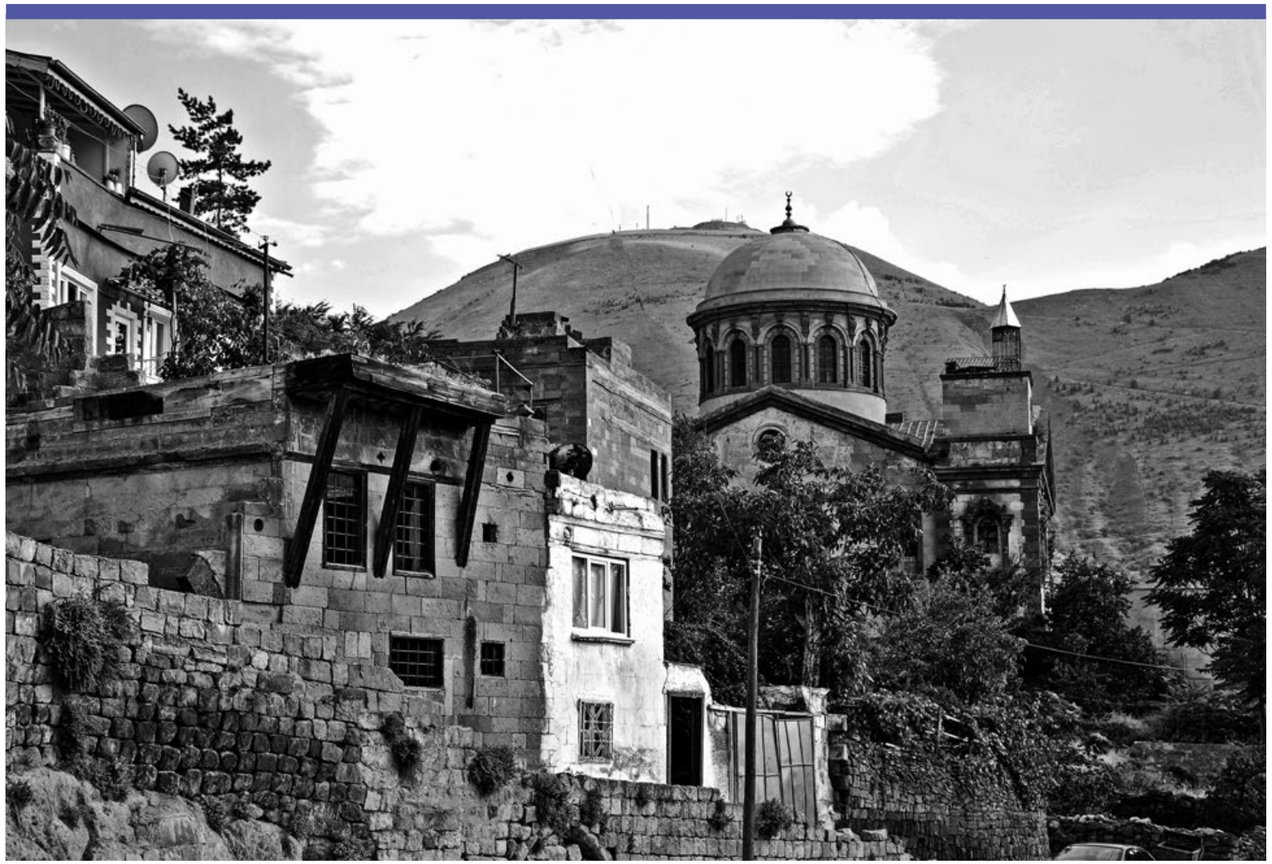

▲ Talas

Seyyah, yer altı şapeli olan George Kilisesi'nde antik dönemden kalan bir sütun ile bodrumunda Roma döneminden bir lahit bulunduğunu görmüştür. Seyyahın verdiği bu bilgiler son derece önemlidir. Bunların araştırılması bölge tarihine yeni bilgiler katacaktır.

açıklamaları incelendiğinde, 1915 öncesinde Ermenilerin Anadolu'da bağımsızlık peşinde koştukları, bu amaçla silahlandıkları, çete faaliyetlerinde bulundukları açıkça görülecektir. Aslında bu durum 19. yüzyılda da böyle idi. Ancak Ermenilerin Avrupa'da yaptıkları siyasi temaslar ve politik çalışmalar, Anadolu'ya gelen neredeyse bütün seyyahların bu konuda bir ön yargıya sahip olmasını sağlamıştır.

Rott, şehrin bu siyasi yapısı hakkında bilgi verdikten sonra, Kayseri'nin iki saat uzağında diye tanımladığı Zincidere'ye gitmiştir. Burada St. Basileus'un halefi olan, Rum Başpiskoposu Gervasios tarafından misafirperver bir biçimde karşılanmıştır. Seyyah buradaki manastırın kale şeklinde olduğunu, etrafında bir lise, birer erkek ve kız okulu, bir öksüzler yurdu bulunduğunu anlatmıştır. Buradaki manastırın adını Johannes Manastırı (Flaviana) olarak verir.[3] Manastır ve çevresindeki okullarda, kütüphanesinde Alman usulünde çalışma şekli vardır. Araştırmacı bu durumu Alman sempatizanlığına bağlamıştır. Başpiskopos Gervasios'un selefi olan Ruperto Carola Heidelberg'de eğitim görmüştür.

3 Günümüzde bu manastır yapısı varlığını hâlâ korumaktadır. Bugün Zincidere Komando Tugayı'nın içinde kalan bu binalar askeri birlikler tarafından kullanılmakta olup gayet iyi durumdadırlar.

Rott, Anadolu'da artık Alman dilinin öğrenilmediğini hayıflanarak anlatır. Çünkü Alman Anadolu Demiryolu işletmesinin Ankara üzerinden Kayseri'ye ulaşan hatlarında uluslararası ulaşım dili olarak Fransızca kabul edilmiştir. Genç Rumların burada çalışabilmeleri için Almanca bilmeleri işe yaramıyordu. Rott, bu durum karşısında Alman olmaktan utandığını gizlememiştir.

Rott, Kayseri ve çevresindeki Hıristiyan yapıları ile ilgili olarak bazı bilgiler de verir. Kentin önemli bir Hıristiyan yerleşimi olmasına karşılık, Hıristiyan mimarisi ile ilgili dediği çok az kalıntının kendi zamanına kadar gelmesi seyyahı üzmüştür. Seyyahın Hıristiyan mimarisi olarak adlandırdığı dönem daha çok erken Hıristiyan dönemidir. Rott, bu konuyla ilgili olarak da şu bilgileri vermiştir:

"Eski Kayseri toprakları üzerinde Hıristiyan mimarisi için az miktardaki harabe ve temel kalıntılarından fazla bir şey bulmak imkânsız olduğundan dolayı, kısa bir duraklamadan sonra atlarımızı Zincidere'ye yönelttik. Dışarıdan şehrin önündeki yol Osmanlı zamanının çöküş dönemine ait güzel yapılara götürür. Erciyes'in eteklerinde eski asma bahçelerinin teras ve koruma duvarları görülür. Kayseri ovasından güney Kapadokya'nın yüksek ülkesine götüren dik basamakların yukarısında küçük bir şehir olan Talas bulunur. Yani kutsal Sabbas'ın doğum yeri olan eski Mutalaske (Muatalaste). Bugünkü Talas, en eski zamana ait fresklerle süslü mağara kiliseleri görülebilen, eski bir köyden oluşmuştur. Bu yerleşim yerinin hızlı gelişimi yer altı tapınaklarını ortadan kaldırdı veya tamamen değiştirdi. Sadece Panagia, Georg, Koimesis'in küçük kiliselerinin bir miktar fresk kalıntısı korunmuştur. Çoğu eski yapının yerinde bugün gösterişli yüksek binalar yükseliyor."

Seyyah verdiği bu bilgilerden sonra, Talas'ta bir Amerikan kolonisinin bulunduğunu ve bunların özellikle Ermenileri eğittiğini, Ermeni sorununun burada güç sahibi olmak için önemli bir problem olduğunu belirtmiştir. Rott, Amerikalıların burada, kendilerine suçsuzmuş gibi gelen kötü bir aydınlanmaya sebebiyet verdiğini, bu kötü aydınlanmanın kurnaz ve materyalist zihniyetli Ermeniler tarafından amaçları için sömürüldüğünü vurgulamıştır. Bunun sonucu olarak da yakın bir tarihte düşmanlar arasında hançerlerin çekileceğinin sinyallerini vermiştir.

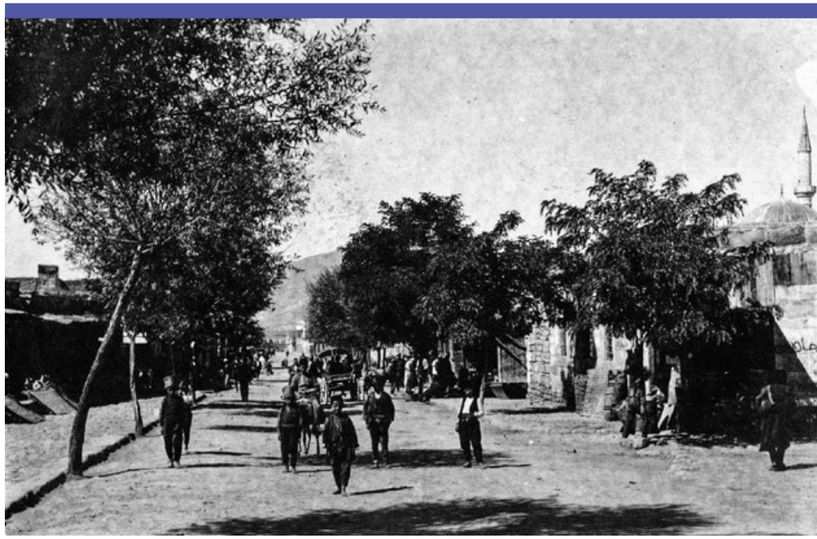

▲ Kayseri'de bir görünüm, 1910

Rott, Zincidere'de kaldığında, Kapadokya'nın güney ve doğu taraflarına kısa süreli inceleme gezileri yapmıştır. Zincidere'de kaldığı günlerde Anastasios Levidis isimli birisiyle tanışmıştır. Bu kişi hakkında birtakım bilgiler vermiştir. Buna göre Anastasios Levidis, gençliğinden itibaren Kapadokya'yı adım adım dolaşmış ve araştırmalar yapmıştır. Bu

bölgedeki tüm Hitit anıtları Avrupalı araştırmacılar tarafından tanınmadan önce onun tarafından biliniyordu. Levidis'in birçok konuda çalışması olmasına karşılık, bunların çok az bir kısmı basılmıştır. Rott, Levidis'in son olarak, Kapadokya bölgesinin arkeolojik ve doğa bilim tanımlamasını yaptığı çalışmasının yıllardır yayımlanmayı beklediğini anlatmıştır. Levidis'in çok değerli bir sikke koleksiyonunu Atina'da müzeye bağışladığını yine seyyahın ifadelerinden öğreniyoruz.

Rott, Zincidere'deki Johannes Prodromos Kilisesi hakkında bazı bilgiler aktarmıştır. Bu kilise günümüzde kasabanın içinde askerî bölgede bulunmaktadır. 1728 yılında sultan III. Ahmet zamanında inşa edildiğini belirttiği bu yapının, ilk yapıldığında yer altında, kayaların içinde inşa edildiğini belirtir. 1992 yılında bu kiliseyi görevli olarak incelediğimde seyyahın bahsettiği bu bölüm bulunuyordu. Rott, Sabbas'ın burada on yıl kadar manastır yaşantısı geçirdiğini, Sabbas Filistin'e göçmeden önce şimdiki kilisenin bulunduğu yerde, Metamorfozis ve Kutsal George kiliselerinin de yer aldığına değinmiştir. Günümüzde bahsettiği bu yer altı kiliselerinin neresi olduğu bilinmemektedir. Rott, daha sonraları bu kiliselerin üzerine sütunlu ve tonozlu kilise yapıları inşa edildiğini, halkın ise bu yer altı kiliselerini kutsal ve saygıya değer bir yer olarak görmeleri sebebiyle kullanmaya devam ettiğini belirtmiştir. Yeni kilisede küçük ve zengin süslemeli sahnede (koro) Bizans ve oryantal motiflerin karışımını gösteren bezemelerin bulunduğuna da dikkat çekmiştir. Bu bezemelerin tahribat ve çizilme nedeniyle bozulduğunu üzülerek anlatan seyyah, yer altı şapeli olan George Kilisesi'nde antik dönemden kalan bir sütun ile bodrumunda Roma döneminden bir lahit bulunduğunu görmüştür. Seyyahın verdiği bu bilgiler son derece önemlidir. Bunların araştırılması bölge tarihine yeni bilgiler katacaktır.

▲ **Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Kervansarayı İç Kısım**

Seyyah kentin çevresindeki incelemelerine Ali Dağı ile devam etmiştir. Ali Dağı ve üzerindeki kalıntılar hakkında şu bilgileri verir:

"9 Ekimde 1800 m. yüksekliğindeki Ali dağına çıktık. Burası antik dönemlerde çok sivri iki tepesinden dolayı Dydymos olarak adlandırılan, St. Basileus'un yeridir.(...) St. Basileus, bu dağa çıkmış ve burada üç gün dua etmiştir. Bu üç gün süren ibadet içinde Gregor Julians tuhaf bir yüzle ona görünmüş ve topluluğa bir mesaj vermiştir. St. Basileus'un ölümünden sonra bu dağın üzerinde, onun en sevdiği yerde ona ithafen bir kilise yapıldı ve içi mozaiklerle süslendi.

Ali Dağı'nın dev hörgücü şeklindeki orta yerini geçtikten sonra orda bir sarnıç vardır. Bu sarnıçta 9 Ekimde bile su buz halindedir. Bunu geçtikten sonra kalıntıları bulduk. Bu yapıların dört köşe taşlarının çoğu Kayseri'ye taşınmıştır. Orta büyüklükteki bazilikadan bugün sadece at nalı biçiminde koro kısmı ve birkaç duvar örgüsü ayaktadır. Apsis güneydoğu yönündedir. Plaster başlıklarının kalıntıları yıkıntılar altındadır. Birkaç yıl öncesine kadar, buraya gelen inançlı hacılar, kilisenin mozaiklerinden parçalar götürüyorlardı. Burada 5. yüzyıldan at nalı kemerinin bir örneğine sahibiz. Bunun etrafında kayaya oyulmuş sarnıçlar yer alır. Bunların tonozları çok ince işlenmiş taşlarla kaplanmıştır. Bu tonozlarda genelde dışarı açılan üç tane açıklık bulunuyordu. Sarnıçların etrafında duvar gibi yapılmış kanallar bulunuyordu."

Rott, daha sonra Ali Dağı'ndan kentin çevresinin görünüşünü tanımlamıştır. Kızılırmak deltasındaki köyleri, Erciyes Dağı'nın görünüşünü anlatmıştır. Dağdan indikten sonra Rumca adı Andronike olan Endürlük'e gelmiştir. Bu köyden bir kişinin Atina Yüksek Okulunda öğretmen olduğunu belirtmiştir. Endürlük çevresindeki Hıristiyan yapıları ile ilgili olarak sadece isimlerini vermekle yetinmiştir. Kasabanın çevresinde Hagiasma ile Georgs, Kuzucaklı İni, Çanlı Kilise, Analipsis veya Pelemeklosters manastırları bulunmaktadır. Bunların hepsinin 19. yüzyılda yapılmış olmasını ise bu bölgenin son yıllarda büyük bir ekonomik kalkınma göstermesi ile açıklamıştır. Seyyah Endürlük kasabasının doğusuna doğru seyahatine devam etmiş ve burada bulunan Flavian dönemine ait su kemerini görmüştür.[4] Bu yolculuktan sonra Erciyes'in güney ayağı diye tanımladığı, Everek'e (Develi) gitmiştir. Seyyahın Everek'e geliş amacı kentin kuzeydoğusunda bulunan Gereme Manastırı ve yapılarıdır. Buradaki erken Bizans dönemine ait yapıları ayrıntılı olarak tanımlayan seyyah, bunların bazılarının planlarını ve fotoğraflarını da yayımlamıştır. Rott, Everek'in içinde bulunan ve 1825 yılında inşa edildiğini belirttiği Konstantin Kilisesi'nin, Gereme'deki kiliselerin sütun ve yapı malzemelerinin inşa edilmiş olduğunu belirtmiştir.

Seyyah Everek'ten ayrıldıktan sonra Kayseri'ye tekrar dönmüş ve kentin doğusundaki Rum ve Ermeni yerleşmelerini incelemiştir. Efkere, Gesi bölgelerini gezmiş, Surp Daniel, Surp Garabet kiliseleri hakkında ayrıntılı bilgiler vermiştir. ▪

Bibliyografya

▶ Eravsar, O. (1999). *Seyahatnamelerde Kayseri.* Kayseri: Kayseri Ticaret Odası Yayınları.

▶ Hans, R. (1908). *Kleinasiatische Denkmäler aus Pisidien, Pamphylien, Kappadokien und Lykien : darstellender Teil / von Hans Rott.* Leipzig: Dieterich.

4 Bu su kemeri bugün hâlen varlığını korumakta olup Kuruköprü köyünün hemen girişinde yer almaktadır.

Kayseri'de Eser Bırakan Heykeltraş

TEVFİK ELKOVAN

Mehmet Çayırdağ

Kayseri Büyükşehir Belediyesince yayımlanan "Şehir Kültür Sanat" dergisinin 22. sayısında Prof. Dr. Osman Özsoy tarafından kaleme alınan "Kayıp Sultan" başlıklı makalede, Gevher Nesibe Sultan'ın da temsilî bir büstünü yapan değerli dostum, rahmetli heykeltıraş Tevfik Elkovan'dan bahsedildiğini okuyunca, onun diğer çalışmaları ve müşterek hatıralarımızı yazmayı bir borç bildim. Bu makalem Kayseri için gerçekten onun çok önemli çalışmalarını ortaya koymak için kaleme alınmış bir belge olacaktır.

Değerli kardeşim Tevfik Elkovan İstanbul'da doğup büyümüş çok yakışıklı bir İstanbul beyefendisi idi. Babası Beykoz Fabrikasında işçi olduğundan evleri de Beykoz'da idi. Tevfik Bey Allah vergisi kabiliyeti sebebi ile liseden sonra İstanbul Güzel Sanatlar Fakültesi (o zaman akademi) Resim-Heykeltıraşlık bölümünde okumuş ve buradan başarı ile mezun olmuştur. Kendisine Türkiye'nin önemli heykeltıraşları hoca olmuş ve arkadaşları arasında kendisi gibi birçok meşhur heykeltıraş yetişmiştir. Elkovan mezuniyetinden sonra Ankara Arkeoloji Müzesinde memuriyet görevine başlamış, burada müzeye gelen her türlü eski eserin restorasyonunu yapıp bu işlerde çalışacak birçok usta yetiştirmiştir. Bu görevde iken kütüphaneci Becahat Hanım'la evlenmiş, onun kütüphane müdürü olarak Kayseri'de Erciyes Üniversitesinin kuruluşunda ilk rektör Prof. Dr. Sıddık Karatay zamanında üniversitede görev alması üzerine Tevfik Elkovan'ın da mecburen Kültür Bakanlığının Kayseri'deki birimi olan Kayseri Müzesine naklen tayini yapılmıştır. 1975 yılında olan bu tayin sırasında ben de Kayseri Müzesi Müdürlüğü görevinde idim. Böylece Kayseri Müzesi ve Kayseri, çok değerli bir şahsiyeti ve sanatçıyı kazanmış oluyordu. Onunla burada bir amir memur gibi değil, iki çok samimi aile dostu olarak günlerimiz geçmekte idi. Çünkü o çok fedakâr, maddiyata hiç ehemmiyet vermeyen, mütevazı, yumuşak huylu ve büyük bir sanatkâr idi. Kısa

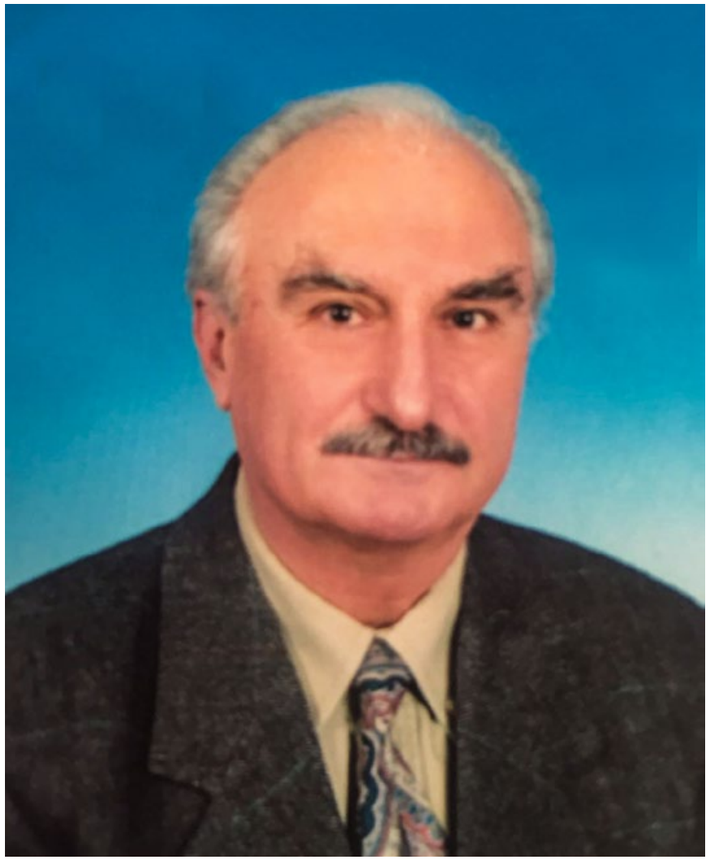

Arazide çalışacağımız üç Hitit kaya kabartması bulunuyordu. Bunlar, Develi'nin Fraktin köyünde su kenarında bulunan Hitit Kralı Hattuşili ve karısı Pudihepa'nın tanrılara yaptıkları ibadet mahiyetindeki içki sunumu kabartması, İmamkulu köyünde Şimşekkaya ismi ile bilinen yine Hitit tanrıları ve kutsal yaratıklardan oluşan büyük bir kompozisyon, Adana il sınırı içinde kalan Hanyeri köyünde bulunan, konumu itibarı ile nisbeten sağlam kalmış bir diğer kaya kabartması.

sürede müzede herkesle dost olduğu gibi benim dışarıdaki birçok arkadaşımla da aile dostu olmuştu.

Müzede daha çok Kültepe kazılarından gelen ve yine çevreden satın aldığımız birçok seramik ve taş eserin tamirini ve eksiklerinin tamamlanmasını yapıyor ve müzeye bu konuda uzun yıllar hizmet edecek, kabiliyetini keşfettiğimiz, hizmetlilerden Ahmet Efendi'yi yetiştiriyordu.

Müzeyi eskisi gibi kendi içine kapanmış bir küçük müessese olmaktan çıkarıp il dâhilindeki eski eserlerin, abidelerin, tarihî yapıların tespiti, tescili, korunması çalışmalarımız için de bu yapıların planlarını çizerek programlarımızın önemli bir elemanı olmuştu. Gerçekten müzenin o zamanki geniş kadrosu ile bu çalışmaları hızla gerçekleştiriyor, şehirde eski eser bekçiliğini üstlenerek (ki bu aslında müzelerin asli görevidir.) bu hususta eserleri tahrip eden, civarına muhdes inşaat ve baraka yapmaya kalkan şahıslar, belediyeler ve resmî dairelerle takışmaktan, mücadele etmekten, daha doğrusu kanunları uygulamaktan çekinmiyorduk.

Çevredeki eski eserlerin kurtarılması konusunda yaptığımız programlardan birisi de arazide tahribe açık Hitit kaya kabartmalarının kopyalarının müzeye alınması idi. Çünkü bunlar tabiat tahribi altında olduğu gibi cahil şahıslarca da kırılıyor ve çevreleri define arayıcıları tarafından kazılıyordu. Tabii bu önemli işi gerçekleştirecek olan, büyük bir şans eseri sahip olduğumuz müzemiz heykeltıraşı Tevfik Bey'di. Ancak ne bu işe uygun vasıtamız ne de yeteri kadar ödeneğimiz vardı. Ancak hiçbir zorluk bizi bu önemli işten alıkoyamazdı.

Arazide çalışacağımız üç Hitit kaya kabartması bulunuyordu. Bunlar, Develi'nin Fraktin (Gümüşören) köyünde su kenarında bulunan Hitit Kralı Hattuşili ve karısı Pudihepa'nın tanrılara yaptıkları ibadet mahiyetindeki içki sunumu kabartması, İmamkulu köyünde Şimşekkaya ismi ile bilinen yine Hitit tanrıları ve kutsal yaratıklardan oluşan büyük bir kompozisyon, Adana il sınırı içinde kalan Hanyeri (Gezbeli) köyünde bulunan, konumu itibarı ile nisbeten sağlam kalmış bir diğer kaya kabartması. Bunlar Hitit başşehri Hattuşaş'tan çıkıp

▲ İmamkulu Kaya Kabartması

Erciyes'i aşarak güneye giden tarihî yol üzerinde Hititlerin tanrılara olan saygı ve ibadetlerini gösteren rölyeflerdi. Bunlardan ilki Hisarcık'ta Top Tepesi denilen mevkide bulunan çok tahrip olmuş iki satırlık yazı, dağı aşıp Fraktin'e gelen yol üzerinde Fraktin kabartması, buradan devamla İmamkulu kabartması, Bakırdağ'da (Taşçı) yine su kenarında sade çizgilerle belirtilmiş kompozisyonlar ve Hanyeri kabartması anıtıdır.

O zamanlar müzemizin bir kaplumbağa Volkswagen aracı bulunmakta idi. Bütün işlerimizi onunla görmeye çalışıyorduk. Planladığımız bu yerlerden ilki olan Fraktin anıtında çalışma yapmak üzere hazırlıklara başladık. Tevfik Bey müze bekçilerinden kendi işine yarayacak olanlardan seçtiği iki kişiyi yanına alacak, şehirden bu iş için yeteri miktarda alçı, kıtık (keten) ve diğer temizleme malzemelerini, müzeden yeteri kadar kalıplarda kullanılacak ahşap malzemeyi tamamlayıp müze aracı ile bizler, dışarıdan kiralayacağımız bir kamyonetle de malzemeler köye ulaşacaktı. Daha önce Develi kanalı ile irtibat sağladığımız köy muhtarı ile kararlaştırdığımız günde yola çıkıp köye ulaştık. Muhtar bizi çok iyi karşıladı. Tevfik Bey'e ve iki yardımcısına evinde yer ayırt etti ve yeme içme ve emniyet meselesinden merak etmememizi ifade ederek bizi rahatlattı. Arkadaşları muhtara emanet ettik ve bir hafta sonra gelmek üzere köyden ayrıldık. Bir hafta sonra gittiğimizde arkadaşların yüksekte ve çok uzun olan kabartmanın alçı kopyalarını muvaffakiyetle aldıklarını, bunları kıtıklarla sağlam kalaslara bağladıklarını görerek çok memnun olduk. Arkadaşlar da yorgunluklarına rağmen neticeden memnun gözüküyorlar ve herhangi bir şikâyette bulunmuyorlardı. Tekrar malzemeleri ve kopyaları kamyonete yükledik. Tevfik Bey'gili de arabamıza alarak muhtara teşekkür edip şehre, müzeye döndük. Artık sıra aldığımız bu kalıpların müzede değerlendirilmesine gelmişti. Yine Tevfik Bey'in çizdiği bir plan ve projeye göre, sadece müze elemanlarını çalıştırarak bahçeye, beraberce inşa ettiğimiz betonarme yüksek bir kaide üzerine yine betonarme olarak bu kalıpları kullanarak sanki eser kayadan kesilip buraya nakledilmiş gibi orijinalinin benzeri kopyanın dökümünü yaptık. Bu çalışmada Tevfik Bey, yerinde tabiat tahribinden veya cahil insanların verdiği zarardan dolayı kabartmanın kırılıp kaybolan yerlerini (bacaklar gibi) tamamlamıştı. Müze elemanları ile hiç masrafsız yaptığımız bu işin benzerini Ankara Müzesinin çok büyük paralarla

müteahhitlere yaptırdığını Tevfik Bey ifade etmişti. Bu çalışmada müzenin teknisyeni Bahri Sarıkaya'nın gayretlerini ve hizmetlerini de ifade etmeliyim. Tevfik Bey bu kabartmanın çok güzel bir çizimini yapmış ve bunu da kart olarak bastırmıştı. Müze bahçesine betonarme olarak yaptığımız kabartmanın aynı kalıplarından iki parça olarak alçı dökümünü de yaparak müze içinde duvara astırmıştım ve bir levha ile de çizim ve tarihini yaptırmıştım. Yıllar sonra bu alçı kabartmaların bir ara müze deposu olarak kullanılan Yoğun Burca atılmış olduğunu görünce bunları hemen buradan alıp bakımını yaptırarak Erciyes Üniversitesinde Sabancı Kültür Sitesi girişine astırdım. Kabartmalar hâlen orada bulunmaktadır. Bu sırada ben üniversiteye geçmiştim ve Yoğun Burç da başka bir hizmette (Halk âşıkları toplantı ve gösteri yeri olarak) kullanılıyordu.

Tevfik Bey'le ikinci seferimiz İmamkulu köyüne oldu. Oradan da muhtarı bulduk ve elemanlarımızla malzemeleri ona teslim ettik. Muhtar "Hiç merak etmeyin arkadaşlarınız bize emanet" diyerek bizi yolcu etmişti. Bir hafta sonra köye geldiğimizde arkadaşların çok perişan vaziyette olduklarını gördük. Sebebini sorunca kendilerine muhtarın ve köylülerin hiçbir şekilde yardımcı olmadıklarından, malzemeleri arazideki kabartmaya taşımak için ücretsiz hayvan vermediklerinden, yemekleri için bir kaşık yoğurt bile köyde bulamadıklarından şikâyet ediyorlardı. Fotoğraf makinelerinin kaldıkları yerden çalındığını söylüyorlardı. Bu duruma çok çok canım sıkıldı. Muhtarı bulsam demeyeceğim kalmayacaktı. Fakat o gün o köyden de kaçmıştı.

Ne ise biz yine bin bir zorlukla ve başarı ile alınan kalıpları araçlara yükleyip müzeye döndük. İmamkulu kabartmasının olduğu arazideki tek parça büyük kaya gökyüzüne doğru meyilli olduğundan yağışlarda tahrip olmuş, bir kısım tasvirler seçilemez olmuştu. Tevfik Bey bunu temizleyip yaklaşık üç metre çapındaki bu büyük kabartmayı tam olarak ortaya çıkarmış, yeni çıkan figürlerin de dâhil olduğu çok güzel bir çizim de hazırlamıştı. Bu büyük kabartmanın tek parça alçı kopyasını alıp müze bahçesinde duvara astırdık. Tevfik Bey üzerini aynı kaya şeklinde boyadı ki yine kabartma sanki kayadan kesilip getirilmiş gibi oldu. Şimdi müze kale içindeki yeni yerine taşınacak. Bu kabartmalar sağlam şekilde oraya nakledilecek mi, endişe ediyorum.

Üçüncü defa olarak diğerlerine göre daha uzakta olan Hanyeri (Gezbeli) kabartmasını ele aldık. Bu köyde doğudan gelen vatandaşlar iskân edilmişlerdi. Kendilerine durumu anlatıp arkadaşları emanet ettik. Yine bir hafta sonra vardığımızda arkadaşların çok memnun olduklarını, buradaki köylülerin kendilerine çok yardım edip ihtiyaçlarını karşıladıklarını söylediler. Onlara teşekkür ederek yine ekibimizle ayrıldık. Müzede yer kalmamış olduğundan, ek bina yapılana kadar beklemek üzere kalıpları depoda muhafazaya almıştık. Bu kalıplar hâlâ müze deposunda bulunuyor mu, merak ediyorum?

1978 yılındaki siyasi karışıklıklar ve hükümet değişikliğinden sonra hiç siyasetin girmediği müzelere de siyaset girmiş, beni müze müdürlüğü görevimden almışlar yerime bir dernekte hazırlanan listeye göre asistanlarımızdan birini müze müdürü yapmışlardı. Ben aslında o tarihlerde Kayseri'de ilk defa kurulan Kültür Müdürlüğüne tayin edilmiştim. Ama kararnamem iptal edildi ve buraya da yine bahsi geçen listeye göre diğer bir asistan getirildi. Tevfik Bey de bu hengâmede, bu yeni adamlarla hiçbir şekilde anlaşamayacağını görerek müzeden ayrılıp eşinin bulunduğu üniversiteye heykeltıraş olarak geçti.

12 Eylül olmuş, akabinde YÖK kurulmuş, üniversitelere rektörlerin cumhurbaşkanı tarafından tayini usulü getirilmişti. Erciyes Üniversitesinde rektörlük görevinde bulunan tıpçı Prof. Dr. Hüseyin Sipahioğlu yeni usule göre yeniden rektör atanmak için çok çalışıyordu. Üniversiteye ziyarete gelecek olan Kara Kuvvetleri Komutanı, Konsey üyesi Orgeneral Nurettin Ersin'in gelmesinden kısa süre önce rektör Tevfik Bey'e alelacele Atatürk ve iki öğrenciden ibaret bir meydan heykeli, rektörlük girişinde bina içinde de çok büyük bir Atatürk büstü yaptırmıştı. Ancak acele ile yapılan bu anıtlar pek güzel olmamıştı, Tevfik Bey de mecbur kalıp böyle yapmak zorundalığını ifade ediyordu. Nitekim Nurettin Ersin Paşa da bunları beğenmediğini belirtti. Sonradan bunlar kaldırılarak yeni bir anıt yaptırılmıştır.

▲ Fraktin Kaya Kabartması

Rektör Hüseyin Sipahioğlu hem tıpçı hem de Hunat Hatun gibi Antalyalı olduğu için Kayseri'de Hunat Hatun'un kayınpederi I. Keyhüsrev'in kardeşi Gevher Nesibe Hatun'un vasiyeti üzerine yaptırdığı Gevher Nesibe Darüşşifası ve Medresesini (Çifte Medrese) ele alarak Kayseri'deki kültür adamları ile birlikte ziyarete açmak üzere çalışmalara girişmişti. Bina olabildiğince tamir edilmiş, içerisine tıpla ilgili resim, yazı ve kıyafetler konulmuştu. Bu arada medrese içinde bulunan Gevher Nesibe Hatun türbesi de tanzim edilmiş, türbenin mescit şeklindeki üst katına bir minber konarak ilk cuma namazı kılınmıştı. Namazı kıldıran Kemal Atik hoca hutbede Hüseyin Sipahioğlu'na da teşekkür etmişti. Ben de daha sonra hocaya takılmıştım. "Hoca hutbeyi okuttun, sıra sikke kestirmeye kaldı. Hoca; "Yahu bir şey çıkarma, git şurdan" diye gülmüştü.

Bu külliye hazırlanırken Tevfik Bey'e de tabii yeni birçok işler düşmüştü. Bunlardan biri, Osman Hoca'nın makalesine konu olan Gevher Nesibe Hatun'un temsili büstü idi. Diğeri ve en önemlisi ise Şifahane taç kapısındaki, çoğu tabiat tahribi ile yok olmuş, Anadolu'da her şifahanede ayrı ayrı ve değişik bulunan, sağlık sembolü yılanların tespiti idi. Hiç birimizin tahmin edemediği bu tasviri Tevfik Bey kapıya bir iskele kurdurarak izlerden tespit etmiş ve bina içerisinde büyük bir taşa aynı şekilde işleyerek eserin tamamen kaybolmasını önleyip büyük bir keşifte bulunmuştu. Bu taş şimdi Belediye Selçuklu Müzesi hâline getirilen külliye içerisindedir ve Tevfik Bey'in Kayseri'ye en büyük hediyesidir. Allah rahmet eylesin.■

Leylekler Bu Yıl da Gelmedi

Kayseri Büyükşehir Belediyesi
4. Hikâye Yarışması İkincilik Ödülü

Aysel Kaymaz

"Leylekler bu yıl da gelmedi mi Nimet?"

Leylekler göçeli çok oldu oysa. Kışın en zemheri vakti. Hava buz gibi soğuk. Değil leylekler, serçelerin bile kuytulardan çıktığı yok. Kuru bir ayaz dışarısı. İlk cemreye hayli zaman varken, şimdi bunları Nilüfer Hanım'a tek tek anlatmak, bu saatte hem de, tam da yemek hazırlığı vaktinde, ne kadar meşakkatli. Kendisi cevaplıyor sorusunu Nilüfer Hanım: "Leylekler bu yıl da gelmedi Nimet."

Oysa daha var gelmelerine. Oysa gelseler de nereden bilecek Nilüfer Hanım geldiklerini. Hangi leylek gelip bu, şehrin en kalabalık muhitlerinden birinde, gelininin evinde kendisine ayrılmış odanın camını tıklatır? On beş yıldır leyleklerin gelip gelmediğini artık bilmeyen Nilüfer Hanım, yine de her ay birkaç kez aynı soruyu gelinine tekrarlar:

"Leylekler bu yıl da gelmedi mi Nimet?"

İlk zamanlar sabırla verilen cevaplarla bir süre oyalanmıştır yaşlı kadın.

"Hayır anneciğim, daha gelmediler. Kış bitmedi henüz. Hele bir bitsin, gelirler elbet."

"Geldiler anne. Ama buralara gelmiyorlar. Kim bilir hangi tarlaya, göle tünemişlerdir. Buraya gelmezler."

Sabır da zamana yenik düşer elbet. Nimet gelin de bunca izaha rağmen ertesi gün de aynı sorularla karşılaşınca vazgeçmiştir kayınvalidesinin sorusunu yanıtlamaktan. Anlamıştır ki leylekler artık hiçbir zaman Nilüfer Hanım'ın baharına göç etmeyeceklerdir.

Zaman hüzüngâhtır. İnsanın bedenine ve ruhuna usul usul iğnelerini batıran görünmez terzileri vardır zamanın. Herkesin içine ve dışına başka başka elbiseler dikerken hepsine yaşlılıkları boyu yetecek hüzün yamaları diker. Gençlik sevinçlerinden artakalan dönülmez sökülerinin gün ışığını sızdırsa çıldıracaklarını bilir çünkü. O sökülerden sızan sıcak ya da soğuk, canını çok yakar yaşlıların. Hüzün, belki de onlar üzülmesinler diye kalplerini biraz dinginleştirdiği bir armağanıdır zamanın. Kalbin zayıfladığı vakitlerin kalkanıdır biraz.

*

Mollaarap Camii'nin karşısındaki iki katlı evin üst pencerelerinden sadece birinden görünüyor ışıklı leylek. Akşam çökmeye başlar başlamaz, o hafif karanlıkla beraber, leylek, gövdesinden daha büyük iki kanadını bir yukarı bir aşağı çırpmaya başlıyor. Sabahın ilk ışıklarına kadar sürecek bu kanat çırpma merasimi geç vakitlere dek, birkaç kez de Nilüfer'in kan çanağına dönmüş gözlerine rağmen sabaha dek, devam ediyor.

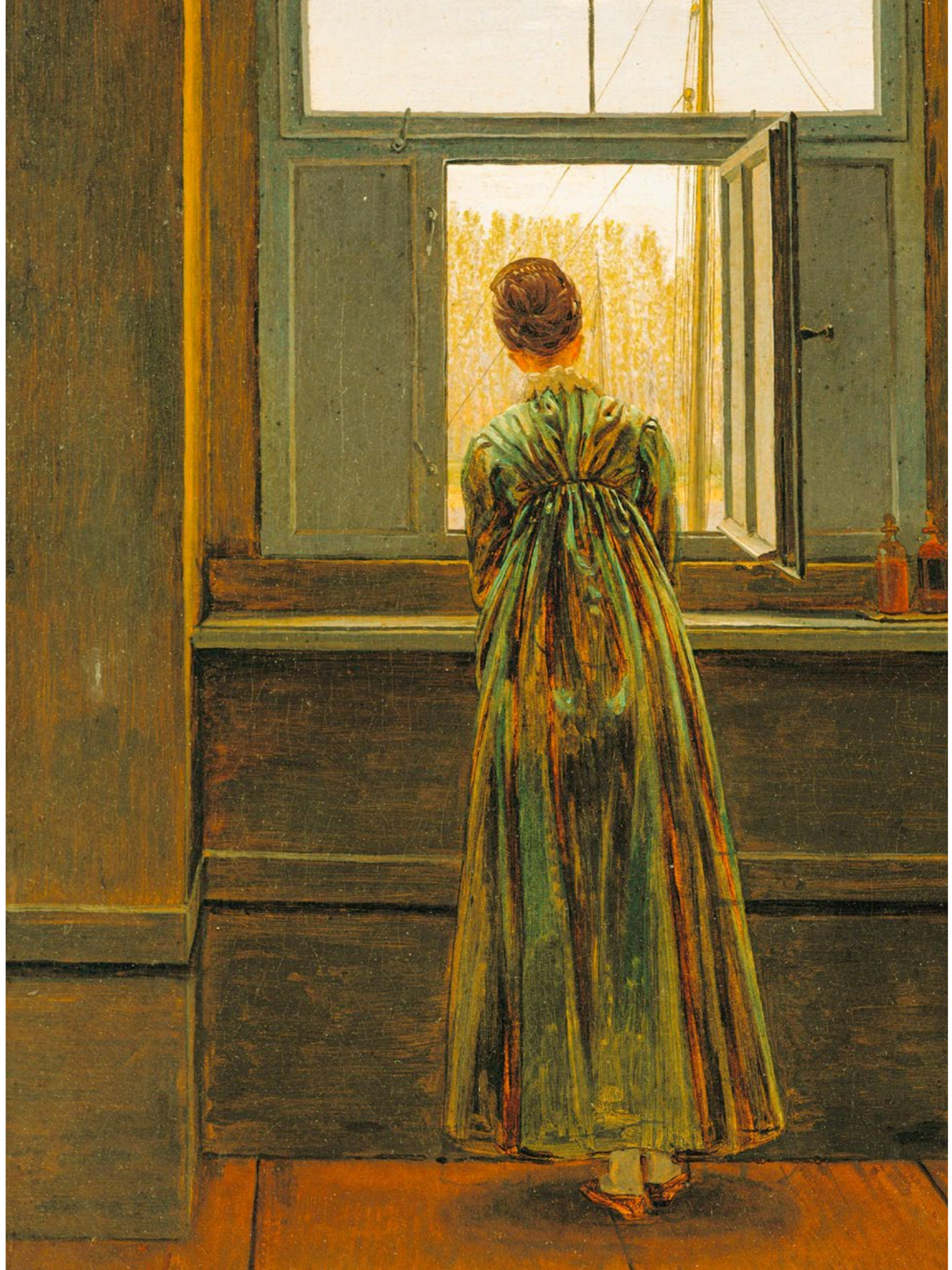

Çocukluğunda pencereden şehri seyrederken yakaladığı leyleğin bir bankanın reklam panosu olduğunu öğrendiği gün ilk şiirini yazdı Nilüfer. "Mavi Kanatlı Leylek". Kim ne derse desin o leyleğin bir gün oradan uçup muhakkak gökyüzünde süzüleceğine de inandı. Kendisi gibi. Her akşam, ama istisnasız her akşam, hava kararır kararmaz, kesilmiş yaka artıklarının tıkıldığı daracık odanın penceresinden o leyleğin kanatlarını çırpışını seyretti. Annesi çağırana dek.

- Nilüfer, neredesin yine?

Okul önlüklerinin üstüne takılan beyaz yakaları yere serilmiş kumaşa iğneleyip onlardan yeni yakalar kesip biçmeyi leylekten çok önce öğrendi. Babasının eve getirdiği eski gazetelerden kese kâğıdı yapmayı da. Bir gün babasıyla yakaları Setbaşı'ndaki Ahmet Amca'nın dükkânına götürdüklerinde penceresinden her akşam hayranlıkla kanat çırpışını beklediği leyleğin tam da orada, dükkânın hemen yanındaki köşe başında, bankanın kapısının üstünde öyle cansız, hareketsiz durduğunu gördü. Babası söyledi. Her akşam gövdesinden büyük kanatlarını ışıklar içinde havaya kaldıran, sonra gövdesine yapıştıran mavi leylek buydu işte. Binanın duvarındaki beyaz bir levhanın üzerinde öylece duruyordu. Şaşırdı Nilüfer. Demek evlerindeki o pencere tam da buraya bakıyordu. Demek o her akşam uçsun diye beklediği leylek buydu. Şaşırdı ama onu yine her akşam beklemekten vazgeçmedi. Elbet bir gün uçacaktı.

"Leylekler gelmedi mi Nimet?"

"Gelmedi anne."

*

Nişanlısının öldüğü günün gecesi sabaha kadar pencereden ayrılmadı. Çok mu sevmişti Nazmi'yi, bilmiyordu. Sevmişti. İyi bir gençti Nazmi. Kapalıçarşı'nın kuyumcu esnafından Orhan Amca'nın kalfasıydı. Babasının asker arkadaşı olan Orhan Amca Nazmi'ye kefildi. Nilüfer kızımızın da evlilik vakti gelmişti. Her

şey hemen oldu, bitti. Nazmi'yi ilk gördüğünde kanı öyle hemen kaynamadı Nilüfer'in. Güzel çocuktu aslında ama ne bileyim, öyle okuduğu aşk romanlarındaki gibi çarpılmadı Nazmi'ye. Annesi, bütün ömrünü önlük yakası biçip dikerek, bir de şu pencereden akşamları leyleği seyrederek geçirmeyi mi düşündüğünü sorduğunda kabul etti Nazmi'yle evlenmeyi. Ona kalsa mavi leyleği ömrünce şuradan seyrederdi. Garip bir tutkuya dönüşmüştü pencereden izlediği ışıklı kanatlar. Ola ki eve bir misafir gelse, muhakkak bir bahaneyle, azıcık da olsa pencereye koşuyordu. Leylekle kendi ömrü arasında bir kader birliği vardı Nilüfer'e göre. O da kanatlarını çırpıyor ama bir türlü üstüne konduğu duvardan uçup gidemiyordu. Setbaşı'nın bir köşesine tutsak edilen koca leylek, Mollaarap'ın bir penceresine kendini tutsak etmiş Nilüfer'in kader ortağıydı. Nişanlısının ölüm haberini aldıkları gece annesi ağıtlar yakarken o, pencerenin kıyısına yerleştirdiği sandalyede oturdu. Mavi ışıklı leylek kanatlarını çırpıyordu.

"Nimet, gelmedi mi Leylekler?"

*

On beş yıldır beklenen leylekler gelmedi. Nilüfer Hanım'ın oğlu doktorların da tavsiyesi üzerine anacığını bilumum leylekleri görebileceği yerlere birkaç kez götürdü. Bursa'nın şehirden artakalmış ovalarına, Gölyazı'nın sulak kıyılarına, hatta hayvanat bahçesine. Ama olmadı.

"Bak anacığım, leylekler gelmiş."

"Leylekler daha gelmedi mi oğlum?"

Belleğine zamanın kalemiyle yazılmış anılar yine zamanın silgisiyle yavaş yavaş silinirken Nilüfer Hanım gördüğü hiçbir leylekle sorusundan vazgeçmiyordu. Hâl böyle olunca oğlu annesini her bahar leylekleri görsün diye çayıra çimene çıkarmaktan, gelini de tekrar eden soruları cevaplamaktan vazgeçti. İnsanlık hâliydi hepsi. Yaşamak, unutmak, unutmamak, yine yaşamak, ölmek... Kimseye de mavi ışıklı leyleği anlatamadı. Bölük pörçük hatıralarının arasında -ki çoğu zamanla

daha küçük parçalara ayrılıyor ve Nilüfer Hanım'ın hafızasında artık hatırlanamayacak kadar küçülüyordu hepsi- sadece mavi kanatlı leylek ölmüyordu.

"Leylekler daha..."

*

Halit Bey'le evlenmeyi kabul edişinin en büyük nedeni Setbaşı'na gelin gidecek oluşuydu. Karısını çocuğunu doğururken kaybetmiş olan Halit Bey, eşin dostun tavsiyesi ve aracılığıyla Nilüfer'e talip oldu. Annesinin bütün karşı çıkmalarına rağmen Halit'i kabul etti. Oğlunu büyüttü. Oğlan, Nilüfer'i kendi anası bildi. Nilüfer, mavi kanatlı leyleğin yanı başında yaşlandı. Ama hiçbir zaman o küçücük pencereden gördüğü gibi göremedi onu. Annesi ölene, öldükten sonra evleri satılana kadar ara ara gidip kanatlarını çırpışını seyretti. Kendini bildi bileli bir duvarın üstünde uçmak için çırpınıp duran leylek onu bağlayan bütün zincirlerine rağmen asla vazgeçmiyordu. Bir gün muhakkak uçacaktı. Bunca kanat çırpış elbet boşuna değildi.

"Leylekler Nimet. Gelmeyecekler mi bu sene?"

*

Genç kızlık hayallerinde aşk, mahalle arkadaşı Zeynep'in okuması için verdiği pembe dizi romanlarındaki duygulardı. İlk görüşte mi olurdu, insan sonra sonra mı, tanıdıkça mı âşık olurdu birine, bilmiyordu. Nazmi'ye âşık olur muydu yaşasaydı? Halit Bey, epey büyüktü kendinden. Nilüfer'i incitmemişti ama çok da sevmemişti belki. Nilüfer de bilmemişti hiç sevip sevmediğini. Öyle okuduğu romanlardaki gibi sevmemişti ya da. Oğlunu sevmişti ama. Çocukları hep sevmişti Nilüfer. Bu, anacığını hiç koklayamamış sübyanı da hemencecik bağrına basmış, bir tek emzirememiş, sarıp sarmalamıştı. Oğlan da çok düşkündü anasına. Onun analığı olduğunu öğrendiğinde de düşkündü. Sonrasında da. Kader ki başka da çocuğu olmadı Nilüfer'in. Allah, belki de tüm annelik sevgisini bu öksüze versin diye başka evlat vermedi ona. Böyle inandı Nilüfer. Şükretti.

"Leylekler?"

*

Gelmedi Nilüfer Hanım.

Binlerce leylek geldi geçti ömründen. Kimini gördün, kimini görmedin. Geldiler, senin de ömrüne dokunan baharları, yazları tükettiler ve gittiler. Ama senin o mavi kanatlı, ışıklı leyleğin gelmedi. Gelmeyecek Nilüfer Hanım. Çocukluğunun, genç kızlığının, sevinçlerinin, hayal kırıklıklarının, hüzünlerinin akşam karanlığı tanığı yok artık yerinde. Olsaydı da o vakitlerin yoldaşlığını yapabilir miydiniz birbirinize, kim bilir. Hafızanın en kuytu yerinde tek diri kalan o leylek bilmiyorsun ki sen o pencereden gidince uçtu. Bazen kader aynı bahtı kurar birbirinden uzakta olanlara. Bazen de bambaşka tahtlar sunar yan yana, dip dibe olanlara. Kader sorgulanmaz. İnsan da ömrünün bir yerinde, tek bir ana, o anda bir şeye takılır kalır işte. Orada yaşar, orada ölür kimse de bilmez. Bir aşkta, bir acıda, bir vedada, bir kayıpta... Ya da bir daha hiç göz göze gelemeyeceği bir leylekte. Sizin kaderiniz leylekte düğümlenmiş Nilüfer Hanım. Dağın yamaçlarında bir evin penceresinde göz göze geldiğiniz gün düğümlenmiş. Bütün ömrünüzün özeti gibi kalakalmışsınız o leylekte. Dünyanın bütün leylekleri gelse o leylek gelmez artık Nilüfer Hanım. Hiç gelmez. Ama siz de hiç gelmeyeceğini bilmezsiniz. İnsan zaten öleceğini de bilmez. Unutur. Belki unutmasa yaşayamaz.

"Leylekler geldi mi Nimet?"

Gelmedi.

Gelmeyecekler Nimet Hanım. ▪

Geleneğin Emek ve Gönül Yarası ile Sentezi, Sanatçı Dicle Yavuz Uyar

Ahmet Sıvacı

Kafkasya... Can Kafkasya. Ah! Kafkasya. Öksüz. Yetim.

Kara kalpaklı, boz kalpaklı kahramanların, yüreği de güzel insanların, eşsiz tabiatın, yalçın ve geçit vermez, tekinsiz, ürküten, korkutan dağların olduğu, Anka kuşunun efsaneler ülkesi. Kapkara sevda türkülerinden daha çok özgürlük türküleri söyleyen, özgürlük ağıtları yakan, hür ruhlu, hürriyet tutkunu, gururlu, onurlu, servi boylu erkeklerin, güneş yüzlü, güneş sözlü, asalet timsali kadınların ülkesi. Güneş ışıkları altında, zümrüt gibi parlayan, titrek, koyu gölgeli ağaç yapraklarının ülkesi.

Çileyi bir kızıl gül gibi yakasına takan, kızılcık şerbeti niyetine bütün acıları içmiş, bütün dağları sırtına vurmuş, bütün denizleri gözlerine yüklemiş güzel insanların toprakları. Aç'ı, çıplağı, çaresizi, yoksulu, hastayı, garibi, düşmüşü, kimsesizi koruyup gözeten, gönlü sonsuzluk kadar geniş insanların, hâlâ kan terleyen toprakları. Kafkas Kartalı İmam Şamil'in, Rus çetelerine karşı dağlara, taşlara, ormanlara adını, dünya döndükçe, Kafkas fırtınaları koptukça kahramanlığını yazdırdığı topraklar.

Bir yanda bıçak sırtı gibi yükselen, zirvesinde kara bulutların bir türlü gitmediği dumanlı dağlar. Rüzgârın sürekli estiği, fırtınanın sürekli koptuğu boranın sürekli patladığı dağlar. Mor dağlar. Yalnız, kimsesiz dağlar. Yalnız kurtların, kimselere söyleyemediği yalnızlıklarını, geceleyin dolunaya fısıldayan, yüreğinin derinliklerinde hisseden dağlar. Diğer yanda, yemyeşil eteklerinde sessizce akan ırmaklar. Gümüş renkli balıkların gizemli dansına şahit olmuş durgun sular. Uçsuz bucaksız vadiler, göz alabildiğine uzanan yaylalar. Geceleri rüzgârların yıldızlara masal söylediği vadilerde, ateşten daha kızıl, ak köpükten daha beyaz yeleli, kulaklarında cennet rüzgârı saklı yağız atlar, doru atlar.

Özgürlüğünden ödün vermektense ayağı kırılıp alnına tek kurşun yemeyi tercih eden, vefasızlığa, terk edilmişliğe inat, yemyeşil çayırlarda, dumanlı dağların eteklerinde, başına buyruk, sürekli yer değiştiren, rüzgârla yarışan yılkılar. Fırtınaya kafa tutan Kafkas yılkıları. Yıllar yılı, yamçısı elinde, boz kalpağı başında, kara çizmeli, çakmak bakışlı, mukaddes bir dava adına şehadet şerbeti içmiş, Kafkas Kartalı Savaşçıları için gözyaşı dökmüş yılkılar. "ŞI"lar.

Ve durgun ve suskun ve hülyalı ve rüyalı göller. Ah! Bir gün... Tarih 1864 Mayıs'ın 21'i. Kafkas semalarına kara bulutlar çöktü ki ansızın? Karanlıktı... Kara, kapkara, gün yanığı bir karanlıktı. Ürperten, ürküten, korkutan... Ölümüne çıldırtan, ölümüne delirten, ölümüne yalnızlık kokan karanlıktı. Kızıl bir yalım. Cehennem sürgünü yalım. Cehennem vurgunu yalım. Cehennem yüzlü yalım, bütün dağlarını sardı Kafkasya'nın. Bütün yağmur ormanlarını kızıl bir ateş aldı. Oysa Kafkasya dağlılarının istiklâl mücadelesinde Müslüman din adamları önemli rol oynamışlardı. Özellikle, Çerkesya'daki halkın özgürlüklerine düşkünlüklerinde İslami duruş önemli bir mevzi sağlamış, 19. yüzyılda Rusya'nın Kafkasları işgal etmesini yıllarca geciktirmiş ve Kafkasya halkları arasında birlik ve dayanışma oluşturulmasına vesile olup Ruslara karşı ortak kimlik özelliği vererek Kafkas halklarının "Birleşik Kafkasya" ideali etrafında toplanmasını sağlamada alternatif meydana getirmişti.

Yemyeşildi vadiler. Irmaklar gürül gürüldü. Güneş yüzlü erkekler, ay yüzlü kadınlar mutluydu. 21 Mayıs 1864 Kafkasya'da tarihin durduğu gün. Katran karası, Dünya tarihinin alnında Dünya döndükçe kara bir leke olarak kalacak olan kara gün. İşgal... Sürgün... Soykırım... Göç... Kan... Gözyaşı...

Ah! Kafkasya... Sıcak denizlere inme sevdasının kurbanı. Adını koydular dağlar, taşlar, börtü, böcekler. Yalçın kayalarda çaresiz bekleşen kartallar. Kendini ateşe atan atmaca.

Çerkes Sürgünü... Çerkes Soykırımı ya da Çerkes Muhacirliği. 19. yüzyılın utancı. Ayıbı. İlkin Adigeler ve Abhazlar... Kuzey Kafkasya halklarının Osmanlı topraklarına yönelik zorunlu göçleri. 1862-1864 Çerkesya'nın çaresiz kaldığı yıllardı. Çerkeslerin önlerinde üç seçenek buluyordu: Hıristiyan olmak, Kuban'ın sol kıyısına yerleşmek ya da Osmanlı'ya gitmek. Çerkesler, Osmanlı Devleti'ne gitmeyi seçtiler. Bir milyonun üzerinde bir nüfusun karda kışta, dağ

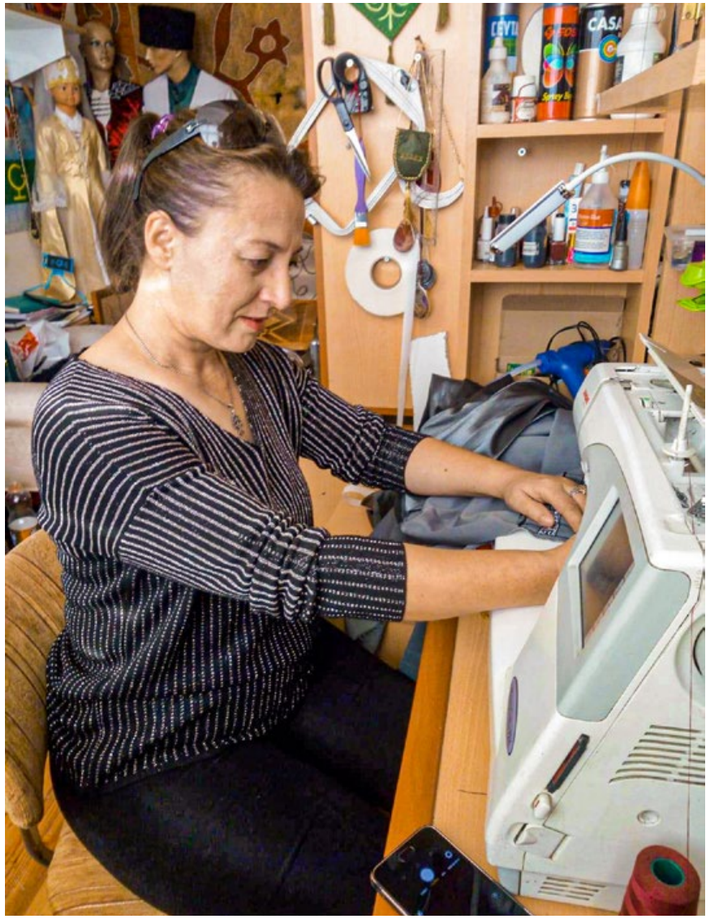

“Avul’lara gece karanlığında dalıvermek âdet edinilmişti; böylece, tam baskına uğramış olan kadınlar ve çocuklar kaçacak zaman bulamıyordu ve gece karanlığının örtüsü altında Rus askerlerin, ikişer üçer, evlere girmesini izleyen dehşet sahneleri öylesineydi ki bunları hiçbir resmî rapor görevlisi raporunda aktarmağa cesaret edemezdi.”

bayır Osmanlı topraklarına gitmek adına yollara düşmesi. Zorla. Bir gece ansızın evler basılıp, her şeyleri bıraktırılıp süngüler, dipçikler, namlular ucunda yollara düşürülmesi. Yüz binlerce insan soğuktan, açlık ve susuzluktan ve bunların sonucunda hastalıktan kırıldılar. Müslüman köylerin halkı, vahşetleri ile ünlü Kazaklar nezaretinde hızla en yakın Rus Kazak köyüne götürülüyor ve oradan da Osmanlı topraklarına gönderilmek üzere Karadeniz sahilindeki toplama kamplarına sevk ediliyordu. Bu sırada halkın yanına çok az şey almasına izin veriliyordu. Kazaklar kafilenin arkasından geliyor ve ormanlara kaçmak isteyenlere engel olmaya çalışıyordu. Yolda vahşi Kazakların tecavüzlerine direnmeye kalkanlar, bütün aileleriyle birlikte yok ediliyorlardı.

Kar erir erimez, ağaçlar yeşermeden önce yüzlerce köyü ateşe veriyorlardı. Ekinler atlara yediriliyor veya çiğnetiliyordu. Köy nüfusu gafil avlandığı takdirde, derhâl asker korumasında en yakın Kazak köyüne götürülüyor ve daha sonra Osmanlı’ya sevk ediliyordu. Boşalan kulübelerde çoğu zaman masanın üzerinde içinde kaşığı ile henüz soğumamış lapaya, üstünde iğne takılı tamiri yarıda kalmış elbiselere, döşemeye yayılmış bir şekilde bırakılan çeşitli çocuk oyuncaklarına rastlanıyordu.

Ruslar, Çerkesler için kendi köylerinde yaşam sürdürmeyi imkânsız kılacak bir saldırı ve zulüm dizisine başvurdular. Köyler önce talan ediliyor, arkasından yakılıp yıkılıyordu. Sürü hayvanları ve yaşam sürdürebilmek için gerekli başka her şey, halkın elinden alınıyordu. Rusların benimsediği yöntem, daha sonra Kafkasya’da ve Balkanlarda tekrar tekrar uygulanacak olan, göçe zorlamanın klâsik yöntemi idi: Evleri, tarlaları yak, yık; kaçmaktan ya da aç kalıp ölmekten başka seçenek bırakma.

Ruslar, Çerkeslere hayvanlara bile yapılmayacak şeyler yaptılar. Yaşanılan olaylar kâğıda gözyaşları damlamadan nasıl yazılacaktı? Kışın soğuğunda, kar, yağmur altında, evsiz, yiyeceksiz ve elbisesiz bu insanların durumlarını tifo ve çiçek hastalığı daha da kötüleştiriyordu. Anasız kalmış bebekler ağlaşıyor, aç bebekler ölmüş annelerinin göğüslerinden anne sütü arıyorlardı; genç bir Çerkes kadını paçavralar içinde, açık havada, ıslak toprağın üzerinde iki yavrusu ile birlikte uzanmış, biri ölüm öncesi çırpınışlarla yaşam mücadelesi veriyor, diğeri ise soğuktan kaskatı kesilmiş annenin göğsünden açlığını gidermeye çalıyordu. Binlerce insan göz önünde ölüp tükeniyordu ve böyle manzaralara sık sık rastlanıyordu. Kafkasya’daki kıyıma tanık olmuş bulunan ünlü yazar Kont Lev Tolstoy, Kafkasya’daki Müslüman köylerinin Ruslarca işgalini şöyle anlatıyordu:

“Avul’lara (köylere) gece karanlığında dalıvermek âdet edinilmişti; böylece, tam baskına uğramış olan kadınlar ve çocuklar kaçacak zaman bulamıyordu ve gece karanlığının örtüsü altında Rus askerlerin, ikişer üçer, evlere girmesini izleyen dehşet sahneleri öylesineydi ki bunları hiçbir resmî rapor görevlisi raporunda aktarmağa cesaret edemezdi.”

Binlerce insan, hayvanlar gibi tıklım tıklım dolduruldukları gemi ve sandallarda fırtınaya yenik düşerek öldüler. Azgın, hâlden anlamayan dalgalarda kayboldular. Balıklara yem oldular.

Kıyıya ulaşabilenlerin acıları bitmedi. Yüzlerce insan, Osmanlı toprakları içerisinde iklim koşullarına dayanamayarak hayatlarını kaybettiler. Muhacirleri karşı kıyıya taşıyan Laz tekneleri kırk kişi alabiliyordu. Görevliler bir, iki, üç, dört, kırk kişi sayıyor ve saydıkları insanları sırası gelen tekneye alıyorlardı.

Toprağın yağmur koktuğu o akşam vakti Rus zabitinin eli bilmem kaçıncı defa insanları işaret etti ve “kırk” dedi. En fazla yirmisinde olduğu hâlde yüz yaşındaki bir ninenin yüz ifadesiyle bekleyen bir kızcağıza denk gelmişti kırkıncılık. Günlerdir gözyaşı dökmekten kıpkırmızı olmuş gözlerini kendisini işaret eden Rus zabitine çevirip ne olduğunu anlamak isterken üç dört asker onu sayılan diğer insanların arasına eklemişti. Kız bağırıyor, feryat ediyor, ailesinden koparıldığını söylüyor ama derdini hiç kimseye anlatamıyordu. Ne subaylar anlıyordu Çerkesçeyi ne de Laz gemiciler. Gemiye bindirilecek insanların seçiminde her zaman bu tür olayların olmasına alışkındı limandakiler. Her seferinde birileri feryat figan ederek kopardı kıyıda kalanlardan. Tekneler bir

“...Deniz kenarında yedi yıl boyunca atılmış insan kemikleri vardı. Kargalar erkek sakallarından ve kadın saçlarından yuvalarını kurarlardı. Deniz yedi yıl boyunca karpuz gibi insan kafataslarını atıyordu. Benim orada gördüklerimi düşmanımın bile görmesini istemem...”

sülaleyi alacak kadar büyük değil, hem bu işle uğraşılmayacak kadar çok insan bekliyor kıyıda. Bu hazin ayrılığı görmeye dayanmayanlar gözlerini kapatır, biraz sonra aynı felaket onların da başına gelir. Aileler parçalanır, kardeşlerden biri biner, diğeri kıyıda kalır. Eşlerden biri bir tekneye biner, diğeri başkasına. Evlatlar analardan, sevdalılar birbirlerinden ayrılır. Bir yüreğin yarısı kıyıda kalır, diğeri denize açılır.

Erkekler yarı bellerine kadar suyun içinde, çocuklarını ve karılarını gemiye taşıyorlardı. Bütün aile gemide yerini alınca onlar da biniyorlardı. Kadınları geminin ambarına indiriyorlardı. Erkekler güvertede çömelmiş hâlde öyle sıkışık yerleşiyorlardı ki yolculuk sırasında tayfalar, yolcuların başları üzerinde yürümek zorunda kalıyorlardı. Çerkeslerin yanlarına aldıkları yiyecek, birkaç avuç darı ile birkaç küçük fıçı sudan ibaretti.

Açık denizde yolculuk, bazen 5-6 gün sürüyordu. Denizde hava bozduğunda fazla yüklenmiş tekneler, denizde tutunamıyor ve batıyordu. Normal yüklenmiş tekneler ise dalgalardan o kadar sarsılıyordu ki zavallı yolcular üst üste yığılıyor ve birbirlerini eziyorlardı. Rüzgâr olmadığında gemiler yol alamıyor, o zaman da açlıktan ölüm ile yüz yüze kalıyorlardı. Tayfaların anlattıklarına göre böyle bir gemide ambardaki sıkışıklıktan dolayı ezilerek ölen iki kadın ve bir bebeği denize atmak zorunda kalmışlardı. Üçüncü gün iki adam ve bir kadın daha ölmüş, dördüncü gün on beş kişi ölmüştü. Bazı gemiler ise seyre uygun olmadığı için alabora oluyor, yüzlerce insan Karadeniz'e gömülüyordu. Osmanlı sahillerine ulaşanlar gemilerde ise yolcuların yarısı yolda ölmüş, Trabzon'a varmadan önce denize atılmışlardı. Gemilerde hastalanan ve ölenleri derhâl denize atıyorlardı. Anlatılır ki böyle bir gemide bir gün ağır bir koku gelir, ancak bir türlü kokunun sebebini bulamazlar. Nihayet birkaç gün sonra bu kokunun bir annenin kucağındaki yavrusunun cesedinden geldiği anlaşılır. Zavallı anne, yavrusu denize atılacağı için hiçbir şey söylememiştir. Zorla yavrusunun cesedi alınır ve Karadeniz'in soğuk sularına atılır. Ve biçare ana yüreği, hemen arkasından kendini de o ölüm kokan karanlık sulara bırakır.

Osmanlı kıyılarına doğru yol alan gemilerde binlerce insan ölmüş ve Karadeniz'e gömülmüşlerdir. Bu hadise dolayısıyla Karadeniz kıyısında kalan Abhazlar çok uzun yıllar boyunca Karadeniz'den balık yiyememişlerdir. Çünkü inanıyorlardı ki o balıklar kardeşlerinin etleriyle beslenmişlerdi ve o balıkları yemeleri demek, kardeşlerinin etlerini yemek denmekti. Ölü çocuğu günlerce saklayıp ninnilerle uyutur gibi yapan, ama kokan çocuk kucağından sökülüp denize atılınca bir an bile düşünmeden kendini onun ardından azgın dalgalara fırlatan Kafkasyalı anne. Bunun gibi nice örnekler anlatılır. Bu yüzden o yolculukta sağ kurtulup yüz yaşına kadar Anadolu'nun bir dağ köyünde yaşayan bir Çerkes ninenin hayatı boyunca bir kez olsun balık yemediği söylenmektedir.

91 yaşında bir ihtiyar soykırım günlerini şu sözlerle anlatıyordu: "...Deniz kenarında yedi yıl boyunca atılmış insan kemikleri vardı. Kargalar erkek sakallarından ve kadın saçlarından yuvalarını kurarlardı. Deniz yedi yıl boyunca karpuz gibi insan kafataslarını atıyordu. Benim orada gördüklerimi düşmanımın bile görmesini istemem..." Hepiniz aynı yere gidiyorsunuz. İstanbul'a vardığınızda birbirinizi bulursunuz, diyor kimileri. Bu İstanbul nasıl bir yer? Bu kadar insanı alacak kadar büyük mü? Yoksa dalları yerde, kökleri gökte olan Tuba ağacı orada mı? Yine aynı yürek parçalayıcı olay oluyordu. Sayılan kırk kişi tekneye binerken gruptaki o genç kız çığlıklar atarak kıyıda kalan akrabalarının yanına gitmek istediğini söylüyordu. Kim bilir kaç zamandır karnını doyuracak bir şeyler yiyememiş, zarif yapılı, ince, uzun, elbiseleri yırtık bir Çerkes kızıydı bu. Çerkesçe bağırıyor, kendisini tutan kollardan kurtulup, koparıldığı kardeşlerinin yanına gitmek için çırpınıyordu.

Limanda bir kıpırdanma oldu. İki üç genç kız kalabalığı yararak Rus zabitinin yanına gidip tekneye bindirilen kızı işaret ederek ağlamaya, bir şey anlatmaya başladı. Dillerinde merhamet kelimesi olmayan Rus askerleri itekledi onları. Ağlayarak yakalarına sarılan solgun yüzlü kadınlardan ve çocuklardan bıkmışlardı. Sayılan kırk kişi apar topar bindirildi tekneye ve Rus zabitinin eli bir başka tekneye doldurulacak kırk kişiyi saymak üzere kalktı.

Ayrılık dedikleri ölümden beter. İnsanın tanıdığı, bildiği, sevdiği şeylerin tümünden birden ayrılması ise adı konmuş bir azap çeşidi. Tekneye alınan kızcağız bu azapla kıvranıyordu. Akşamın lacivertinde çınlıyordu korkunç feryadı. Onun çığlığında koca bir mazlum milletin yürek acısı yankılanıyordu barut kokan dağlarda. Ay'ın denize düşen görüntüsünde o çığlık vardı. Yüreklerde o çığlık... Gözlerinden, görecekleri bir başka felaket için sakladıkları son gözyaşını döküyordu kıyıdakiler. Yüzler ümitsiz, yüzler korkuluydu... Ay ışığı şahitti o akşamın dehşetine. Bir de teknedekiler için kıyıdan uzanan bir zayıf el. Tekneye zorla bindirilen o bahtsız kız güverteye çıkmıştı. Belki o da birçoklarının yaptığı gibi kendini Karadeniz'in soğuk ve karanlık kucağına bırakacaktı.

"Kardeşlerim" diye bağırdı ve gökteki yaşanılanlara şahit olan dolunayı göstererek: "Ay'a bakın, çünkü ben nerede olursam olayım Ay'ın dolunay olduğu vakitlerde Ay'a bakıyor olacağım. Siz de nereye giderseniz gidin dolunaylı gecelerde Ay'a bakıp beni hatırlayın." Kızın sesi kıyıda bekleşenlerin hıçkırıkları arasında boğuldu. Tekne, gece karanlığında daha koyu bir renge bürünen denizde yavaş yavaş hareket etmeye, ardından ince bir iz ve bir sürü gözyaşı bırakarak kıyıdan uzaklaşmaya başladı.

Yemen çöllerinde kumlara karışmış Ay, artık başka anlamlar taşıyordu. Toprak yağmur kokuyordu o gece. Toprak, kasvet kokuyordu, insanın da, börtü böceğin de, karlı kayın ormanlarının, alıcı kuşların, kendini kayalıklardan atan kartalların da iliklerine kadar işleyen. Kasvet... Dünyanın bütün çiçeklerine sinmişti o gece. Bir daha asla çıkmayacak kadar. Ve... Dünya döndükçe.

Dicle Yavuz Uyar... Irkının bütün özelliklerini ama en çok da gülümsemesini, güzelliğini ve güneşliğini üstünde taşıyan Çerkes sanatçı. Kafkas kostümlerinin, aksesuarlarının tasarımcısı... Onlara ruhundan, kederinden, sevincinden çok şeyler veren Kayseri coğrafyasında gözlerini açmış bir kadın sanatçı. Üretici. Ama iş kadını değil. Gerçek anlamda sanatın estetik yönünü zevkine, parmak uçlarına, göz nuruna yüklemiş bir sanatçı.

Bir odasını atölye hâline getirdiği evinde, geçmişe acı bir yolculuk yapıp bütün bunları titreyen bir sesle anlatmaya, dinlemeye çalıştığımız sırada gözlerinin buğu buğu olduğunu fark ediyorum. Kirpikleri ıslanıyor sanatçının. Ipıslanıyor. Atölyesinin her köşesinde Çerkes kültürünü soluyor, yaşıyor, misafirlerine yaşatıyordu. Askılarda bütün güzelliğiyle, zarifliğiyle arz-ı endam eden, ışıl ışıl, rengârenk Kafkas kadın giysileri, şalları, örtüleri, kim bilir hangi Kafkas ya da iffet timsali Çerkes güzelinin, her tarafı sabırla işlenmiş başlıkları.

Bir başka yerde, bütün haşmetiyle, bir o kadar da şıklığı ile alıcısını bekleyen ya da gelip giden konuklara çapkınca gülümseyen ak kalpaklar, kara kalpaklar, adeta yıllar öncesinin, o asla unutulmayacak acıların rengini taşıyan siyah erkek kostümleri... Genç, yaşlı, erkek, kadın. Adige insanının kültürünü, gelenek ve göreneklerini temsil eden figürlerin nakış nakış göz nuru, alın teri ve zarif parmaklarla dokunduğu deri kemerler, deri çantalar, deri ayakkabılar, deri şapkalar. Dahası, Osmanlı giyim sanatının da birlikte vücut bulduğu yer. Bütün bunların usta çizgisi Çerkes sanatçı Dicle Yavuz Uyar.

Gülümsüyor sanatçı. Gözleri uzaklara dalıyor ve belki kendisinin de farkında olmadığı, diksiyon eğitiminde altın tabir edilen ses tonu, tınısı ile konuşuyor: "İsmim Dicle Yavuz Uyar. 1973'te Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesinde doğdum. Hilmiye Mahallesi'ndenim. Çerkes kökenli (Adige) Yezawoe sülalesindenim. İlkokuldan mezun olduktan bir yıl sonra, babamın işi dolayısıyla Kaynar Mahallesi'ne taşındık. Altı kardeş arasında ikinci sıradayım. Eğitime ara verince, geç kaldım düşüncesiyle ve o zamanların şartları gereği iş hayatına atıldım.

Yazları köyde soğuk demir kaynakçılığı yapan babama yardımcı oluyordum, kışın ise Kayseri'de mobilya nakışı üzerine bir Mısır el sanatı olan markuteri işinde çalışıyordum. 17 yaşlarına geldiğimde ustalaşmıştım, ağaç kaplamaya farklı desenler vermek çok zevkliydi. Tablolarla, vitrin, zigon sehpa süslemeleriyle uğraştım. Hatta ilginç bir sipariş almıştım, Rusya'dan bir kilise papazı tabut istemişti. Hz İsa'nın ve havarilerinin siluetini tabut üzerine, ağaç kaplamaya maket bıçağı ile işlemiştim.

İşimi çok seviyordum ve farklı tasarımlar yapmaktan zevk alıyordum. 1997 yılında evlendim, Kayseri den ayrıldım ve çalışma hayatım istemeyerek son buldu. 2 çocuğum oldu. Türkiye'de birkaç ilin köylerinde yaşadık, buna rağmen yaşadığım yerlerde ortama ve imkânlara göre yine de bir şeyler üretmeye devam ettim.

Şu anda yaptığım iş böyle doğdu. Gurbette tek başınayken ister istemez insan yıllarca içinde bulunduğu kültüre özlem duyuyor. O zamanlarda iletişim sadece sabit telefonlarla yapılıyordu. Ağaç kaplama olarak Kafkas kültürüne ait tablolar vs. yapmıştım ama gerekli malzemenin olmadığı köy ortamında ne yapabilirdim ki. Çocukken köyde çamurdan oyuncaklar yapardık. Bu, bir fikir verdi bana ve o gece geç saatlerde Kafkas kostümlü bez bebekler yaptım. Bu beni o kadar mutlu etmişti ki sabaha kadar izlemiştim onları ve görenler de hayran kalmıştı. Daha sonra kim istediyse hediye yapıp yolladım.

Artık güzel bir hobim vardı. 2006 yıllarında bir festivale stant açarak katıldım. Yaptığım Kafkas bebekler ve yetişkinler için yaptığım Kafkas kalpakları

büyük rağbet gördü ve bu artık yeni işim oldu. Kendimi geliştirdim. Talepler arttı. Ninelerden kalmış siyah el makinesi çok işime yaradı. Tek elle makinenin kolunu çevirmek oldukça zordu ama işinizi seviyorsanız hiçbir engel sizi yolunuzdan alıkoyamaz. Daha sonra, çocuklara olabilen yetişkine neden olmasın diye düşündüm. Festivallerde Kafkas kostümümle farklı

ürünlerimi sergiledim. Size şu kadarını da söyleyebilirim, İnsanlar sivil hayatta da Kafkas kültürüne ait giysileri giyebilmeli ve bu kültür yok olmamalı düşüncesiyle başımda kalpakla gezmişliğim de vardır."

Gülümsüyorum doğal olarak. Onun işine bu denli saygı duymasını takdir ediyorum. Kalpağın öneminin büyük olduğunu söylüyor sanatçı. Rivayete göre İslam Kafkasya'ya ulaştığında Hz. Peygamberimiz (s.a.v.) bir post hediye gönderir. Kafkas insanı da "Peygamberimizin hediyesini biz başımızda taşırız." der ve kalpak bu olayla ortaya çıkar.

21 Mayıs 1864 tarihinde Kafkasya'dan Osmanlı'ya zoraki sürgünle gelenlerden Kurtuluş savaşına katılan Atatürk'ün silah arkadaşlarının başında da yerini alır kalpak ve hatta Kurtuluş Savaşı'nın da sembolü olur. Sanatçı Dicle Yavuz Uyar, kendi el emeği, göz nuru, alın teri eseri olan bir Kafkas erkeği kıyafetinin önünde duruyor ve adeta mesleğinin bütün inceliklerini anlatırcasına konuşmaya devam ediyor:

"Savaşçı halkın giyimi de ona göre olmalıydı. Mesela erkek giysisi yamçıdan (jago) söz etmek istiyorum. Yün keçeleştirilerek yapılır. İç tarafı tüysüz keçe, dış tarafı tüylü olur. Özel bir yapım tekniği vardır. Yamçı, at üstündeki kişinin yanı sıra atı da korur. Savaş sırasında ıslatıp üzerinize aldığınızda kama, kılıç vs. kesmez, delmez. Bir çeşit zırh gibidir. Şekil olarak günümüzde köylerde çobanların kullandığı kepeneğe benzer. Daha geniş ve uzundur. Dağda kalmanız gerektiğinde oldukça sıcak tutar. Kışın bile içi kuru olduğunda donmamanızı sağlar.

Adige başlığı (şxarugon), başa sarılan manası taşır ve yün ip kilim gibi dokunarak örülür. Yumuşak ama kalın bir dokusu vardır. Tepesinde (wağo ve denlex) püskül kullanılır. Göğse denk gelen yerde çıkıntılarla bağcıklar bulunur ve yine denlex ve wağo kullanılır. Soğuktan korumasının yanı sıra yüzü kapatacak şekilde kamuflaj amaçlı da kullanılır. Bir diğer kullanım amacı da demir halkalarla örülen zırhın başı zedelemesini engellemektir. Şekli, kışlık şapka ve atkının yakadan birleştirilmiş hâline yakındır. Kafkas halklarında ismi Adigelerde "şxarugon" Abhazlarda "aktarpa" olarak geçer.

Kadın kostümlerine gelince; iç elbise bedeni saran, uzun kollu ve uzun etekli olur. Üzerine korseye benzer, önden açılabilen sağlı sollu 10 adet uzun metal düğme dikilir. Dış kaftan ise dinî semboller, değişik hayvan ve çiçek şekilleri motifize edilerek üretilir. Oldukça zahmetli ve değerli bir Kafkas el sanatı tekniği ile süslenir. Etek uçlarından boya kadar motifler islenir. Altın ve gümüş ipler kullanılır.

Diseyi, altın dikiş manası taşır. Kaybolmaya yüz tutmuş bir el sanatıdır. Kayseri'de bunu kendi çapında öğretmeye çalışan 80 yaşındaki teyzemiz Gülperi Cangir ve kızları İkbal Çetkin ile Özcan Jetger ablalarımız için son sanatkârlar demek mümkün. Allah, hayırlı, sağlıklı uzun ömür versin kendilerine. Sayelerinde öğrendik ve kostümlerimizde kullanıyoruz. Farklı düğüm tekniklerivle yapılan gömleklerde ve kıyafetlerde bu düğmeleri tercih ediyorum diyebilirim. Biliyor musunuz, günümüzde Trabzon işi diye anılan haşir ve yeminli sürdü teknikleri Kafkas kültürüne aittir. Zaten bu işi yapanlar Kafkaslardan öğrendiklerini dile getiriyorlar."

Sanatçının, odanın her köşesindeki askılıklarda, salonda, adeta sessiz bir şarkı söyler gibi, bir aşk şiiri okur gibi duran eserlerine hayranlıkla, bir daha, bir daha bakarken, onun daha çok anlatmasını istiyorum. Meslek sırrı demiyor ve anlatıyor:

"Erkek kostümlerindeki kama gümüş savatlıdır ve kabzası çoğu zaman boynuz ve kemikten imal edilir. Edindiğimiz bilgilere göre fişeklikleri çok önceki tarihlerde belde olurmuş. Daha sonraki zamanlarda -ki bir tarih vermek mümkün değil- bu anlayış değişmiş. Özellikle savaşırken silahları at üstünde doldurmak zor olduğundan bu defa iki taraflı göğüs üzerine yapılmış. Bu arada şunu da belirtmekte fayda var; fişeklik kapakları gümüş malzemeden yapılıyor. Sıralı fişekliğin son iki tanesine; savaşırken veya dağda avlanırken kendisinin ihtiyaç duyacağı, günümüzde "Uzay Hapı" denilen besin değeri yüksek yiyecekler konuyor. Polen gibi kurutulup öğütülmüş et, bir tür hap gibi barutluklara konuluyor. Sanırım bu da Kafkas Savaşçısının bu konudaki ince zekâsını gösteriyor."

Sanatçı Dicle Yavuz'un, adeta bir renk cümbüşü, zevkin, ergonominin, hassas dokunuşların daha doğrusu gönülden hissedişlerinin sahne alması olan atölyesinde çok uzun yıllar ötesine gidiyorsunuz. Uzun çam ağaçlarının kokusunu, yalçın kayalıklarda özgürlüğe kanat vuran atmacanın yürek çırpınışlarını hissediyor, seziyor ve sabrın, yeteneğin incecik tüllerde bile nasıl vücut bulduğuna tanık oluyorsunuz. Kırk yıl hatırı olan sımsıcak bir Türk kahvesini yudumlarken birden bire bir şey keşfetmiş gibi heyecanlanıyorsunuz:

Ama bunların hiçbirinde cep yok.

Yok.

Ama neden?

Kadın ve erkek kostümlerinde cep yok. Olmaz. Olamaz.

Merakla bekliyorum nedenlerini. Diksiyon eğitmenliğinin ya da tiyatro yönetmenliğinin verdiği tecrübeyle olmalı tınısındaki farklılığı seziyorum. Diyaframlı bir gırtlaktan çıkan altın ya da terbiye edilmiş ses. Genizden konuşsa da fark edebiliyorum ve kendisine söylüyorum. Gülümsüyor sanatçı. Sesinin özelliğinin eserlerine yansıdığını düşünüyorum. O bunu söylemek istediğim bir sırada cep ile ilgili merakımı gideriyor. Şaşkınlıkla saygı duymak zorunda kaldığımı hissediyorum:

"Kafkas kostümlerinde cep olmaz. Nedenine gelince; Çerkeslerin eli cebinde gezmesi, büyüklerinin yanında ayıptır ve saygısızlıktır. Kâğıt, evrak gibi malzemeler, gerektiğinde kalpağın üstten tepe ile kenar arasındaki bölmesinde taşınır. Tabii ki bu geleneğin Kafkas insanının ya da biz Adigelerin millî kıyafetlerinin değişmemesi gereken bir özelliği olduğunu da belirtmekte fayda var.

Elbisenin kumaşı da çok ilginç diyebilirim. El dokumasıdır. Kafkasya'nın Kabardey bölgesinden olup şimdilerde adını gabardin olarak bildiğimiz kumaştır. Kesiminin de ayrı bir önemi vardır. Hiç bir parçayı araya vermeyecek ve at üstünde rahat edilebilecek şekilde yandan rüzgârlıklı, arkadan eteğin üst kısmında fren görevi yapan çıkıntılarla kemerin üstüne çıkmayacak şekilde tasarlanmıştır. Bunun her şartta estetik kaygısı da taşıdığını belirtelim. Kollar ise rahat yay ve silah kullanabilecek şekilde hazırlanır ve kol boyu kişinin yaşı ve hatta toplum içindeki konumunu ifade edebilecek şekilde düzenlenir. Pantolonlarda üst bol alt dar şekilde rahat hareket edebilecek şekilde tasarlanmıştır."

Ya silahlar? Kamaların, kılıçların üstünde ışıl ışıl parlayan sedef motifler. Son derece hassas dokunuşların, ustalığın, sabrın, nasırlı ellerin eseri silahlar... Sanatçının uzun, ince parmakları arasında çiçek açıyor, bütün haşmetini bir yana bırakıp uysal, turistik bir görüntü veriyorlar.

"Kemerlerde silahları (geraxo), kama (gaame), kılıç (Seşxo), yağdanlık ve gerekli el aletleri bulunurdu. Tabii ki geçmiş yıllarda böyleydi. Silah yasaklandıktan sonra yerini gümüş süslemeli sarkıtlar aldı. Sembolik de diyebiliriz buna. Çizmelerin ilginizi çektiğini görebiliyorum. Bu konuda da bilgilendirmek isterim doğal olarak. Çizmelerimiz deriden üretiliyor. Ama çok önemli bir özelliği var ki o da çorap gibi bacağa oturmasıdır. Ölçülendirmeye göre yapılır ve ıslatılarak yaş hâlindeyken giyilir. Birkaç saatte deri çizme esneyerek kişinin ayak ve bacak kalıbını alır. Gömlekler hâkim yaka gibi olup kol ağızlarındaki manşetleri ya da kol düğmeleri günümüzde kullanılanlardan farklıdır. İlikler el yapımıdır ve iplikler farklı örülerek kumaş içine delik açılarak dikilir. Düğmelere bu iplerden tespih tanesinden küçük şekilde farklı düğüm atılır ve iliğin karşına dikilir."

Anlatacak daha o kadar çok şey var ki! Sanatçı, Çerkeslerin yalnızca kızlarının güzelliği ile ya da Çerkes tavuğu yemeğinin doyulmaz tadı ile anılmasından oldukça rahatsız olduğunu ifade ediyor sözleri arasında. Soykırımın ardından dünyaya dağılan Kafkas halklarının ne yazık ki zamanla ve şartlardan dolayı asimile olmalarının, dolayısıyla kültürlerini unutmalarının kanayan bir yara olduğunu da ilave ediyor. Bu arada eşi Arif Salim Bey ile çocukları Muhammed Abrek ve Merve Nilayda'nın kendisine çalışmalarında son derece yardımcı olduklarını da belirtiyor.

Bir köşede sessizce duran akordeon dikkatimi çekiyor. Küçük bir konser verip veremeyeceğini soruyorum. Kırmıyor ve seslerin büyülü tınısına o an kendimi kaptırıyorum. Bu seslerde yıllar öncesinden kalmış gizli bir hüzün sezerken yaşayan bir kültürün, soluyan bir kültürün dünya döndükçe nefes alması gerektiğini düşünüyorum.

Adige sanatçı Dicle Yavuz Uyar üretmeli. Daha çok üretmeli. Ama ilgi görmeli. Ama destek bulmalı. Teşvik edilmeli. Öyle ya! Marifet, iltifata tabiidir. ■

Rivayete göre İslam Kafkasya'ya ulaştığında Hz. Peygamberimiz (s.a.v.) bir post hediye gönderir. Kafkas insanı da "Peygamberimizin hediyesini biz başımızda taşırız." der ve kalpak bu olayla ortaya çıkar.

Tarihi Kentler Birliği'nin Dilinden Kayseri Müzesi

Gürcan Senem

Tarihi Kentler Birliği 2000 yılında; tarihi, doğal ve kültürel mirasın korunması, yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamak amacıyla belediyeler tarafından kurulan bir birlik. Bu birlik, bünyesinde Kayseri Büyükşehir Belediyesinin de yer aldığı 52 kurucu belediye ile yola çıktı. Bugün 459 üye belediyeye sahip, tamamen gönüllülük esasına dayalı, siyasi parti ayrımı gözetmeden, amacı doğrultusunda 20 yıldır çalışmalarını sürdürüyor.

Tarihi Kentler Birliği'nin ülkemize ve dünya mirasına katkıları, takip etmeyenler için fazla bilinmese de bu işin içinde olan tüm kamu kurum ve kuruluşları için devrim niteliği taşımaktadır. Çünkü somut ve somut olmayan tarihi ve kültürel mirasın yerelin malı olduğu ve bunu koruma ve yaşatma görevinin de yerel idareler tarafından yapılması gerektiği fikri Tarihi Kentler Birliğince ortaya atılmış, yine Tarihi Kentler Birliği ve kurucu üyelerin desteğiyle ilgili mevzuatların hazırlanmasına katkı sağlandıktan sonra bu görev büyük oranda merkezi idareden alınarak yerel yönetimlere devredilmiştir. Özellikle 2005 yılından sonra yerel yönetimler konu ile ilgili bütçe, teknik personel ve mevzuat konularında kendilerini donanımlı hâle getirmeye başlamışlardır. 2010'lu yılların başından itibaren yerel yönetimler; altyapı hizmetlerinden ziyade tarihi, doğal ve kültürel hizmetleriyle fark oluşturmaya ve gündemde yer almaya başlamışlardır.

Tarihi Kentler Birliği bu süreç boyunca çok hızlı ve etkili çalışmalar yapmaya devam etmiş, deneyimlerin paylaşılması fikriyle başarılı örnekleri tüm yurda tanıtma konusunda toplantılar ve etkinlikler düzenlemiştir. Yerel yönetimlerin bu çalışmaları adeta yarışa dönüşmüştür. İlki 2002 yılında düzenlenen *"Tarihi ve*

Kültürel Mirası Koruma, Proje ve Uygulamalarını Özendirme Yarışması" ilk günkü heyecanla hâlâ devam etmektedir. Bu yarışmada, 2002 yılından bugüne Kayseri'deki diğer üye belediyelerimiz de başta **"Metin Sözen Koruma Büyük Ödülü"** olmak üzere farklı kategorilerde defalarca ödül almışlardır.

2017 yılından bu yana Tarihi Kentler Birliği, *"Tarihi ve Kültürel Mirası Koruma Proje ve Uygulamalarını Özendirme Yarışması"*nın yanında *"Müze Özendirme Yarışması"* da düzenlemektedir. Tarihi Kentler Birliği, *"Müze Özendirme Yarışması"* düzenlemesindeki amacını şu akılla ifade etmektedir: "Tarihi, doğal ve kültürel çevrenin korunmasına yönelik politikalara destek veren Tarihi Kentler Birliği, bu değerlerin gelecek kuşaklara aktarılmasını amaçlamaktadır. Sağlıklı bir koruma politikasının tarihsel mirası sosyal yaşama katması ve onunla bütünleşmesi gerekmektedir. Tarihi Kentler Birliği bu bağlamda, kültürel birikim ve değerleri ile farklılaşan, yaşanabilir çevreler yaratmayı kendisine temel bir ilke olarak ele almaktadır. Bu sebepten dolayı, müzeciliğin ve müzelerin yaygınlaştırılması, kurulduğu tarihten bu yana Tarihi Kentler Birliği'nin temel eylem alanlarından biri olmuştur. Taşınır ve taşınmaz kültür birikimimizin araştırılması, dokümante edilmesi, sergilenmesi ve kentli ile buluşturulmasına yönelik olarak önemli bir işlevi yerine getiren müzeler, Tarihi Kentler Birliği bünyesinde teşvik edilir."

Tarihi Kentler Birliği 2020 yılı *"Müze Özendirme Yarışması"*nda Kayseri Büyükşehir Belediyesi, Kayseri Kalesi'nin Kültür Sanat Merkezi hâline dönüştürülmesi çalışmaları kapsamında Kale İçi'ne inşa ettiği "Kayseri Müzesi" ile **"Kent Tarihi Müzeleri"** kategorisinde ödül almıştır.

Bilindiği gibi "Kayseri Kalesi Kültür Sanat Merkezi" çalışması, gerek proje dalında gerek uygulama dalında birçok yarışmada, birçok kurum ya da kuruluş tarafından ödüle layık görülmüştür. Ancak Tarihi Kentler Birliği'nin verdiği ödülü, birliğin şehre katkılarıyla zenginleşen; birikim, hedefler, sürdürülebilirlik ve hizmette devamlılık ilkeleriyle ele almak daha doğru olacaktır.

2004-2011 yılları arasında, dönemin Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı Sayın Mehmet Özhaseki, aynı zamanda Tarihi Kentler Birliği Başkanlığı'nı da yürütüyordu. Tarihi Kentler Birliği'nin o dönem politikalarının temelini; artık tek yapı ölçeğindeki restorasyonlardan ziyade kent ölçeğinde koruma politikaları oluşturuyordu. Bu politikaların olmazsa olmazı ise yerel yöneticilerin kısa vadeli hedeflerden çok orta ve uzun vadeli hedeflere göre planlama yapma gerekliliğiydi. Özellikle bu dönemden itibaren Kayseri'de, kültür öncelikli kalkınma modeline altlık oluşturacak kent ölçeğinde planlamalara başlandı. Turizm rotası belirlendi, bu rota üzerinde kamulaştırmalar, kiralamalar, tahsisler, yıkımlar, projelendirmeler ve uygulamalar yapılmaya başlandı. Bu plan dâhilinde tarihi yapılara misyonlar yüklendi. Diğer ilçe belediyeleri de bu planlamada üstlerine düşen görevleri yerine getirmek için hızla çalıştılar. Bugün biz, orta ve uzun vadeli plan olarak ortaya konan ve hâlâ çalışmaları devam eden bu projeye "Kültür Yolu" diyoruz. Kabaca bir rota çizecek olursak "Kültür Yolu", Selçuklu Uygarlığı Müzesi'nden (Gevher Nesibe Medresesi) başlayıp, meydandaki, kale ve çevresindeki tüm tarihi yapıları gezerek, Kayseri Lisesi ve oradan da Tarihi Kayseri Mahallesi'ni (Tavukçu Mahallesi) kapsayan bir alanı içine almaktadır.

Bu rotanın 46 durağı var ve herhangi bir durakta yapılan bir çalışma, işin niteliğinden dolayı yıllarca sürebiliyor. Kayseri Kalesi de bu duraklardan biri. Gerek kalede gerçekleştirilen devasa restorasyon çalışması, gerekse kale içerisindeki müzenin de yer aldığı sosyal ve kültürel alanlar "Kültür Yolu" çalışmasının sadece bir parçası.

Yıllarca ilçe belediyelerimiz de bu çalışmalara ciddi destekler verdiler. Özellikle son 5 yılda Melikgazi Belediyesi, bunun yanında Talas Belediyesi ve Kocasinan Belediyesi de tamamlayıcı çalışmalar gerçekleştirdi. Başta Valilik olmak üzere, Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü ve Vakıflar Bölge Müdürlüğü çalışmaların önünü açmak ve hızlandırmak adına çaba gösterdiler.

Şehrimizde bu uyum kültürünün yanında, hizmette devamlılık ilkesiyle harekete devam ediliyor. Bir önceki dönem belediye başkanlarının başlattığı işlerin yeni gelen belediye başkanları tarafından sahiplenildiğini görüyoruz. Kayseri Kalesi bunun en güzel örneği olsa gerek. Sayın Mehmet Özhaseki tarafından başlatılan çalışma, Sayın Memduh Büyükkılıç tarafından büyük bir istek ve arzuyla tamamlatıldı.

Ödül almak, yerel yönetimlerde hizmet motivasyonunu yükselten bir araç. Özellikle Tarihi Kentler Birliği gibi olayları birikimle, devamlılıkla, sürdürülebilirlikle ve yarından sonrasını hedefleyen bir akılla ele alan, ortaya ihtiyaç durumunda yeni ve evrensel hedefler koyabilen bir kurumdan ödül almak ise ayrı bir heyecan.

Şehir merkezini Koramaz Vadisi'yle, Koramaz Vadisi'ni Erciyes'le, Erciyes'i Soğanlı'yla, Soğanlı'yı Kültepe'yle bağlayan, ayrıca büyükşehir belediyemizin gündeminde olup da ismini burada zikredemediğimiz onlarca zenginliğimizle ilgili kısa, orta ve uzun vadeli planlama çalışmaları hızla ve bir yandan da uygulamalarıyla devam ediyor. Biz biliyoruz ki Kayseri hep daha fazlasını hak eder! ■

İbrahim Eken Kütüphanesi

Kütüphaneler aklın zor anlayacağı bilgileri içeren kitaplarla doludur; ama kitaplıklar âlim değildir.
İbrahim Eken

Alper Asım

Diyanet İşleri Başkanlığı Kayseri Dini Yüksek İhtisas Merkezinin kütüphanesine girdiğinizde birden zaman mefhumunu yitirdiğinizi hissedersiniz. Önce kütüphanenin kapısında tanıdık bir isimle karşılaşırsınız: İbrahim Eken... Kütüphaneden adımınızı atar atmaz içeride bir tarih, bir hafıza sizi karşılar. Kitaplarla dolu raflar ve duvarlar size pencereden görünen Erciyes ve Ali Dağı'nı bile unutturur. Aslında dağ, tarih, zaman, mekân içeride bir araya gelmiş de diyebilirsiniz. Çünkü her bir bölüm İslam tarihinin bugüne kadar üretilen eserlerinin önemli bir kısmı ile dolu. Aklınıza gelebilecek her alanda birbirinden eşsiz âlimlerin eserleri ile karşılaşıyorsunuz. Kuran-ı Kerim, Tefsir, Hadis, Fıkıh, Kelam, Tasavvuf, Gramer, Belagat, Dil, Lügat, İslam Düşüncesi... Bir köşede Fahreddin Razi karşılıyor sizi, öbür köşede İmam Gazali. Öbür tarafta Taberi bekliyor, diğer tarafta Muhammed Şeybani... İslam düşüncesi ile ilgili aklınıza kim gelirse mutlaka izini, eserini bulabiliyorsunuz.

Yeterince kitabın olmadığından, kitabın az okunduğundan yakınılan ülkemizde aslında meseleye biraz da keyfiyet açısından bakmak gerekir. Tüketim ve gösteri toplumunda çokluk çok da anlam ifade etmeyebilir. Nitekim içerik olarak temel eserlerle dolu bir kütüphane, onun yüz katı eserle dolu bir kütüphaneden daha işlevsel olacaktır. Her konuda olduğu gibi kitap konusunda da bir tüketimin olduğunu unutmamak gerekiyor.

Raşid Efendi ve İlahiyat Fakültesi kütüphaneleri ile birlikte Kayseri'de önemli bir eksiği doldurmuş İbrahim Eken Kitaplığı. Sadece orada eğitim gören öğrencilerin değil, söz konusu alanlarla ilgili araştırma, inceleme yapan herkesin rahatlıkla gidip yararlanabileceği, çalışabileceği bir ortam oluşturulmuş. Kitap okunmaz, kitap okunmayı bekler diyor insan mekânı görünce. İnsan insanla kitap vasıtasıyla da konuşur. Nitekim zamansal olarak bizden önce rahmet-i Rahman'a kavuşmuş insanların kitaplarını okumak; onlarla yazdıklarını müzakere etmek, mütalaa etmek değil de nedir?

Kütüphanenin en güzel ve mütevazı köşesinde ise İbrahim Eken Hoca'nın kütüphaneye bağışlanan kitapları var. Görür görmez kitap kitapla buluşmuş, kitap kitaba karışmış diyorsunuz. İbrahim Eken Hoca da kitapla, ilimle bilinen bir insan.

O zaman böylesi bir kütüphanenin isminin neden İbrahim Eken Kitaplığı olduğunu da daha iyi anlıyorsunuz.

İbrahim Eken 1927 yılında Kayseri'de dünyaya gelir. Babası, Camgöz Hacı Mehmet Efendi'nin oğlu Yusuf Ziya Eken Hoca'dır. Önce Kayseri Lisesini sonra İstanbul Teknik Üniversitesini bitirir. Ardından Ankara İlahiyat Fakültesine girer ve buradan mezun olur. 1952 yılında henüz öğrenci iken Diyanet İşleri Başkanlığının vaizlik sınavını kazanır ve Ankara Merkez Vaizi olarak göreve başlar. Hem görev yapar hem de okur.

Bu dönemde ve mezun olduktan kısa bir süre sonra Ankara'da Hasan Hüsnü Erdem, Ahmet Hamdi Akseki, Hasan Fehmi Başoğlu, Ali Hikmet Berki gibi devrin önemli ilim adamlarından dersler alır, onların ilim halkalarına katılır.

İbrahim Eken Hoca, İlahiyat Fakültesini bitirmenin bir tamamlanış değil bir başlangıç olacağını düşünür ve bu bilinçle Bağdat'a gider. Bağdat'ta Muhammed Fuad el-Alusi, Ez-Zehabi Asım ve Bağdat Müftüsü Kasım el-Kaysi'den ders ve icazet alır. İki yıl süre ile Bağdat Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde Arapça ders verir.

Türkiye'ye döndükten sonra Diyanet İşleri Başkanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı ve Din İşleri Yüksek Kurul Üyeliği ile Diyanet İşleri Başkan Yardımcılığı görevlerinde bulunur.

İbrahim Eken Hoca emekli olduktan sonra sürekli ders halkaları oluşturarak derslerini vermeye devam eder. Bu dönemde kitaplarını toparladığı gibi makalelerini de yoğun olarak bu dönemde yazar. İbrahim Eken Hoca'nın; Kader, İman, Kulluk, İlmihal, Menasiku'l-Hac isimli kitaplarıyla, yüzden fazla makalesi bulunmaktadır.

Kütüphanelere böylesi insanların isimlerinin verilmesi aslında bir hafızayı sürdürmekle ilgili. Diğer deyişle kitap ve düşünce eksenli bir sürekliliği sağlıyorsunuz. Kitabı kitaba kattığınız gibi insanı da insana katarak geleceğe aktarmış oluyorsunuz. Nitekim kitap bırakan her insan bıraktığı kitabı ile zamanda ve mekânda yaşamaya devam ediyor. Kütüphanelerin anlamı da budur zaten. Zamanı ve mekânı aşarak dün ile bugünü, yarın ile dünü aynı eksende terkib edebilmektir. Bin yıl önceki bir kitabı okumakla, bin yıl sonrasının kitabını tahayyül etmek en iyi kütüphanelerde anlaşılabilir.

Kütüphaneden çıkarken sözümüzü kütüphaneye ismini veren İbrahim Eken Hoca'nın bir cümlesi ile bitirelim: ***Bir şey hangi maksatla vaz' olunmuşsa vaz' olunduğu yerden başka yere koymaya "zülüm" denir. Emir olunanı yapınca zulümden kaçmış oluruz. Olması gereken gibi olun! "Ben biliyorum!" demeyin. Hidayet dileyin.*** ▪

Başkâtib-zâde Râgıb Bey Muhtasar Mecmû'ası

Şehir Kültür Sanat

Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları arasından 160-161 numaralar ile iki cilt hâlinde Nisan 2020'de okuyucusuna ulaşan *Başkâtib-zâde Râgıb Bey Muhtasar Mecmû'ası*'nın birinci cildi, "*İnceleme-Metin-Sözlük*"ten oluşurken ikinci cildi ise tamâmen mecmûanın renkli *tıpkıbasım*ına ayrılmıştır. Bu yolla, Kayserimiz hakkında çok önemli bilgiler içeren bu kıymetli eser, tek bir nüsha olmaktan kurtarılmış ve ehlinin elinde bulunabilecek yüzlerce nüsha hâline getirilmiştir.

Prof. Dr. Atabey Kılıç ve öğrencileri Nur Süyrüğe İnce ile Şeydâ Göllü tarafından neşre hazırlanan Başkâtib-zâde Râgıb Efendi muhtasar Mecmû'ası, adından da anlaşılacağı üzere mutavvel, yani daha uzun bir mecmûanın özeti şeklindedir. 143 varak hacminde bulunan eser, 1889 tarihinde Kayseri'de doğmuş ve Kayseri kültürü ve tarihi üzerine çalışmalar yapmış olan Râgıb Bey'in oluşturduğu üç ayrı mecmû'adan biridir. Râgıb Bey'in bu eserler hâricinde bir dosya oluşturacak kadar yazılı perâkende evrâkı da vardır. Râgıb Bey, mecmû'alardan ilkini kısa Kayseri tarihine, han, hamam, mescit, medrese ve eski yapıları ile kendi hayatını (çocukluğu, öğrenimi, İstanbul yüksek tahsil dönemi, askerlik, harp, esâret anıları vs.) ailesini ve yakınları olan şairleri tanıtmaya hasretmiştir. Şair Hüsnî, Hakkî, Enver, Kâmî, Emîn, Rüşdî ve benzeri şahsiyetlerin biyografilerine ve eserlerinden örneklere ilk kez bu mecmû'a yoluyla ulaşılmıştır. Belediyemiz Kültür Yayınları arasından çıkarılan mecmû'alarından ikincisini ise "*liseyi bitirdiği zamanlarında "Usûl-i Kitâbet" öğrenmek maksadıyla, stajyer olarak devam ettiği merhum Ahmed Nazif Efendi'nin Mir'ât-ı Kayseriyye ve Meşâhîr-i Kayseriyye adlı eserindeki Kayseri yöresel kültür değerlerinde vâki eksiklikleri tamamlamak kastiyle meydana getirmiştir. Burada, Kayseri'nin ilmî hayatını araştırmış, şahıslar ve eserleri, bilhassa biyografileri hakkında ulaştığı bilgileri, çoklarına kaynak vererek bir kısmını da kendi bilgisine dayanarak, bu mecmû'ada vermiştir.*"[1] "*Üçüncüsünü ise tamamen Kayserili olan ailelerin şecerelerine (soyağacı) ayırmış, Şeyh İbrâhim-i Tennûrî'den (XV. yy. başları) itibaren kendi zamanına kadar (1949-50), Şeyh İbrâhim-i Tennûrî soyundan gelen dağılımı ve diğerlerini, vakıfnâmeler, siciller, resmî kayıtlar, özel mecmû'alar vs.ye dayanarak tespit etmiş, çok az da olsa yanlarında kısa bilgiler vermiştir.*"[2] Başkâtib-zâde Râgıb Bey'in oğlu Ahmet Emin Güven Beyefendi,[3] babası ve mecmû'a hakkında verdiği bilgilere göre,

Nisan 2020'de okuyucusuna ulaşan Başkâtib-zâde Râgıb Bey Muhtasar Mecmû'ası'nın birinci cildi, "İnceleme-Metin-Sözlük"ten oluşurken ikinci cildi ise tamâmen mecmûanın renkli tıpkıbasımına ayrılmıştır.

1 GÜVEN, A. E. (2001). Kayseri'de Yazma Mecmualar (ve muhtevalarından seçmeler), Kayseri Yakın Tarihinden Kültürel Araştırmalar VII, Erciyes Üniversitesi Yayınları No: 125. XLII-XLV. Kayseri.

2 *Atabey Kılıç, "Mecmû'a Tasnifine Katkı: Şehir Mecmû'aları Veya Tezkire Benzeri Mecmû'alar Ve Bu Kalemden Olmak Üzere Kayserili Başkâtib-zâde Râgıb Güven Bey Mecmû'aları", Klâsik Türk Edebiyatı Yazıları, editör: Sefa Salih Bildirici, İKSAD, s. 79-121, İstanbul 2018.*

3 Ahmet Emin Güven Bey, 20 Ocak 1927 Kayseri doğumludur. Müftülük, Nakîbü'l-Eşrâflık, Tapu, Vakıf gibi kurumların arşiv kayıtlarına göre ailesi beş yüzyılı aşkın bir zamandan beri Kayserilidir. Çocukluğu Kayseri'de geçmiş, 1941 yılında Ortaokul ve Lise'yi Kayseri Lisesi'nde tamamlayıp 1947 yılında mezun olmuş, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne kayıt olmuş, bir yıllık eğitimden sonra babasının hastalığı nedeniyle öğrenimini terk edip Kayseri'ye âilesinin yanına geri dönmüştür. Ülkemizde çeşitli kurumlarda görev yaptıktan sonra ticaret hayatına atılmış, 1983 yılından itibaren emekliliğe ayrılarak fahrî olarak, Cumhuriyet öncesi Türk kültürü, özellikle de Kayseri yöresel kültürü üzerine araştırmalara başlamıştır. Müfti-zâde Mehmed Sa'id Efendi (Sa'id-Kâmi), Kayseri Yakın Tarihinden Kültürel Araştırmalar II, Ankara 1993.; *Kayserili Mehmet Emin Efendi (Rûzî)*, Kayseri Yakın Tarihinden Kültürel Araştırmalar III, Ankara 1993; *Zillî Zâde Hacı Emin Efendi*, Kayseri Yakın Tarihinden Kültürel Araştırmalar I, Erciyes Üniversitesi, Yay., Kayseri 1994.; *Şâir Hisarcıklızâdeler*, Kayseri Yakın Tarihinden Kültürel Araştırmalar VI, Erciyes Üniversitesi, Yay., Kayseri 1999.; *Kayseri'de Yazma Mecmûalar, (ve muhtevalarından seçmeler)*, Kayseri Yakın Tarihinden Kültürel Araştırmaları VII, Erciyes Üniversitesi Yayınları No: 125, Kayseri 2000.; *Şâir Beliğ Abdurrahman Hilmi Bin Ali Nisârî Kayserili*, Erciyes Üniversitesi, Yay., Kayseri 2001.; *Kayserili Hoca-Talebe İki Şâirimiz Müderris-zâde Âlim Fevzî Efendi Zâde Hilmi*, Erciyes Üniversitesi, Yay, Kayseri 2006.; *Şeyh M. Sâdık Baba*, Erciyes Üniversitesi Kültür Yayını, 2013 ve *Son Armağanım*, Erciyes Üniversitesi Kültür Yayını, 2015 isimlerini taşıyan Kayseri kültür ve tarihi ile alâkalı çok kıymetli 15 kadar esere imzâ atmıştır.

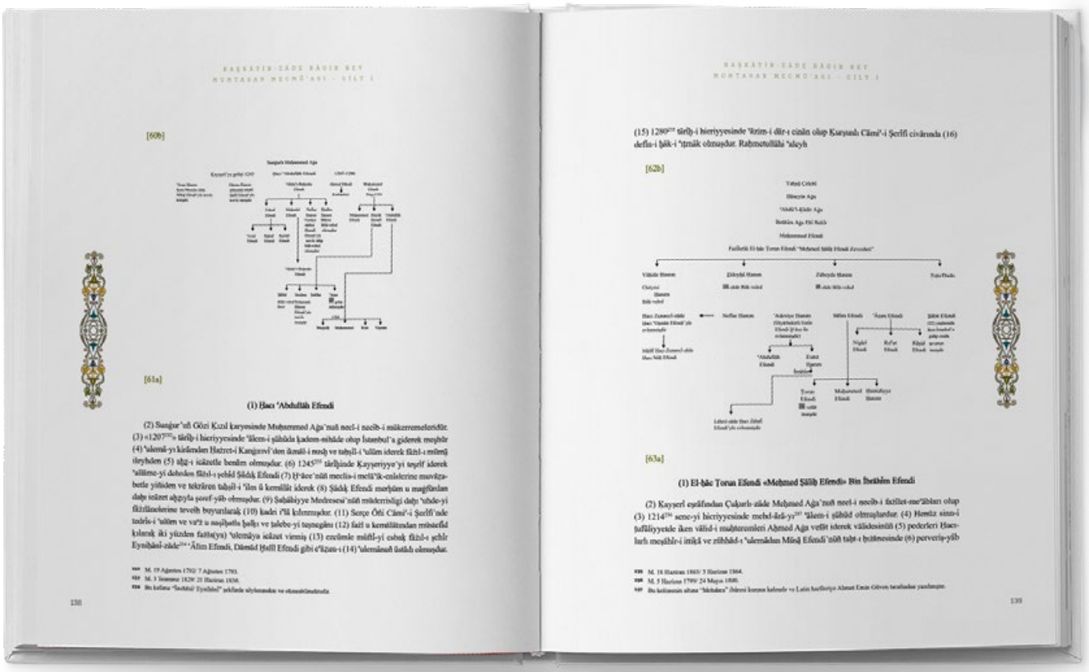

Râgıb Bey mecmû'asını "*Esaretten çıkıp memleketine döndükten sonra not etmiştir.*" Yani mecmû'a, Râgıb Bey'in askerliğinin son terhisinden vefâtına kadar (1942-1950) geçen yıllarda ve özellikle de vefâtına yakın bir süreçte derlenmiştir.

Yayınlanan "Râgıb Bey Muhtasar Mecmû'ası" toplam 143 varaktan oluşmaktadır. Mecmû'anın genel olarak muhtevâsı değerlendirildiğinde tezkire özelliği gösteren, biyografik bilgiler içeren ve aynı zamanda biyografisi verilen şahsiyetlerin ya da meşhur şâirlerin şiirlerinin de yer aldığı bir mecmû'a olduğu ortaya çıkmaktadır; son çalışmalardan da anlaşılacağı üzere, aslında özel bir tür olarak "*Şehir Mecmûaları*" sınıfında da değerlendirilmesi gereken önemli bir eserdir.

Mecmû'ayı şöyle tavsif etmek mümkündür:

"Şirazesi dağılmış, sırt kısmı olmayan siyah, ince mukavva bir cilt içerisinde açık krem, çizgili, kalınca kâğıda yazılı, 14 x 20,5-14 x 20,5 cm ebadında toplam 143 varaktır. Mecmû'anın 4b, 6b, 7a, 8b, 9b, 13b, 14b, 15b, 16b, 17b, 18b, 20b, 21b, 22b, 23b, 25b, 26b, 29b, 30b, 32b, 33b, 34b, 35b, 36b, 37b, 38b, 39b, 40a-40b, 41a-41b, 44b, 45b, 48a-48b, 49a, 53b, 54b, 55b, 57b, 58b, 59b, 60b, 61b, 62a, 64b, 65b, 66b, 67b, 68b, 71a, 72b, 73a-73b, 74b, 75a, 76a, 80b, 88a, 89b, 90b, 91b, 92a, 102a, 102a, 102b,103a, 138b, 140b, 141b, 142b varakları boştur. Varak numaraları günümüz rakamlarıyla yazılmış, diğer kısımlarda ise genellikle rik'a hattı, deftere sonradan eklenen bazı muhtelif kâğıtlarda da ta'lik ve nesih hatlar kullanılmıştır. Mecmû'anın varak numarası verilmeyen ilk iki sayfası ve 1a'nın yarısında fihrist yer almaktadır. Bu fihristte 100 isim bulunmaktadır. Fihrist şöyle başlar:

Fihrist
Esâmî-yi Meşâhir
Mecdüddîn Efendi Hazretleri
'Abdülmuhsin Efendi Hazretleri
Dâvûd-ı Kayserî Hazretleri
Şeyh Hâmid-i Kayserî Hazretleri
Sultân Cemâlüddin ve Ak Baba
Seyyid Burhânüddîn Hazretleri
Seyyid Zeynel 'Âbidîn Hazretleri
Şeyh İbrâhîm-i Tennûrî Hazretleri
Necmüddîn-i'İmâd
Şeyh Tâcüddîn İbrâhîm
Halil Paşa
Dilâver Paşa
Küçük Hasan Paşa
'Ali Tennûrî Efendi
Muhammed Remzî Efendi
Sâdık Baba Hazretleri...

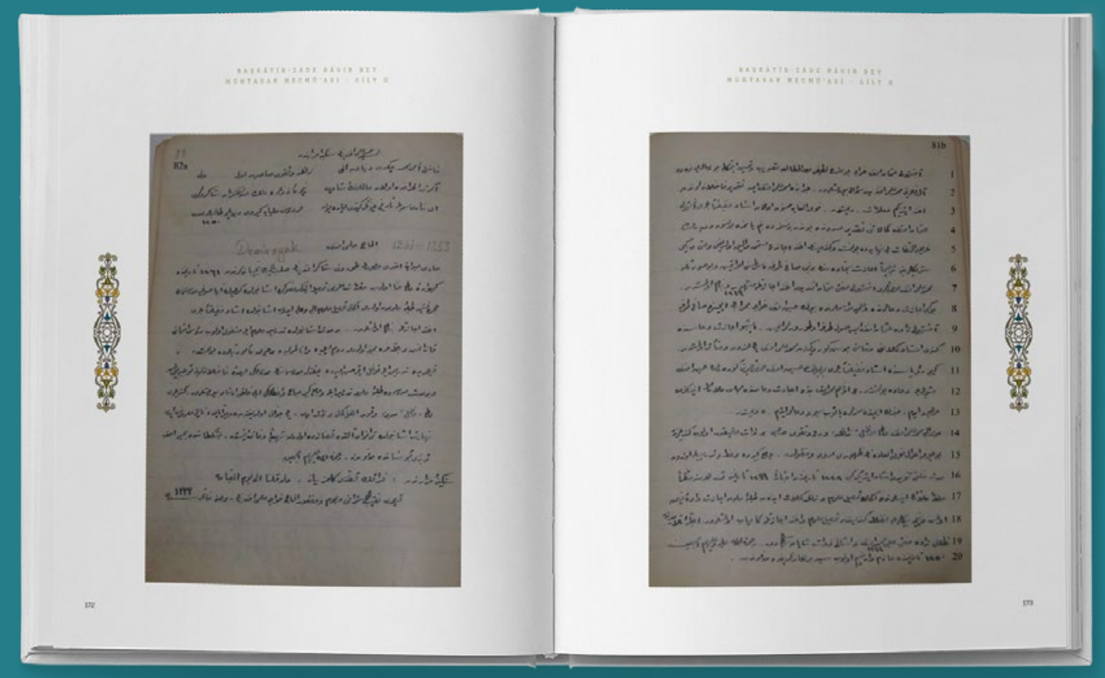

Fihristte yer alan bu isimlerin temel özelliği ya Kayserili olmaları ya da Kayseri'de bulunmuş veya yaşamış olmalarıdır. Bu isimler içerisinde âlim, müftü, şeyh, müderris, hoca, paşa gibi muhtelif sınıflardan insanlar yer almaktadır. Mecmû'ada zaten bu kişilerin hayatlarını, eserlerini varsa manzumelerinden örnekleri içermektedir. Bu özelliğiyle mecmû'a biyografik bir eser hüviyeti taşımaktadır. Şahıslar tanıtılırken, öncelikle nereli olduğu, Kayseri'ye sonradan geldiyse nereden geldiği, Kayserili ise hangi aileden olduğu, ne zaman doğduğu, kimlerden ilim tahsil ettiği, mesleği ve hangi vazifelerde bulunduğu, ölüm tarihi ve yeri, biliniyorsa kabrinin nerede olduğu gibi ana hatlarıyla bilgi verilir. Akabinde eğer tanıtılan ismin şâirlik yönü varsa şiirlerinden bazı örnekler sunulur. Mecmû'ada yer alan bu şiirlerin büyük çoğunluğu aruzla yazılmıştır."[4]

Mecmû'a içerisinde toplamda 74 şâire âit 333 şiir yer almaktadır. Şâirler içerisinde 37 şâirin hangi yüzyıllarda yaşadığına, nereli olduklarına dâir bilgilere ve şiirlerine ulaşılmıştır. Ancak geri kalan 37 şâirin şiirlerine ulaşılsa da biyografilerine dâir net bilgiler elde edilememiştir. Mecmû'a içerisinde bulunan yüzyılları belli şâirlerin isimleri ve tablosu şu şekildedir:

XV. YÜZYIL:

1. Şeyḫ İbrāhīm-i Tennūrī Ḥażretleri (öl. H 887/M 1482).

XVI. YÜZYIL:

2. Yaḥyā (Dukagin-zâde) (öl. H 990/M 1582).

XVII. YÜZYIL:

3. Nişārī ʿAlī Efendi (öl. H 1110/M 1698),
4. Nefʿī (ö. H.1044/M.1635),
5. Rūḥī (Bağdatlı) (öl. H 1014/M 1605-1606),
6. Fehîm (Fehîm-i Kadîm) (öl. H 1057/M 1647).

4 KILIÇ, Atabey, "Mecmua-i Eş'ârlar (Şiir Mecmuaları)", Kayseri Büyük Şehir Belediyesi, Kayseri Ansiklopedisi, 4. Cilt, İstanbul 2015, s. 344-347.

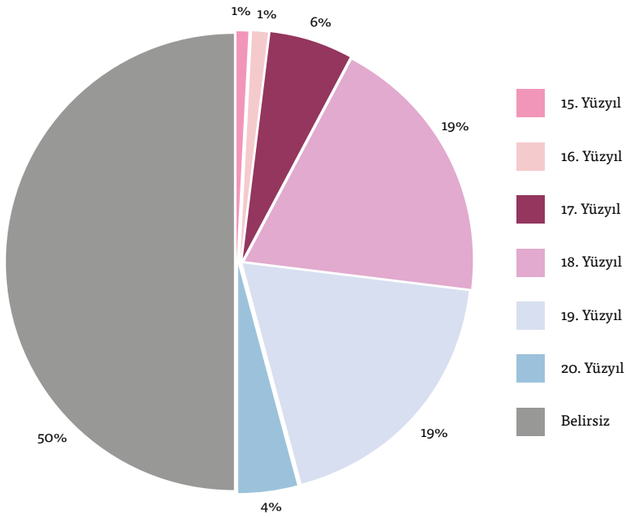

▲ **Şairlerin Yüzyıllara Göre Dağılımı**

XVIII. YÜZYIL:

1. ʿAbdu'r-Raḥmān Ḥilmī Bin ʿAlī Nişārī Efendi (Belīġ) (öl. H1137/M 1725),
2. ʿĀşıḳ-ı Ḥaḳīḳī Baba Şādıḳī (öl. H 1135/M 1722),
3. Muḥammed Remzī Efendi (öl. H 1131/M 1719),
4. Necīb-zāde Es-seyyid Aḥmed Lebīb Efendi (öl. H 1190/M 1776),
5. Es-seyyid ʿAbdullāh Ḥüsnī Efendi (öl. H 1190/M 1776),
6. Nişārī-zāde Belīġ Efendi (öl. H 1138/M 1725),
7. Vehbī (Vehbiyyü'l-Ḳayşeriyye) (öl. H 1150/M 1737 ?),
8. Re'īsü'l-Küttāb Rāşid Efendi (öl. H 1212/M 1798),
9. Nābī (öl. H 1124/M 1712),
10. Nedīm (öl. H 1143/M 1730),
11. Ḥasīb Efendi (öl. H 1190/M 1776),
12. Kānī (öl. H 1206/M 1791),
13. Rāsiḫ (Balıkesirli Râsih Ahmed Bey) (öl. H 1144/M 1731),
14. Rāġıb Paşa (Koca Râgıb Paşa) (öl. H 1176/M 1763),

XIX. YÜZYIL:

1. Ḥişārcıḳlı-zāde Mesʿūd Efendi (öl. H 1290/M 1873),
2. Gözibüyük-zāde İbrāhīm Efendi (öl. H 1253/M 1838),
3. Aḥmed Remzī Aḳyürek (öl. H 1289/M 1872),
4. Meḥmed Ṣāliḥ Efendi (El-ḥāc Ṭorun Efendi (öl. H 1302/M 1884),
5. Vānī Efendi (öl. H 1202/M 1787),
6. Fetḥī (öl. H 1236/M 1821 ?),
7. Ḥişārcıḳlı-zāde Müftī Nā'il Efendi (öl. H 1303/M 1885),
8. Ḥaḳḳī Efendi öl. (H 1283/M 1822-23 ?),
9. Pertev (Pertev Paşa) (öl. H 1253/M 1837),
10. Dertli (Âşık) (öl. H 1261/M 1845),
11. Ṣıdḳī (öl. H 1290/M 1873),
12. Şeyḫī (Kayserili Şeyh İbrahim Efendi) (öl. H 1303/M 1886),
13. Vāşıf (Enderunlu Vâsıf) (öl. H 1240/M 1824-25),
14. Ḥilmī-yi Ṭrabzonī (Hilmî, Mehmed Emîn) (öl. H 1302/M 1884).

XX. YÜZYIL:

1. ʿİzzet (öl. H 1327/M 1909 ?),
2. Fiṭnat (Hazînedar-zâde) (öl. H 1327/M 1909),
3. Ẓıllī-zāde Ḥacı Emīn Efendi (öl. H 1323/M 1905)

Kayseri ve İç Anadolu bölgesi kültürü için önemli bir kaynak olan eserin yayımlanması, genel kültür ve tarihimize de önemli bir katkı olarak dikkat çekicidir. Kayseri'nin hatırlı âilelerinden olan Başkâtib-zâdelerden kalan diğer tarihî evrâkın da seçmeler yapılarak belediyemiz dergilerinde halkımızın ve araştırmacılarının istifâdesine sunulduğunu bildirmekte fayda görüyoruz. ▪

Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları
KORAMAZ Vadisi

KAYSERİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
1869

Mücver

HAZIRLANIŞI

Kabakları rendeleyip suyunu sıkın.

Bir kabın içerisine suyu sıkılmış kabaklar, rendelenmiş peynir, yumurtalar, ince doğranmış yeşil soğan, maydanoz, dereotu, un ve baharatları karıştırın.

İyice karışan tüm malzeme koyu bir kıvam alacaktır.

Zeytinyağını tavaya koyun ve ısınmaya başlayınca, yemek kaşığı ile mücver karışımından alıp yayarak arkalı önlü kızartın.

Arzu ederseniz süzme yoğurtla servis edin. ■

Afiyet olsun...

Malzemeler

3 adet yumurta
3 adet kabak
2 yemek kaşığı un
200 gr beyaz peynir
½ demet maydanoz
2 - 3 dal yeşil soğan
¼ bağ dereotu
1 çay kaşığı karabiber
1 çay kaşığı tuz

KÜLTÜR SANAT GÜNCESİ

YENİ NORMALLER ESKİ ALIŞKANLIKLAR

Covid-19 salgını tüm dünyada yaptığını şehrimizde de yapıyor. Eylül ayı bu tuhaf hastalığın şehrimizi adeta ele geçirdiği günlere dönüştü. Sağlık Bakanı'nın açıklamalarında şehrimiz ilk üç sıraya kadar yükseldi. Yeni normaller adını koyduğumuz bir garip hayatı hep birlikte yaşıyoruz. Hastalık kimden gelecek, nereden gelecek, ne zaman bulaşacak bilemiyor, şaşkınlık ve tedirginlik içerisinde yaşıyoruz. Eskiden gezilen tatil beldelerinin, yenilen yemeklerin, mükellef sofraların fotoğraflarının paylaşıldığı sosyal medyada gün geçmiyor ki bir cenaze haberi almayalım. Üstelik, ilk vakitlerde sadece televizyonda istatistiksel birer rakam olarak gördüğümüz ölümler giderek bize yaklaşıyor. O günlerde hastalığın ciddiyetini ve ölümü algılamakta güçlük çekiyorduk. Aradan geçen zamanlarda önce uzaktan tanıdıklarımız, sonra en yakınlarımızdan kayıplar vermeye başladık. Sevdiğimiz, kıymet verdiğimiz bazı insanların vefat haberini günler geçtikten sonra aldık. Kimi dostlarımızın cenaze törenine katılamadık. Aile ziyaretlerimiz, eş dost muhabbetlerimiz, iş hayatımız felç olmak denilecek şekilde akamete uğradı.

Kültür sanat etkinlikleri de bu hastalığın sekteye uğrattığı, neredeyse tamamen durdurduğu faaliyetlerimizden biri oldu. Sinema ve tiyatro salonları kapatıldı. Toplu halde bir araya gelinen tüm etkinlikler uzun süre durduruldu. Konserler ve sohbet programları da bu kesintiden nasibini aldı. Ülkemizde birçok dergi, aylarca yayınlarına ara vermek zorunda kaldı. Yayınevleri kitap basmayı ertelediler. Ancak kontrollü yeni normal hayat yavaş yavaş ortamı canlandırmaya başladı. Lakin daha birincisini atlatıp belimizi doğrultamadan ikinci bir dalga kapımıza dayandı.

Neredeyse bütün seviyelerdeki eğitim öğretim kurumları da çalışmalarına ara verdiler. İnternet üzerinden eğitimin yolları denendi. Önümüzdeki günlerde ne olacağı ise halen net bir şekilde ortaya konulamadı. Belirsizlikler ve bilinmezlikler devam ediyor.

Dünyadaki ve ülkemizdeki tüm olumsuz gelişmelere, hastalığın hayatı tamamen durduran ve bizi evlerimize kapatan etkilerine rağmen, Büyükşehir Belediyesi kültür sanat faaliyetlerini de güvenlik tedbirleri çerçevesinde devam ettirmek için gayret gösterdi. Dergilerimiz yayın periyotlarından ödün vermeden yayımlandı ve okurlarıyla buluştu. Hikâye yarışması, fotoğraf yarışması ve şiir yarışması gibi, geleneksel olmasına en başta karar verilen etkinliklerimiz takvimlerine uygun olarak devam ediyor. Kaymek eğitimleri de maske, mesafe ve hijyen kuralları gözetilerek gerçekleştiriliyor. Bu sürecin bir imkân olarak karşımıza çıkardığı internet üzerinden eğitim faaliyetleri KAYMEK UZEM (Uzaktan Eğitim Merkezi) tarafından yeni bir çalışma sistemi olarak uygulanmaya başlandı.

Haberlerimiz okunurken görüleceği gibi, şartlar el verdiğince geniş bir yelpazede oldukça nitelikli kültür ve sanat faaliyetlerimiz aralıksız devam etti. Şunu da belirtmekte fayda var. Belediyemizin gerçekleştirdiği bütün kültür ve sanat etkinlikleri buradaki haberlerden ibaret değil. Şehrimizde de gerek Büyükşehir Belediyesi gerek ilçe belediyelerinin gerçekleştirdiği birçok etkinlik düzenlendi. Yerimizin darlığı nedeniyle genel bir çerçeve çizeceğini düşündüğümüz haberleri seçtik. Şayet olağanüstü durumlar ortaya çıkmazsa aynı gayretle çalışmaların devam edeceğini belirtmeye bile gerek yok.

Umudumuz ve duamız odur ki; dünya tarihinin belli başlı sarsıcı günleri arasına şimdiden giren bu günler bir an evvel son bulur. Hastalarımız şifaya, ülkemiz başta olmak üzere tüm insanlık selamete erişir. Bir sonraki sayımızda güzel günlerin de haberini paylaşmak ümidiyle...

ERCİYES'TE GÖRSEL ŞÖLEN

Büyükşehir Belediyesi'nin Kayseri'ye kazandırdığı Kayseri Bilim Merkezi, Erciyes A.Ş. ile birlikte "Erciyes'te Görsel Şölen Var" adlı etkinlikle çocuklar ve ailelerine meteor yağmuru şöleni sundu. Türkiye'nin en büyük planetaryumunda gündüz takımyıldızları ve meteor yağmuru eğitimi alan çocuklar, akşam da aileleriyle birlikte gökyüzünü inceleyerek şöleni takip ettiler.

Büyükşehir Belediyesi şehirde birbirinden güzel sosyal etkinliklerle vatandaşlara yönelik hizmetlerini sürdürüyor. Bu kapsamda Büyükşehir Belediyesi Bilim Merkezi, gündüz takım yıldızları ve meteor yağmuru eğitimi alan çocuklara akşam aileleriyle birlikte gökyüzündeki güzellikleri görme keyfini yaşattı. Erciyes A.Ş. ile ortaklaşa yapılan etkinlik Erciyes Kayak Merkezi Hacılar Kapı'da gerçekleştirildi. Etkinlikte Swift-Tuttle kuyruklu yıldızından arda kalan kalıntılardan oluşan ve 1992 yılından beri görülen "Perseid Meteor Yağmuru" şöleni ilgiyle izlendi.

Teleferiklerle Erciyes'in 2 bin 650 metre yüksekliğine çıkan ve Perseid Meteor Yağmuruna tanıklık eden yüzlerce vatandaş, Büyükşehir Belediyesi'ne böyle güzel bir etkinlik düzenlediği için teşekkür etti.

"Erciyes'te Görsel Şölen Var" adlı etkinliğine katılan Erciyes A.Ş. Yönetim Kurulu Başkanı Murat Cahid Cıngı, "Kayseri Büyükşehir Belediyemiz nezdinde açılan Bilim Merkezimizle ortaklaşa hem halkımızın güzel bir gece yaşayacağı için hem de çocuklarımızın özellikle gökyüzüne olan ilgilerinin burada tezahür edebileceği bir ortam yaratmak istedik" dedi. Cıngı, organizasyonda emeğe geçen herkese teşekkür etti.

ERCİYES'TE ZİRVE TIRMANIŞLARI

Türkiye'nin en önemli kış sporları ve turizm merkezlerinden olan Erciyes Dağı'ndaki etkinlikler zirve tırmanışlarıyla devam ediyor. Türkiye'de ilk kez Erciyes A.Ş. tarafından başlatılan zirve tırmanışları yaz sezonu boyunca dağcıları ağırladı.

Büyükşehir Belediyesi, dört mevsim dağ sporlarının yapılabildiği bir merkez olarak ön plana çıkan Erciyes'te yaz aylarında da çeşitli etkinlikler düzenliyor. Buna göre Erciyes A.Ş. tarafından her yıl yapılan zirve tırmanışları bu yıl da yaz sezonu boyunca her hafta sonu devam etti.

Büyükşehir Belediye Başkanı Dr. Memduh Büyükkılıç, her yaştan doğaseverlerin etkinliğe katılabileceğini dile getirerek, "Kayserimizin incisi Erciyes'te yaz aylarında birçok spor aktiviteleri gerçekleştiriyoruz. Zirve tırmanışları da bu etkinliklerimizin başında geliyor. Şehir hayatından kaçıp doğaya saklanmak ve izole olmak isteyenlerin keyifle katılabileceği bir etkinlik. Biliyorsunuz, salgın sürecinde anladık ki, kalabalık ortamlar ve kapalı alanlar risk taşıyor. Doğayla buluşmak hem sağlık açısından, hem de şehrin kalabalığından uzaklaşmak yönünden çok önemli. Zirve tırmanışları da Erciyes A.Ş.'mizin profesyonel dağ rehberleri eşliğinde sürdürülüyor. Dağcılarımız 2 bin 800 metredeki dağ evinde kalıyorlar. Sabahın çok erken saatlerinde tırmanışa geçen katılımcılar güneşin doğuşunu Erciyes'in zirvelerinde seyrederek manzaranın keyfini çıkarıyor" dedi.

BAŞKAN BÜYÜKKILIÇ'IN "KÜLTEPE" ISRARI

Dr. Memduh Büyükkılıç, şehrin yeraltında saklı tarihini gün yüzüne çıkarmaya yönelik çalışmalara destek vermek ve kazı çalışmalarını yerinde incelemek amacıyla Kültepe Kanuş-Karum'da incelemelerde bulundu. Büyükşehir Belediyesi'nin de desteklediği kazı çalışmalarındaki süreci yakından takip eden Başkan Büyükkılıç, 2022 yılının "Kültepe Kaniş Karum" yılı ilan edilmesi konusunu tekrar gündeme taşıdı. Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı Dr. Memduh Büyükkılıç, Kültepe'de devam eden kazı çalışmalarını yerinde inceleyerek, Kazı Heyeti Başkanı Prof. Dr. Fikri Kulakoğlu'ndan bilgiler aldı. Yerin altındaki kültürel birikimin çok önem arz ettiğini ifade eden Başkan Büyükkılıç, Büyükşehir Belediyesi'nin tarihsel mirasa sahip çıkacak çalışmalara her daim destek verdiğini dile getirerek, şöyle konuştu: "Hocamıza ve ekibine teşekkür ediyorum. Kültepe-Kaniş-Kurum diye bilinen ve Anadolu'da en büyük ticaretin merkezi olarak tanınan bölgede yürütülen kazılar, Kültür Bakanlığımız ve belediyelerimizin iş birliği ile devam ediyor. Amacımız burada tarihe ışık tutmak. Hakikaten Kayseri'de yaşayanların genlerinde ticaret var diyoruz ya. İşte bu anlayış içerisinde buradan çıkan, çek, senet gibi tabletlerle karşılaşmış olmamız, bunun en büyük göstergesi. Burası İpek Yolu'nun üzerinde önemli bir merkez. Burada, büyük bir sarayın olduğu, burada çıkan tabletlerden ve kazılardan da anlaşılıyor. Hanımlarda bu kazıda en büyük desteği

veriyor. Hanım elinin değdiği yerde de epeyce önemli ürünler ve çalışmalar çıkar diye ümit ediyorum. Biraz canımız tez. Bu ürünleri görsek ve kamuoyuna buluştursak diyorum. Nasıl ki Göbeklitepe, nasıl ki Patara haklı olarak gündemdeyse, burası Koramaz Vadimizin devamı ve bütünlüğü içerisinde. UNESCO tarafından geçici miras listesine alındı. O açıdan da önem arz ediyor. Bütün bu güzellikleri meydana getirerek, 2022 yılının da Kültepe Kaniş-Karum yılı olarak ilan edilmesinin doğru olacağını ve buna istinaden çalışmalarımızı hızla sürdürdüğümüzü söylemek istiyorum".

"BÖLGEDE MÜZE YAPILMASI YÖNÜNDE ÇALIŞMALARIMIZ VAR"

Yerin üstündeki şehri imar ederken, şehrin altındaki hazineyi de ihmal etmedikleri kaydeden Büyükkılıç, "Pandemi döneminde bir miktar gecikme söz konusu oldu. Daha önce hatırlanacağı üzere burada dört ay çalışılırdı. Sağ olsun Kültür Bakanlığımız bunu on iki aya çıkarttı. Değerli bakanımıza, kıymetli ekibine, teşekkür ediyorum. İnşallah bizler de yaptığımız çalışmalarla onları mahcup etmeyeceğiz. Bu bölgede ayrıca müze yapılması konusunda çalışmalarımız var. Yakında yeniden ihaleye çıkıyoruz. İnşallah o müzeyi de herkesin kabul göreceği ve rahatlıkla sergilenebileceği şekilde görmelerini sağlayacak bir şekilde çalışma sağlanacak. Kısacası Keykubat'ta, Kültepe'de, Koramaz Vadisi'nde güzellikleri harmanladığımızda Kayseri'nin 6 bin yıllık geçmişi olan, ticaretin merkezi olan, Anadolu'nun bağrındaki İpek Yolu üzerindeki şehir olduğunu da böylece, tarihten aldığımız ışıklarla görmüş oluyoruz. Emeği geçen ekibimize teşekkür ediyorum. Eleştirmek kolaydır, bir şeyler söylemek, laf üretmek kolaydır. Ama icraat yapmak, hakikaten emek ister, gayret ister, sabır ister" dedi. Büyükşehir Belediye Başkanı Memduh Büyükkılıç'ın destekleriyle çalışmaların büyük bir kısmını gerçekleştirdiklerini söyleyen ve Başkan Büyükkılıç'a teşekkürlerini sunan Kültepe Kazı Heyeti Başkanı Prof. Dr. Fikri Kulakoğlu da "Yaptığımız kazılarda şu anda biz günümüzden 4 bin yıl öncesine ait tabakaları kazıyoruz. Başkanım sağ olsun onların destekleriyle çalışmaların büyük bir kısmını gerçekleştirebiliyoruz" diye konuştu.

DÜNÜ BİLMEK, GELECEĞİ BİLMEKTİR

Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı Dr. Memduh Büyükkılıç, Büyükşehir Belediyesi öncülüğünde ÇEKÜL Vakfı ve Obruk Mağara Araştırma Grubu'nun ortaklığında raporlaştırılan ve Büyükşehir Belediyesi'nce kitaplaştırılan 'Kayseri Yeraltı Yapıları 5. Ara Raporu'nu inceledi. Başkan Büyükkılıç,

Büyük Büründüz, Subaşı, Küçük Büründüz, Ağırnas, Turan, Vekse ve Bağpınar'ı tüm özellikleri ile anlatmış ve yer altı şehrimizi gözler önüne sermiştir. Biz bu berceste bilgilere geçmişten gelen rehberimiz olarak bakıyor, hepsinin kayıtlara geçilmesini de çok önemsiyoruz" diye konuştu.

"RESTORASYON" KARARLILIĞI

Dr. Memduh Büyükkılıç, kadim geçmişi ve zengin mimarisi bulunan Kayseri'de sivil mimarinin ayağa kaldırılarak şehrin hizmetine sunulması yönünde kararlılık gösteriyor. Restorasyon çalışmalarını denetleyen Başkan Büyükkılıç, çalışmaların kararlılıkla sürdürülmesi ve tarihî evlerin fonksiyon yüklenerek ayakta kalmasının sağlanması yönünde talimat verdi.

Başkan Büyükkılıç, teknikten sorumlu Genel Sekreter Yardımcısı Hamdi Elcuman başkanlığında mimar, mühendis ve sanat

"Şehirler sadece çağdaş görünümüyle değil, geçmişten getirdiği birikimler ile daha anlamlı ve önemli hale geliyor" dedi.

Kayseri Büyükşehir Belediyesi şehrimizdeki yer altında bulunan tarihî mirası açığa çıkarmak için hem çalışıyor, hem de bu çalışmaları gelecek nesillere aktarmak için gayret gösteriyor. Bu kapsamda Kayseri Büyükşehir Belediyesi öncülüğünde ÇEKÜL Vakfı ve Obruk Mağara Araştırma Grubu'nun ortaklığında Kayseri'deki yeraltı yapılarının envanterini çıkarmaya yönelik 2013 yılında başlayan çalışmalar raporlar hâlinde hazırlanıp Büyükşehir Belediyesi tarafından kitaplaştırılıyor. Böyle eşsiz bilgileri geleceğe taşımanın çok önemli olduğunu ifade eden Başkan Büyükkılıç, "Dünü bilmek, geleceği bilmektir ve Kayseri'mizde yer üstü ve yer altı tarihi ile birlikte bir bütündür. Her zaman söylüyoruz, şehrimiz Türkiye'nin en çok yer altı şehirlerine sahip ve bizler de Büyükşehir Belediyesi olarak şehrimizin yer altı yapılaşmasını, turizm ekonomisinin hizmetine sunmak ve ileriye de sağlam bilgi sunmak amacıyla 2013 yılından beri yapılan çalışmalarla hazırlanan her raporu kitaplaştırıyoruz. En son sunulan rapor tümüyle Koramaz Vadisi'ne ait. Raporda Koramaz Vadimiz'de yapılan çalışmalar,

tarihçilerinden oluşan bir ekiple Tavukçu Mahallesi'nde incelemelerde bulundu.

Büyükşehir Belediyesi tarafından sürdürülen restorasyon çalışmaları ile ilgili detaylı bilgiler alan, sahada çalışan işçilerle sohbet edip, ahşap ustası ile birlikte mekânlara anlam katan ahşap oymacılığı yapan Başkan Büyükkılıç, Büyükşehir Belediyesi olarak sivil mimariyi ayağa kaldırdıklarını ifade

etti. Önümüzdeki yıl itibarıyla 5 sivil mimari örneğini Kayseri'ye kazandıracaklarını belirten Başkan Büyükkılıç konuya ilişkin, "Tavukçu mahallemizdeki çalışmalarımız hızla devam ediyor. Burada tabii bir mahalle konsepti ve anlayışı içerisinde sivil mimari örneklerimizi restore ediyor, ayağa kaldırıyoruz. İnşallah önümüzdeki yıl itibarıyla tam 5 sivil mimari örneği ayağa kalkmış olacak." ifadelerini kullandı.

"ÖNEMLİ OLAN AYAĞA KALDIRMAK DEĞİL, FONKSİYON YÜKLEYEREK AYAKTA KALMASINI SAĞLAMAK"

Başkan Büyükkılıç, restorasyon çalışmaları ile ilgili farklı bir konuya da dikkat çekerek, önemli olanın restorasyon değil, yapılara yeni bir fonksiyon yükleyerek ayakta kalmasını sağlamak olduğunu vurguladı.

Başkan Büyükkılıç, "Önemli olan burada restorasyon çalışması yaparak ayağa kaldırmak değil. Bir fonksiyon yükleyerek ayakta kalmasını sağlamak. Bu çok daha önemli. İnsanın olmadığı, girmediği yerde yaptığınız yapı kısa bir süre sonra tamamen eski hâlinden daha kötü konuma dönüşebiliyor. O açıdan biz buraları restore ederken bir fonksiyon yükleme amaçlı yapıyoruz çalışmalarımızı. Bu bölge için de bu süreçte en çok aranılan, sorulan sivil mimari örneklerinde kalma duygusu ve güdüsü ile otel konseptini önemsiyor ve burada uyarlamak için de ona göre projemizi hayata geçiriyoruz."

"YÖRESEL DEĞERLER ŞEHRİN KİMLİĞİDİR"

Büyükşehir Belediye Başkanı Dr. Memduh Büyükkılıç, Yahyalı ve Develi ziyaretleri sırasında Kayseri'nin yöresel ürünlerinin turizm değerine dönüştürülmesi konusuna dikkat çekti. Başkan Büyükkılıç, Yahyalı'da kök boyalı yünlerle elde dokunan ünü dünyaca meşhur Yahyalı halısıyla, Develi'nin en önemli çerezlik tescilli kabak çekirdeğinin Kayseri'nin yöresel değerlerini zenginleştirdiğini belirtti.

Kayseri'nin her yönüyle turizm kenti olması için çok yönlü çalışmalar yürüten Büyükşehir Belediye Başkanı Dr. Memduh Büyükkılıç, ilçelerdeki yöresel değerlerin de şehrin kimliğine önemli katkılar sağlayarak, zenginleştirdiğini söyledi.

Kent merkezi ve ilçelerdeki yöresel tatları ve yöresel değerleri gün yüzüne çıkarmanın hem şehre hem de ekonomiye önemli katkılar sağlayacağını kaydeden Başkan Büyükkılıç, şöyle konuştu:

"Pek çok güzelliği ve özelliği ile Anadolu'nun yıldızı olan Kayseri'nin yöresel değerlerinin hak ettiği şekilde değerlendirilmesini önemsiyoruz. Kayseri'mizin muazzam değerleri mevcut. Yahyalı'mızda çalışmalarımıza yönelik incelemelerde bulunduk. Yahyalı'mıza gelmişken, Yahyalı halımızın değerinden de bahsetmezsek olmaz. Yurt içi ve yurt dışından gelen misafirlerimize en güzel verilecek hediyelerden biri, Yahyalı halısı. Yüzde 100 yün olması, kök boya kullanılması, ilmek sıklığı ve modelleriyle ne kadar değerli olduğunu gösteriyor. Zaten halıcılık Yahyalı halkının eskiden gelen kültürlerinden biri. Hem Kayseri'mizdeki, hem de ilçelerimizdeki değerleri yansıtmak, bizler için çok önemli. Ayrıca Türkiye'nin en önemli çerezlik tescilli kabak çekirdeğinin Develi'de olması şans. Develi ziyaretimiz sırasında Mehmet Başkanımız ikram etti. Lezzeti muazzam. Türkiye'nin kabak çekirdeği üretiminin yarısına yakını Kayseri'miz de Develi'de ve Tomarza'da yetişiyor. İşte böyle güzel bir şehirde yaşıyoruz." dedi. Develi'nin eski yörelerine ait buğday grubuna giren ve yörede "gacer" olarak adlandırılan buğdaydan yapılan ekmeğin ikramından hoşnut olduğunu ifade eden Başkan Büyükkılıç, "Yüzyıllarca yöre çiftçisi tarafından ekilen gacer ürününün, sofralara ekmek olarak gelmesi de Develi lezzetlerini çok iyi anlatıyor. Yöresel damak tadımız şehrimizden eksik olmasın" diye konuştu.

"ANADOLU'NUN FETHİ 1071" FESTİVALİNDE YERİNİ ALDI

Kayseri Büyükşehir Belediyesi, Cumhurbaşkanlığı himayelerinde Bitlis- Ahlat'ta düzenlenen 1071 Malazgirt Zaferi'nin 949. yıldönümü anma etkinliklerine katılıyor. 1071 Malazgirt Zaferi'nin ruhuna ortak olan Büyükşehir Belediyesi, etkinliklerde stant ve çadır kurarak Kayseri'nin yöresel değerlerini de tanıtıyor.

Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 23-26 Ağustos tarihleri arasında Muş'un Malazgirt ve Bitlis'in Ahlat ilçelerinde eş zamanlı düzenlenen ve 25-26 Ağustos'ta Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın katılımıyla gerçekleşen "Anadolu'nun Fethi 1071" anma programı etkinliklerinde çadır ve stant kurarak yerini aldı. Dört gün boyunca birbirinden çeşitli geleneksel etkinliklerle büyük bir coşkuyla kutlandı. Programda Kayseri Büyükşehir Belediyesi açtığı stantta Kayseri'nin yöresel lezzetleri ve yöresel değerlerini de tanıttı. Büyükşehir Belediyesi kurduğu stantta Soğanlı Bebeği başta olmak üzere, pastırma, Kayseri mantısı, gilaboru, çemen, nevzine, kedi bacağı ve daha pek çok lezzeti "Anadolu'nun Fethi 1071" festivalinde gözler önüne serdi.

Okçular Vakfı tarafından düzenlenen etkinliklerde 37 tematik çadır, toy temsilleri, beşik toyu, gelin gelme toyu, tuşo toyu (bebeğin ilk adımı) sağdıç atışması gibi geleneksel etkinlikler düzenlendi.

20 geleneksel el sanatları atölyesi ile Ahlat esnaf ve sanatkarlarının yer aldığı etkinliklerde; kök börü, atlı cirit gibi geleneksel sporlar ve atlı okçuluk gösterileri de yer aldı. Okçuluk deneyimleme alanlarının kurulduğu alanda ziyaretçiler, yay-deri-ok, hat atölyelerine katıldı.

Sınırlı sayıda katılımın olduğu etkinlikler coronavirüs tedbirleri altında gerçekleştirildi.

KAYSERİ KALESİ'NDE WORKSHOP GÜNLERİ

KAYMEK, Geleneksel Türk El Sanatları uygulamalı sanatsal faaliyetlerine Kayseri Kalesi içerisinde kurduğu Workshop alanında vatandaşlara "Bebek Yapımı" eğitimi vererek devam ediyor.

Kayseri Mesleki Eğitim ve Kültür A.Ş. (KAYMEK), uygulamalı sanatsal faaliyetlerine kaldığı yerden devam ediyor. Bu kapsamda KAYMEK, Kayseri Kalesi içerisinde kurduğu Workshop alanında "Bebek Yapımı" uygulamalı sanat atölyesinde Kayserililere atık malzemelerle eğitim veriyor. Eğitimler açık havada 12.00 ile 20.00 saatleri arasında ücretsiz olarak veriliyor. Atık maddelerin değerlendirilmesiyle bir anlamda geri dönüşüm sağlamış olan KAYMEK, kültür ve sanat merkezi Kayseri Kalesi'nin içerisinde sanat atölyesiyle tüm vatandaşların ilgisini çekiyor. Atık maddelerden yapılan "Bebek Yapımı" eğitimi virüse karşı alınan tedbirler kapsamında açık havada veriliyor.

Büyükşehir Belediyesi, KAYMEK UZEM (Uzaktan Eğitim Merkezi) birimini hayata geçirdi. Değişen ve dönüşen dünyada bir gereklilik olarak ortaya çıkan, geleneksel eğitime güçlü bir alternatif haline gelen uzaktan eğitim modeli, Kayseri Büyükşehir Belediyesi bünyesinde faaliyet gösteren KAYMEK A.Ş. tarafından bu alandaki ihtiyaçları karşılamak amacıyla KAYMEK UZEM (Uzaktan Eğitim Merkezi) ismi ile hayata geçiriliyor.

Türkiye' de ve dünyada gün geçtikçe artan Covid-19 salgını eğitim alanında birçok düzenleme ve yeniliği de beraberinde getirdi. Salgının başından beri şehrin her alanında tedbirlere ve kurallara uyulması yönünde azami gayret gösteren Büyükşehir Belediyesi, salgının kontrol altına alınmasına yönelik çalışmalarını eğitim alanında da gerçekleştirdi.

Zaman ve mekânı ortadan kaldıran uzaktan eğitim ile öğrenciler ve kursiyerler istedikleri ortamda tablet, cep telefonu ve bilgisayarlarıyla ihtiyaçları olan derslere canlı (online) olarak ve videolar aracılığıyla ulaşabileceklerdir.

Senkron (canlı) ve asenkron (video) yöntemle derslere katılabilecek öğrenci ve kursiyerler ayrıca etüt ve deneme sınavları sayesinde de kendilerini geliştirebileceklerdir. KAYMEK UZEM uzaktan eğitim faaliyetlerine LGS (Liselere Geçiş

Sistemi), YKS (Yükseköğretim Kurumları Sınavı) kursları ile başlayacak; daha sonra sanat ve mesleki alanda da birçok kursla vatandaşlarımıza ücretsiz olarak hizmet verecektir.

Tüm belediyeler içinde yine bir ilke imza atan Kayseri Büyükşehir Belediyesi, KAYMEK'te verilen örgün eğitime, çalışma saatleri veya okul ders saatlerinin çakışması nedeniyle katılamayan bireyler ve engelli vatandaşlarımız için de büyük bir fırsat sunuyor.

Büyükşehir Belediyesi, KAYMEK UZEM (Uzaktan Eğitim Merkezi) ile öğrencilerine ve kursiyerlerine kaliteli eğitimi "güven" ortamı içerisinde vermeyi hedefliyor.

KAYMEK TELAFİ EĞİTİMLERİNE BAŞLADI

KAYMEK AŞ., Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü tarafından alınan karar gereği Covid-19 salgını nedeniyle mart ayından itibaren ara verilen kurs faaliyetlerine telafi eğitimi ile devam ediyor. Buna göre öğrencilere KAYMEK'in 13 kurs merkezinde 70 farklı branşta eğitimler verilecek.

KAYMEK'in pandemi dolayısıyla ara verilen kurs faaliyetleri yeniden başladı. Bu kapsamda mart ayından beri salgın sebebiyle verilemeyen kurslar için öğrenciler KAYMEK'in 13 kurs merkezinde 70 farklı branşta eğitim görecek. Verilen eğitim sonunda başarılı olan kursiyerlere MEB onaylı kurs bitirme belgesi de verilecek.

Covid-19 salgını süresince hijyen konusuna çok önem veren, Büyükşehir Belediyesi 5 Ağustos Çarşamba günü başlayan telafi eğitimlerinden önce öğrencilerin daha temiz ve daha güvenli bir alanda ders alabilmeleri için, dezenfeksiyon işlemlerini yaparak tedbirlerini de aldı.

KAYSERİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ 1869

7. Ulusal

FOTOĞRAF YARIŞMASI

Konu:
Pandemi ile Yaşam

Seçici Kurul:

Ali Saraçoğlu
Fotoğraf Sanatçısı

Dursun Çiçek
Düşünen Şehir ve Şehir Dergisi
Genel Yayın Yönetmeni, Fotoğraf Sanatçısı

Nuri Çorbacıoğlu
AFIAP, Fotoğraf Sanatçısı

Uğur Aydın
Fotoğraf Sanatçısı, Erciyes Üniversitesi
İletişim Fakültesi Öğr. Gör.

Yusuf Kartal
Fotoğraf Sanatçısı

Serdar Öztürk
Kayseri Büyükşehir Belediyesi
Genel Sekreter Yardımcısı

Ödüller:

Birincilik Ödülü
Altın Madalya + 6.000 TL

İkincilik Ödülü
Gümüş Madalya + 5.000 TL

Üçüncülük Ödülü
Bronz Madalya + 4.000 TL

Mansiyon
1.000 TL (3 Adet)

Sergileme
250 TL (50 Adet)

Son Katılım:
04 Aralık 2020 Cuma

Detaylı bilgi için
www.kayseri.bel.tr
0352 207 16 37

Türkiye Fotoğraf Sanatı Federasyonu
Onay No: 2020-057
TFSF
2020 - 2021 TFSF
" OZAN SAĞDIÇ " ETKİNLİK YILI